

T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS

**OKUL YÖNETİCİLERİNİN TEKNOLOJİ KAYNAKLI
STRESE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN ÇEŞİTLİ
DEĞİŞKENLERE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ**

Nusret KUDAY

ŞANLIURFA-2020

T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

**OKUL YÖNETİCİLERİNİN TEKNOLOJİ KAYNAKLI
STRESE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN ÇEŞİTLİ
DEĞİŞKENLERE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ**

Nusret KUDAY

Danışman

Prof. Dr. Burhan AKPINAR

ŞANLIURFA-2020

TEZ ONAY SAYFASI

T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı 185215012 numaralı Nusret KUDAY'ın hazırladığı “Okul Yöneticilerinin Teknoloji Kaynaklı Strese İlişkin Görüşlerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi” konulu yüksek lisans tezi ile ilgili tez savunması, .../...../ 2020 tarihinde, saat’te yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABUL (başarılı) olduğuna oybirliği/oy çokluğu ile karar verilmiştir.

...../...../ 2020

Sınav Jürisi	Unvan, Adı Soyadı	Kanaati	İmzası
Danışman	Prof. Dr. Burhan AKPINAR		
Üye	Doç.Dr. Mehmet Ali AKIN		
Üye	Dr. Öğr. Üye. Ahmet GÖÇEN		

Bu tezin Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında yapıldığını ve enstitümüz kurallarına göre düzenlendiğini onaylarım.

...../...../2020

Prof. Dr. Şevket ÖKTEN
Müdür

Not: a) Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan alıntıların, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

b) Tez, HÜBAK’tan Bilimsel Araştırma Projesi mali destek ☐Almıştır ☐Almamıştır

HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ORJİNALLİK RAPORU VE BEYAN BELGESİ

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı-Soyadı : Nusret KUDAY

Öğrenci Numarası : 185215012

Enstitü Anabilim Dalı: Eğitim Bilimleri

Programı : Eğitim Yönetimi

Başlık : Okul Yöneticilerinin Teknoloji Kaynaklı Strese İlişkin Görüşlerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yukarıda başlığı belirtilen **Okul Yöneticilerinin Teknoloji Kaynaklı Strese İlişkin Görüşlerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi** adlı çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 88 sayfalık kısmına ilişkin, .../.../2020 tarihinde şahsım/ danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, benzerlik oranı % 28'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 6 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen tezli/tezsiz lisansüstü programlarda seminer, dönem projesi, tez vb. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından kabul edilen lisansüstü orijinallik raporu alınması uygulama esasları ile belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve bütün bilgilerin, akademik kurallara uygun olarak toplanıp sunulduğunu, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı, blok şeklinde alıntılar yapmadığımı ve tüm alıntıların bilimsel atıf kuralları çerçevesinde kaynağını gösterdiğimi, Yükseköğretim Kurulu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi ile Harran Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinin 8. maddesinde yer alan etik ihlallerden herhangi birisinin yer almadığını, etik ihlal tespiti halinde, Enstitü Yönetim Kurulunca, diplomamın iptal edilmesini kabul ediyorum.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

.../.../2020
Nusret KUDAY

Yukarıda yer alan raporun ve beyanın doğruluğunu onaylarım. .../.../2020

Prof. Dr. Burhan AKPINAR

ÖZET

OKUL YÖNETİCİLERİNİN TEKNOLOJİ KAYNAKLI STRESE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Nusret KUDAY

Yüksek Lisans Tezi

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Burhan AKPINAR

Temmuz, 2020, 77 sayfa

Bu araştırma, okul yöneticilerinin yönetim görevi sürecinde teknoloji kaynaklı olarak yaşadıkları strese ilişkin görüşlerini belirlemek ve bu görüşleri çeşitli değişkenlere göre analiz etmek amacıyla yapılmıştır. Betimsel nitelikte olan bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma, Mardin ve Şanlıurfa illerinde resmi ve özel okullarda 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılında görev yapan toplam 355 okul yöneticisi üzerinde yürütülmüştür. Veriler araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan Okul Yönetiminde Teknoloji Kaynaklı Stres Anketi (OYTKSA) ile toplanmış ve betimsel istatistik teknikleri ile çözümlenmiştir.

Araştırmada, katılımcı okul yöneticilerinin, yönetim görevi sürecinde yaşadıkları stres olgusunun okuldaki mevcut koşullardan kaynaklandığı ve bunun kısmen yönetim görevinin doğası olarak kabul ettikleri belirlenmiştir. Yönetilebilen düşük düzeyli stresi, faydalı bulan okul yöneticileri, görevlerinin kendilerini kısmen strese maruz bıraktığını ve bu stresin görevlerini kısmen olumsuz etkilediği görüşündedirler. Okul yöneticilerinin teknoloji kaynaklı olarak sırayla okuldaki elektrik kesintisi, fiziki altyapı, internet altyapısı ve donanımına ait sorunlardan dolayı strese maruz kalmaktadırlar. Bunları, yine sırayla okuldaki teknolojik araç-gerecin bakım-onarımı, okulda öğrencilerin cep telefonu kullanımı, e-müfredat ve akıllı tahtaların kullanımına ait sorunlar izlemektedir. Ancak MEBBİS, DYNED, e-

sınav ve e-bütçe uygulamalarının yöneticilerde strese yol açmadığı belirlenmiştir. Stres olgusunu eğitim kültürünün bir parçası olarak gören okul yöneticilerinin ancak yarısı, bu olgunun yol açtığı stresle mücadelede kendisini yeterli bulmakta ve stresle baş etmede teknik desteğe ve eğitime kısmen ihtiyaç duymaktadırlar.

Araştırmaya katılan okul yöneticilerinin, okul yönetiminde teknoloji kaynaklı strese yönelik görüşleri arasında birtakım demografik değişkenlere göre anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Araştırma sonunda, Türkiye'nin Bilgi Çağına uyumu noktasında, teknoloji dolayımı yönetim ve bunun yol açabileceği olası stresi iyi yönetebilen okul yöneticilerinin önemli olduğu değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Stres, Stres yönetimi, Teknolojik stres, Okul yöneticisi.

ABSTRACT

EVALUATION OF SCHOOL ADMINISTRATORS' VIEWS ON TECHNOLOGY-BASED STRESS ACCORDING TO VARIOUS VARIABLES

Nusret KUDAY

Master Thesis

Department of Educational Sciences

Thesis Advisor: Prof. Dr. Burhan AKPINAR

July, 2020, 77 pages

This research was carried out to determine the opinions of school administrators about the stress that they experienced in technology during the management mission process and to analyze these opinions according to various variables. In this descriptive study, the descriptive model was used. The research was conducted on 355 school administrators working in public and private schools in Mardin and Şanlıurfa provinces in the 2018-2019 academic year. The data were collected by Technology Based Stress Questionnaire in School Management (TBSQSM) developed by the researcher and analyzed by descriptive statistical techniques.

In the research, it was determined that the stress phenomenon experienced by the school administrators in the management task process was caused by the current conditions in the school and that this partly accepted as the nature of the administrative task. School administrators, who find low level stress manageable, think that their duties are partially expose them to stress and this stress affects their duties partially. School administrators, in turn, are exposed to stress due to technology interruptions, physical infrastructure, internet infrastructure and hardware problems. These are followed by the problems related to the maintenance and repair of technological tools and equipment in the school, students' use of mobile phones at school, the use of e-curriculum and smart boards. However, it is determined that

MEBBİS, DYNED, e-exam and e-budget applications do not cause stress in managers. Only half of the school administrators who see the stress phenomenon as a part of the education culture find themselves sufficient in the fight against the stress caused by this phenomenon and partially need technical support and education in dealing with stress.

It has been determined that the school administrators participating in the research have significant differences in their school administrators' views on technology-based stress according to some demographic variables. Research results point to align Turkey's Information Age, technology-mediated management and possible stress may cause it was considered to be important for good school administrators can manage.

Key words: Stress, Stress management, Technological stress, School administrator.

OKUL YÖNETİCİLERİNİN TEKNOLOJİ KAYNAKLI STRESE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
ORJİNALLİK RAPORU VE BEYAN BELGESİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xi
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
EKLER LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.1. STRES KAVRAMI	7
1.1.1. Stresin Etimolojisi, Tanımı ve Tarihi	7
1.1.1.1. Stresin Etimolojisi	7
1.1.1.2. Stresin Tanımı	7
1.1.1.3. Stresin Tarihsel Arka Planı	9
1.1.2. Stresin Türleri	11
1.1.3. Stres Belirtileri	12
1.1.3.1. Fiziksel Belirtiler	12
1.1.3.2. Duygusal Belirtiler	14
1.1.3.3. Davranışsal Belirtiler	15

1.1.3.4. Zihinsel Belirtiler	16
1.2. OKUL YÖNETİMİ VE STRES	17
1.2.1. Yönetici	17
1.2.2. Yönetim	17
1.2.3. Eğitim Yönetimi	18
1.2.4. Eğitim Yönetimi ve Stres	18
1.2.4.1. Eğitim Yöneticilerinde Stres Sebepleri	19
1.2.4.2. Eğitim Yöneticilerinde Stresin Çözüm Yolları	20
1.3. OKUL YÖNETİMİNDE TEKNOLOJİ VE STRES	21
1.3.1. Teknoloji	21
1.3.2. Teknostres Kavramı	22
1.3.3. Eğitim Teknolojisi	26
1.3.4. Eğitim Yönetiminde Teknoloji	26
1.3.5. Eğitim Yönetiminde Teknoloji ve Stres	28
1.4. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	29
1.4.1. Türkiye’de Yapılan Çalışmalar	30
1.4.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	37

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMA MODELİ	41
2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM	41
2.3. VERİLER ve ANALİZİ	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLARI

3.1. Okul Yöneticilerinin Yönetim Görevi Sürecinde Yaşadıkları Strese Yönelik Görüşlerine Dair Bulgular ve Yorumları	45
3.3. Okul Yöneticilerinin Teknoloji Kaynaklı Stresle Mücadeleye Yönelik Görüşlerine Dair Bulgular ve Yorumları	55

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1.SONUÇLAR	58
4.2.ÖNERİLER	61
4.2.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler	61
4.2.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	63
KAYNAKÇA	64
EKLER	

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ASPB	Aile ve Sosyal politikalar Bakanlığı
DYNED	Dynamic ve Education (Dinamik ve Eğitim)
DYS	Doküman Yönetim Sistemi
EBA	Eğitim Bilişim Ağı
FATİH	Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi
KBS	Kamu Harcama ve Muhasebat Bilişim Sistemi
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
MEBBİS	Millî Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemi
MYS	Muhasebe Yönetim Sistemi
OYTKSA	Okul Yönetiminde Teknoloji Kaynaklı Stres Anketi
TEFBİS	Türkiye'de Eğitimin Finansmanı ve Eğitim Harcamaları Bilgi Yönetim Sistemi
TES	Türk Eğitim Sistemi
TUİK	Türkiye İstatistik Kurumu
VDE	Alman Elektrik Mühendisleri Birliği

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Alanyazındaki Stres Tanımlamaları	9
Tablo 2: Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı	42
Tablo 3: Katılımcıların Yönetim Görevi Kaynaklı Strese Yönelik Görüşleri	45
Tablo 4: Katılımcıların Teknoloji Kaynaklı Strese Yönelik Görüşleri	50
Tablo 5: Katılımcıların Teknoloji Kaynaklı Stresle Mücadeleye Yönelik Görüşleri	55

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Ayyagari, Grover ve Purvis'in Teknostres Modeli	24
Şekil 2: Tarafdar, Ragu-Nathan ve Ragu-Nathan Modeli	25

EKLER LİSTESİ

Ek- 1: Şanlıurfa Anket Çalışması İzin	ek-s1
Ek- 2: Mardin Anket Çalışması İzin	ek-s2
Ek- 3: Anket Formu	ek-s3
Ek- 4: Etik Kurul Onay Raporu	ek-s5

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amacı, alt amaçları, önemi, sınırlılıkları ve varsayımlarına yer verilmiştir.

Problem Durumu:

Stres; çoğu olumsuz anlamda olmak üzere günümüzde sıklıkla kullanılan bir kavram halini almıştır. Bu bağlamlar kişisel, aile ve sağlık sorunları olabildiği gibi, çalışma ve sosyal yaşamla ilgili de olabilmektedir. Stres, genelde söz konusu bağlamlarla ilgili üstesinden gelinemeyen, zorlanılan durumları anlatmak için kullanılan bir kavramdır. Bazı kaynaklarda insanlık tarihi ile eş tutulan stres kavramını, bugünkü anlamda 1956 yılında ilk kullanan kişi, Kanadalı endokrin uzmanı olan Hans Selye'dir (Kaba, 2019, s. 64). Stres, Latince “estricia” dan türetilen ve felaket, bela, musibet, dert, keder gibi anlamlar ile bir nesne veya insan biçiminin bozulmasına karşı direnç anlamında kullanılmıştır (Balcı, 2014, s.3). İnsanın olduğu her yer ve durumda söz konusu olabilen stres, modern yaşamla katlanarak adeta çağın vebasına dönüşmüştür. Stres, bugün insanoğlunun gerek kişisel ve gerekse sosyal anlamda yaşadığı sorunların başında gelmektedir. Stres gerek kişisel ve gerekse toplumsal maliyeti oldukça büyük olan bir sorun (İşoğlu, 2015) olarak, günümüzde başta sosyal bilimler olmak üzere tüm disiplinlerin dikkatini çeken bir çalışma alanına dönüşmüştür.

Kişisel anlamda iç veya dış etkilerle bireyin duygusal, bilişsel ve sosyal fonksiyonlarını bozan stres (Önder ve Utkan, 2018), makro düzeyde ise bireyler arası iletişim ve etkileşim problemi olarak önemli bir sosyal sorundur. Bu itibarla stres, birçok saha ve sektörü etkilediği gibi eğitim sistemini ve özellikle de bu sistemin içerisindeki okulları yakından ilgilendiren bir konu ve sorundur. Çünkü okullar, temel işlevi gereği bireyler arası etkileşim ve iletişimin yoğun olduğu kurumlardır. Bu kurumların yönetici, öğretmen, değişik görev ve pozisyonlardaki personel ve öğrenciler gibi oldukça farklı statü ve rollere sahip bireylerden oluşması başlı başına stres kaynağıdır. Bunlara, okuldan çok farklı beklentileri olan veliler, devlet ve toplum da eklendiğinde, okulların stres sorunu ile olan doğrudan ilişkisi daha iyi anlaşılabilir. Zira okuldaki söz konusu farklı statü ve roller ile yine okula yönelik

farklı talep ve beklentiler kaçınılmaz olarak duygusal, psikolojik ve sosyal çatışmayı ve bunlar da stresi doğurmaktadır. Nitekim literatürde sağlık ve eğitim kurumları en stresli ekolojiler (Türk Eğitim Sen, 2012) olarak kabul edilmektedir.

Son yıllarda, okul çalışanlarının farklı statü ve rolleri ile devlet ve toplumun okula yönelik farklı talep ve beklentilerin çatışmasına dayalı stres kaynaklarına teknoloji de eklenmeye başlamıştır. Çağa adını veren teknoloji ve özellikle de ileri teknoloji olarak kabul edilen sanal ve dijital teknolojiler, artık makro anlamda eğitim sisteminin ve mikro anlamda ise okulların bir gerçeğidir. Zira büyük oranda internet gibi sanal ve dijital teknolojiler üzerinde yükselen günümüzün Bilgi Çağı'nda okulların bunu göz ardı etmesi düşünülemez. Kaldı ki bugün, okulların her türlü yönetim ve işleyişinden, öğretim sürecine değin neredeyse tüm aşama ve işleyişi teknoloji aracılığıyla yerine getirilmektedir. Günümüzde okulların yönetsel ve öğretimsel süreçlerinde teknoloji adeta olmazsa olmazdır. Bugün sanal ve dijital teknolojiler, okulda bilgi sistemi, veri gönderme, görev dağılımı ve duyurular, bütçe gibi yönetsel ve uzaktan eğitim, sınıflarda ders içeriği materyali gibi öğretimsel bağlamda sıklıkla kullanılmaktadır. Bu meyanda, okul yönetiminin sosyal medya aracılığı ile öğretmen ve çalışanları koordine etmesi ile öğretmenlerin yine sosyal medya vasıtasıyla öğrenciler ile velileri bilgilendirmeleri yadsınmamaktadır. Sanal ve dijital teknolojilerin bir kısmı formal olarak yönetmelikler çerçevesinde ve cep telefonu gibi bir kısmı ise informal yollarla okul ve hatta sınıflara girmiş veya girmektedir.

Çağın bilim, teknoloji, ekonomi ve sosyal realitelerinin gereği olarak eğitim, artık zaman ve mekân bağlamları ile okul ve sınıflara sığmamakta, bir veya birkaç öğretmen ile yazılı kaynaklarla yetinmemektedir. Sistem ve kurumsal anlamda eğitim, anlamlı olmak ve hatta var olabilmek için Bilgi Çağı paradigmalarına uyum sağlamak zorundadır. Zaten global ekseninde geleneksel eğitimin, bilinen tüm kalıp ve kısıtları aşarak yeni, çeşitli ve zengin imkân ve içeriklerle dönüştüğü ve bu dönüşmüş hali ile kendisini adeta dayatmakta olduğu görülmektedir. Teknoloji-yoğun bu eğitim paradigmasının gücü ve kaçınılmazlığı, pandemi sürecinde iyice su yüzüne çıkmıştır. Zira Millî Eğitim Bakanlığı (MEB)'in Eğitim Bilişim Ağı (EBA) gibi sanal ve dijital teknoloji tabanlı sisteme sahip olmayan toplumların pandemi sürecinde sadece okulların değil, eğitimin de kapısına kilit vurdukları görülmüştür. O kadar ki, sanal

ve dijital teknolojiler artık eğitimi destekleyen ve zenginleştiren eklemeler değil, bizatihi eğitim ve öğretimin zeminini teşkil etmeye başlamışlardır. Sanal gerçeklikle bağlantılı olarak elektronik devlet (e-devlet) üzerinden yürütülen resmi işlemler ve sağlık işlemleri; Bilgi Ekonomisine dayalı elektronik ticaret (e- ticaret) ve sanal eğitim (e-learning) bu çağın realiteleridir (Tuncer ve Taşpınar, 2008). Makro ölçekte eğitim sisteminin ve mikro ölçekte okulun bu realiteleri görmezden gelmesi düşünülemez. Düşünülmesi gereken sanal ve dijital teknoloji tabanlı bu yeni durumlara nasıl uyum sağlanacağı konusudur. Zira sanal ve dijital teknolojilerin eğitim sistemi ve okulun bir parçası olmasıyla, daha önce alışık olunmayan birçok yeni konu ve sorun gündeme gelmiştir. Bu çalışmada da söz konusu sorunlar okul yönetimi bağlamında ele alınmıştır.

Zaten doğası gereği stresli bir iş olan yönetim, bir de stresli ekoloji kabul edilen okulun (Selman, 2018, s.12; Cemaloğlu, 2007) yönetimine dönüşünce, yaşanan stres artmaktadır. Buna bir de sanal ve dijital teknolojilerin eğitim ve okula dâhil olması eklenince, okul yönetiminin stres katsayısı da katlanmaktadır. Günümüz itibarıyla Türkiye’de eğitim ve okula dair çalışanlar ile eğitim verileri ve bunlara yönelik işlemler, Milli Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemi (MEBBİS) üzerinde depolanmakta ve yürütülmektedir. Okulların tüm resmi yazışmaları Doküman Yönetim Sistemi (DYS) ile mali ve bütçe işlemleri Kamu Harcama ve Muhasebat Bilişim Sistemi (KBS) ve Muhasebe Yönetim Sistemi (MYS) aracılığıyla yürütülmektedir. Yine okulların her türlü materyal işlemleri Türkiye’de Eğitimin Finansmanı ve Eğitim Harcamaları Bilgi Yönetim Sistemi (TEFBİS) vasıtalı ile yapılmaktadır. Öğretimsel eksende ise eğitim ve öğretimde EBA aktif olarak kullanılmakta ve bunu desteklemek üzere Fırsatları Artırma ve Teknoloji İyileştirme hareketi (FATİH) sistemi caridir. Sayıları artırılabilir bu örnekler, aslında pandemi süreci yaşanmadan önce sanal ve dijital teknolojilerin Türk Eğitim Sistemi (TES)’e ve okullara girmiş olduğunun göstergesidir. Buna göre sanal ve dijital teknolojilerin TES ve okullar için önemi ve gereğini tartışılmazdır. Tartışılması gereken, sanal ve dijital teknolojilerin okul yönetimi ile öğretim sürecinde etkili ve verimli kullanılması ve bu süreçte ortaya çıkan stresin yönetilmesidir. Zira gerek doğası gereği ve gerekse sanal ve dijital teknolojilerin okul yönetiminde kullanılmasına bağlı stres, iki tarafı keskin bıçak gibidir. İyi yönetildiğinde işin hızını

ve kapsamını artıran, coşku ve motivasyonu destekleyen stres, iyi yönetilmediğinde oldukça ciddi sorunlara dönüşerek, yıkıcı etkilere yol açabilmektedir. Bu itibarla, sanal ve dijital teknolojilerin okul yönetiminde kullanılmasına dayalı ortaya çıkabilecek stres konusu, mikro ölçekte okulların etkililiği ve verimliliği; makro ölçekte ise Devletin MEB aracılığıyla eğitimsel amaçlarına ulaşması ile ilgili kritik bir konu ve sorun olarak görülebilir. Bu öneminden dolayı stres, birçok disiplin gibi eğitimcilerin de üzerinde çokça çalıştığı bir konu ve sorundur. Ancak bu çalışmalarda okul yönetiminde teknoloji kaynaklı stres boyutuna yönelik doğrudan ilgili çalışmalara rastlanılmamış olması, literatürde konuyla ilgili bir boşluğun bulunduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, amacı “okul yöneticilerinin yönetim görevi sürecinde teknoloji kaynaklı olarak yaşadıkları strese ilişkin görüşlerini belirlemek ve bu görüşleri çeşitli değişkenlere göre analiz etmek” olan bu çalışmanın söz konusu boşluğu doldurmaya katkı sağlaması beklenebilir.

Araştırmanın Amacı:

Bu araştırmanın genel amacı, okul yöneticilerinin yönetim görevi sürecinde teknoloji kaynaklı olarak yaşadıkları strese ilişkin görüşlerini belirlemek ve bu görüşleri çeşitli değişkenlere göre analiz etmektir. Araştırmada bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Alt amaçlar:

- i. Okul yöneticilerinin yönetim görevi sürecinde yaşadıkları strese yönelik görüşleri nelerdir?
- ii. Okul yöneticilerinin yönetim görevi sürecinde teknoloji kaynaklı olarak yaşadıkları strese yönelik görüşleri nelerdir?
- iii. Okul yöneticilerinin yönetim görevi sürecinde teknoloji kaynaklı olarak yaşadıkları strese yönelik görüşleri;
 - a) Cinsiyet,
 - b) Yöneticilik türü,
 - c) Yöneticilik kıdemi,
 - d) Görev yapılan okul türü,
 - e) Branşı ve
 - f) Eğitim düzeyine göre değişmekte midir?

Araştırmanın Önemi:

Stres, modern yaşamın en büyük gerçeklerinden biridir. Günlük yaşantımızda dilimizden düşmeyen ve yaşadığımız çoğu olumsuzluğun nedeni olarak görülen kavramdır stres. Stres, her alanda olduğu gibi eğitim alanında da fazlasıyla kendini göstermektedir. Eğitim çalışanlarının tamamı, farklı sebeplerden dolayı stres yaşamaktadırlar. Eğitim kurumlarında stresi en üst düzeyde yaşayanlar, şüphesiz en yetkili ve bu yetkiye bağlı olarak bir o kadar da sorumluluk yüklü okul yöneticileridir. Okul yöneticileri okuldaki eğitim öğretimin devamının sağlanması yanında bu devamın en iyi şekilde nasıl olacağını da takip etmek durumundadırlar. Bu takip ve devamı sağlamada teknolojiyi en üst seviyede kullanmaktadırlar.

Çağımız eğitim sisteminde teknoloji, kendine fazlasıyla yer bulmuştur. Teknolojinin sürekli gelişmesi okullardaki kullanımını da artırmakta ve kullanım şeklini değiştirmektedir. Öğrencilere verilen eğitimden tutun resmi yazışmaların yapılmasına, verilerin depolanması ve saklanmasına kadar tüm alanlarda teknolojik aletler ve geliştirilen sistemler kullanılmaktadır. Okul yöneticileri bu teknolojik aletleri ve sistemleri kullanmada yeterli donanıma sahip olmalıdır. Aksi durumda ortaya bazen telafisi mümkün olmayan durumlar çıkabilmektedir. Bu durumun farkında olan okul yöneticileri eğitim öğretim ve iletişim için geliştirilen araç ve sistemlerde yaşanabilecek en ufak aksaklıkta sıkıntıya girmekte, ciddi düzeyde stres yaşamaktadır.

Tüm ülkelerde akademik düzeyde araştırılan ve etkileri, nedenleri ve sonuçları sürekli değişen yeni teknolojilerin neden olduğu stres (Gümüştekin ve Öztemiz, 2005) ülkemizde de araştırılmaya, incelenmeye açık durumdadır. Bir ülkenin temellerini oluşturan eğitim sektöründe sorunsuz bir geleceği inşa etmek için okul yöneticilerindeki teknoloji kaynaklı stresin tüm boyutları ile ele alınması büyük önem arz etmektedir. Bu itibarla okullarımızda, okul yöneticilerinin özellikle yeni teknoloji kaynaklı yaşadıkları stresin tespiti ve yaşanan bu stresin etkilerini en aza indirmek, stresi kontrol edebilmek adına bu çalışmanın literatüre katkı sağlaması beklenebilir.

Sayıtlar:

1. Araştırmada kullanılan Okul Yönetiminde Teknoloji Kaynaklı Stres Anketi (OYTKSA) ilgili verileri toplamak için uygundur.
2. Araştırmaya katılan okul yöneticileri OYTKSA'nı içtenlikle doldurmuşlardır.

Sınırlılıklar:

- i. Bu araştırma, 2018- 2019 Eğitim-Öğretim Yılında Şanlıurfa ve Mardin illerindeki resmi ve özel okullarda görev yapan okul yöneticileri (müdür ve müdür yardımcıları) ile sınırlıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.1. STRES KAVRAMI

1.1.1. Stresin Etimolojisi, Tanımı ve Tarihi

1.1.1.1. Stresin Etimolojisi

Literatürde “stres” kavramı ilk defa 1303 yılında İngiliz şair Robert Mannyng’ın kaleme aldığı “Handlyng Synne” adlı şiir kitabında yer almıştır (Basut, 2004). İngilizce ‘stress’; “sıkıntı, modern yaşama özgü sıkıntı hissi” sözcüğünden alıntıdır. Eski Fransızca *estresse* kelimesi “darlık” sözcüğünden alıntıdır. Bu sözcük Geç Latince yazılı örneği bulunmayan *strictia* sözcüğünün zaman içinde değişmesiyle şimdiki kullanımına gelmiştir. Latince *stringere*, *stict*-“sıkmak, daraltmak” fiilinden türetilmiştir. Hint-Avrupa Anadilinde yazılı örneğine rastlanmayan *streig* “sıkmak” sözcüğünden türetilmiştir. “Modern anlamı İngilizcede olduğu halde Türkçe telaffuz Fransızcadan alınmıştır” (“<https://www.etimolojiturkce.com>,” 2018). Stres, 17. yüzyılda “felaket, bela, musibet, dert, keder, elem” manalarında kullanılmıştır. 18. ve 19. yüzyıllarda ise stres kavramı bazı anlamsal değişikliklere uğrayarak “organizmaya, nesnelere ve ruhsal yapıya yönelik güç, baskı” anlamlarına gelecek şekilde kullanılmıştır. Sonraki zamanlarda “nesnenin ya da organizmanın bütünlüğüne veya var olma durumuna karşı uygulanan güç” şeklinde tanımlanırken “organizma veya nesnenin uygulanan bu güce gösterdiği direnç” anlamına gelecek şekilde kullanılmıştır (Işıklı, 2013).

1.1.1.2. Stresin Tanımı

Stres olgusu, ele alındığı eksen ve bağlamlara dayalı olarak çok farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Bu çalışmada stres kavramı duygu durum, eğitim ve sağlık bağlamlarında ele alınmıştır. Stres, insanların bir tehdit ya da zorluk olarak algıladıkları durumlara karşı göstermiş oldukları içe dönük bir tepki olarak tanımlanmaktadır (Durna, 2006). Stres, bireyin tehdit edici çevre özelliklerine karşı

gösterdiği bir tepkidir (Dağ, 1990). Cüceloğlu, (1996), stresi, “bireyin fizik ve sosyal çevreden gelen olumsuz koşullar nedeni ile bedensel ve psikolojik sınırlarının ötesinde harcadığı çaba” olarak tanımlar (Akt: Hamarta vd., 2009).

Diğer bir tanımla stres, organizmanın her türlü değişmeye karşı yaygın tepkisidir (Altunkol, 2011, s. 2). Tarihi arka planı çok derinlere gitse de stres kelime olarak 1950’lerde telaffuz edilmeye başlanmış, 1970’lerde akademik bir konu olarak gündeme oturmuştur. Akabinde 1980’lerde Time Dergisi tarafından on yılın salgın hastalığı olarak, 1990’larda Birleşmiş Milletler tarafından 20. yüzyılın hastalığı olarak tanımlanmıştır (Krohe, 1999 Akt: Kara, 2009, s. 257).

Stres, günümüzün de en önemli psiko-sosyal sorunlarının başında gelmektedir. Literatürde birçok tanımı olan stres, esas itibarıyla iletişim ile ilgili olan, psiko-sosyal bir sorundur. Stres, tanımlanmaktan çok tasvirinin yapılması tercih edilen yakın çağın ve günümüzün en anlaşılması güç kavramlarından biri kabul edilir; ayrıca stres üzerine araştırma yapan araştırmacılar adedince tanım ortaya koyulmuştur (Çoruhlu, 2001). Ancak stres kavramının tarih içindeki tanım akışı incelendiğinde bu konuda çalışmaları bulunan ve araştırma yapan başta Selye ve diğer bilim insanları stres kavramına iki farklı anlam yüklemişlerdir. Önceleri “organizmaya zarar veren etkenler”, olarak tanımlanırken daha sonra “dış ve iç ortamdan kaynaklanan etkenlere karşı organizmada ortaya çıkan olumsuz değişiklikler ve tepkiler” şeklinde izah yapılmıştır (Gök, 1995).

Alanyazın incelendiğinde stres ile ilgili çok çeşitli tanımlara rastlanmaktadır. Tablo 1 de bu tanımlar şöyle sıralanabilir:

Tablo 1: Alanyazındaki Stres Tanımlamaları

(Aydın,2008)	İnsanların içinden gelen ve genellikle gerilime neden olan bir güçtür. Bu güç, bireyin bir ihtiyacını karşılamaktan vazgeçmesi veya tepkide bulunmasını zorlayan bir güçtür.
(Akt: Karadavut, 2005)	Stres, insanların çalıştığı meslek şartlarının ve yaşadığı ortamın kendisini etkilemesi neticesinde vücudunun biyo-kimyasal salgılar oluşturmaya ve içinde bulunduğu koşullara uyum sağlayabilmesi için zihnen ve fiziksel anlamda harekete geçmesidir.
(Akt: Coşgun, 2005)	Alman fizyolog Pflüger’a göre stres, insan hayatının ihtiyaçlarını karşılamak için organizmanın tehlikeli etkilere uzak durup kendini muhafaza etmesi şeklinde izah etmiştir.
(Akt: Coşgun, 2005)	Belçikalı bir fizyolog olan Fredericq de stres kavramını, organizmanın zararlı ve tehlikeli etkenlere karşı verdiği tepki şeklinde dile getirmiştir.
(Çiftçi, 2002)	Çinlilerin dilinde stres sözcüğü “tehlike ve fırsat” sözcüklerini temsil eden sembollerin iç içe geçmiş halidir. Stres bu kavramları yansıtmaktadır.
(Öztop, 2000)	Stres, nesnenin veya bireyin bütünlüğünü muhafaza etmek ve ana durumuna dönmek için çaba harcamasıdır.
(Ataklı, 1999)	Stres; çevre ile sürekli etkileşim içinde olan bireyin tutum ve davranışlarını yönlendiren güç, şeklinde izah edilebilir.
(Gök, 1995)	Hans Selye, stresi; “İnsan bünyesinin baskı ve isteklere karşı gösterdiği belirgin olmayan tepkiler” biçiminde tanımlamıştır.
(Akt: Sürük, 1994)	Stres kavramını, 1600’lü yıllarda yaşamış olan ünlü bir fizikçi ve aynı zamanda biyolog olan Robert Hooke, “herhangi bir nesneye veya sisteme dışardan uygulanan aşırı yüklemeye, zorlamaya” biçiminde tanımlamıştır.
(Dağ, 1990)	Stres, bireyin tehdit edici çevre özelliklerine karşı gösterdiği bir tepkidir.
(Iwanchewich, 1982)	Stres, “bireysel farklar ve/veya psikolojik süreçler yoluyla gösterilen uyumsuz bir davranış olup, kişi üzerinde aşırı psikolojik ve fiziksel baskılar yapan herhangi bir çevresel hareket, durum veya olayın, organizmaya yansıyan sonucudur.”
(Türk Dil Kurumu Sözlüğü)	“Herhangi bir varlığa uygulandığı zaman gerginlik ve düzen bozukluğu yaratan, çok güçlü olunca da yapı ve görevlerde köklü değişime, çöküntülere yol açan güç.”

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere, stres kavramının birçok tanımı olsa da konu hakkında araştırma yapan tüm araştırmacılar aynı veya çok yakın ifadeler ile stresi tanımlamıştır. Bu tanımlar göz önünde bulundurulduğunda stres; bireylerin yaşadığı çevre, iş ortamı, psikolojik ve fiziksel durumlara göre üzerlerinde hissettikleri güçlü baskı, şeklinde tanımlanabilir.

1.1.1.3. Stresin Tarihsel Arka Planı

Stres kavramı, 17. yy.da “felaket, bela, musibet (adversity), dert, keder, elem (affliction)” şeklindeki olumsuz durumları karşılar şekilde uzun yıllar kullanılmıştır. Sonraki iki yüzyılda stres kavramı nesnelere, bireylere, psikolojik yapıya veya organa yönelik olarak zorlama, baskı, güç anlamlarında kullanılmıştır. Bu durumlar stres kavramını; bu güçlerin etkisiyle obje ve bireyin şeklinin olumsuz anlamda değişmesine, biçiminin çarpıtılmasına karşı direnci temsil eder nitelikte kullanmaya yönlendirmiştir (Pehlivan, 1991).

Stres ile ilgili temeller Canon ve Selye tarafından, stresi kontrol etme ve stres yaşamayla ilgili, yaptıkları bilimsel araştırmalarla atılmıştır. Canon ve Selye’den iki

asır önce Fizikçi Robert Hooke ve sonrasında ünlü İngiliz Fizikçi Thomas Young stres kavramını kullanmıştır. Fizik bilimine göre stresi, Young “... maddenin kendi içinde olan bir güç ya da dirençtir. Madde kendi üzerine uygulanan dış güce kendi direnci oranında bir tepki gösterir. Elastik kütle, bu stres tepkisi sayesinde eğilip bükülerek bu dış gücü dengelemeye, ona uyum sağlamaya çalışır. Ancak eğer dış güç, elastik kütlenin kendi içindeki dirençten daha büyükse böyle birden gelme mümkün olmaz ve madde niceliksel bir değişime uğrar, kırılabilir. Dıştan gelen gücün (basıncın) aşırı büyüklüğü durumunda ise niteliksel değişimler olabilir” şeklinde izah etmiştir (Akt: Öztop, 2000).

Tıbbın babası olarak anılan Yunan Hekim Hippocrates, insan vücudunun hastalandıktan sonra kendi içinde bazı değişiklikler meydana getirerek eski sağlam haline döndüğü ve bu durumu koruduğunu söyleyerek bugünlerde de kullanılan anlamına yakın anlamda kullanmıştır (Day, 1992). Sonraki yıllarda stres, birçok bilim alanında da (“biyoloji, fizyoloji, endokrinoloji, tıp, sosyoloji, psikoloji”) kullanılmış ve kendi hitap ettiği alan gözetilerek tanımlanmaya çalışılmıştır. 1850’den sonra ve 1900’ün başında “stres” ve gerginlik anlamına gelen “strain” kelimeleri bilim gözetilmeden de olsa, “sezgi yoluyla bedensel ve ruhsal hastalıkların sebebi” şeklinde düşünülerek ele alınmıştır (Afyonkale, 2004).

1813-1878 yılları arasında yaşayan Fransız Fizyoloji bilgini Claude Bernard stres kavramını günümüzdeki anlamına gelecek şekilde kullanmıştır (Okutan, 2002). Birçok başarılı araştırmaya imza atan Prof. Dr. Cladue Bernard, araştırmalarından elde ettiği bulgularla “Dış çevre değişikliklerine rağmen organizmanın iç çevresindeki bütünlüğü koruması zorunludur.” ifadesini kullanmıştır (Akt: Coşgun, 2005). Bu ifadeyle Cladue Bernard, tıp literatürüne “içyapının dengeliliği” terimini kazandırmıştır (Day, 1992). C.Bernard ile aynı dönemlerde yaşayan Fransız Mikrobiyolog ve Kimyager Luis Pasteur, yaptığı laboratuvar çalışmalarında insan sağlığını tehdit eden şeyin “mikrop” olduğunu belirtiyor. Bu farklı görüşlerden dolayı iki bilim adamı sürekli tartışma içerisinde olmuşlardır. Luis Pasteur, ölüm döşegindeyken C. Bernard’ı haklı çıkaran, tarihe geçen şu cümleyi sarf etmiştir: “Bernard haklı insanı hasta eden mikrop değil, dengenin bozulmasıdır.” (Baltaş ve Baltaş, 2002).

Stres kavramının ilgilendiği bir diğer alan olan psikoloji alanında konuyla ilgili yapılan araştırmalar 20. Yüzyılın ikinci yarısından sonra Amerikan Psikoloji Derneğinin yıllık hazırladıkları raporlarda yer almaya başlamıştır. 1955 yılında hazırlanan raporda stres kavramının psikolojinin çoğu alanında kullanıldığı ifade edilmiştir. Üç temel etkenden dolayı stres kavramı akademik çalışmalarda psikolojik bir kavram olarak kullanılmıştır. İlki, toplayıcı özelliğe sahip olmasıdır. Yani, “endişe, gerginlik, çatışma, duygusal çöküntü, ağır dış şartlar, benlik tehdidi, engellenme, güvenliğin tehdidi, uyarılma” ve bu anlamlara yakın pek çok terim yerine kullanılmıştır. İkincisi; stres kavramı, psikolojik vakaların fizyolojik işaretlerini gösterme fırsatı vermiş ve bu ilginin kurulmasını rahat hale getirmiştir. Bağlantının kolay bir şekilde takip edilebilmesi davranışçı psikolojinin tedavi yöntemlerine katkı sağlamıştır. Üçüncü alan ise insanı konu alan her alanda “alışılmamış etkilerin” araştırılmasıdır (Baltaş ve Baltaş, 2002).

1.1.2. Stresin Türleri

Stres, yüzyıllar öncesine dayanan geçmişe sahip bir kavramdır. İnsanlar, belli bir yaşa geldikten sonra kendisini zorlayacak taleplerle karşılaşacak, hayatta kalmak için mücadele etmesi gereken durumlar çıkacak karşısına. Bireyin bu zorlukların üstesinden gelebilmek için ne kadar donanımlı olursa olsun kendinden bekleneni karşılama noktasında-çabalamalarında yetersiz kaldığı noktada stres ortaya çıkmaktadır (Baltaş, 2002). Bu ve buna benzer faktörler stresin oluşmasında etkili olmaktadır. Farklı sınıflamaları olsa da, stres, temelde iki eksenle ele alınmaktadır. Biri, insanları güdüleyen iyi huylu (düşük düzeyli) stres ve diğeri ise, fiziksel ve duygusal zararlara yol açan kötü huylu (yüksek düzeyli) strestir (Baloğlu ve Bardakçı, 2010). Literatür incelendiğinde stresin birçok çeşidinden söz edilmektedir. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz: Fiziki Çevreden Kaynaklanan Stres, İş ve Meşguliyet Konusundan Kaynaklanan Stres, Psiko-Sosyal Özelliklerden Kaynaklanan Stres, Olumlu ve Olumsuz Stresler, Kısa Süreli ve Uzun Süreli Stres, Bireysel Stres, Örgütsel Stres.

1.1.3. Stres Belirtileri

“Strese karşı verilen tepkiler uzun zaman dilimi içinde birtakım hastalıkların gelişmesine neden olur. İstedığımız anda stres uyandırıcı olayın dışına çıkabilme yani stresi kontrol edebilme imkânına sahip değilsek vücudumuz peş peşe, ‘savaş veya kaç’ tepkisi yaşar ve yavaş yavaş birtakım belirtiler görülmeye başlar” (Yılmaz, 2006, s. 35).

Araştırmacılar genel olarak stres belirtilerini şu şekilde sıralamıştır: “Kalp atışının ve solunumun hızlanması, kan şekerinin yükselmesi, kasların gerginliğinin artması, kasılma ve eklem ağrıları, ağızda ve boğazda kuruluk, bitkinlik iştahsızlık ve zayıflama, çok fazla yemek yeme isteği, baş ağrısı, baş dönmesi, dururken, otururken, yürürken, dengesizlik, sallanma. Ellerde ve ayaklarda terleme, uykusuzluk, aşırı uyku, dengesiz uyku, uykuda diş gıcırdatma, konuşma, korkulu rüyalar görme, korkarak uyanma, uykuda yürüme, mide, bağırsak, sindirim bozukluğu, bulantı, kusma, ishal, konuşma güçlüğü, az ya da çok konuşma, gürültüye ve sese duyarlılık” (Şimşek, 1998, s. 296).

Stres, herkes için aynı olmayan belirtiler ortaya çıkarmaktadır. Kimilerinin yaşadıkları stres; konuşmalarının hızlanmaya başlaması, konuşurken ses tonlarının yükselmesi, daha hızlı adım atmaları, nefes alışverişlerinin hızlanması, el-kol hareketlerinin artması, agresif ve sinirli hareket etme gibi davranışlarla görülür. Bazı insanların bedenleri yaşadıkları strese; uyku düzensizliği, sürekli ve ağır yorgunluk durumu, vücudun genelinde ağrı, gibi bedensel tepkiler gösterirler. Bazı insanlarda ise verilen tepki zihinsel olur ki; genel olarak endişeli olma, herhangi bir şeyi yapmada cesaret gösterememe, daha önce yapmış olduğu yanlışları sürekli olarak düşünme ve bu hataları dile getirme davranışları şeklinde kendini gösterir. (Yılmaz, 2006, s. 35). Bu bağlamda alanyazın incelendiğinde yapılan araştırmalar stres belirtilerini birkaç başlıkta incelememizi mümkün kılmaktadır.

1.1.3.1. Fiziksel Belirtiler

Maruz kalınan stres nedeniyle insan beyni stresi tehlike olarak algılayıp bu tehlikeye karşı farklı tepkiler verir. Verilen bu tepkiler vücuttaki kasları gerer. Yaşanılan stresten kurtulunamadığı durumda enerji ve kas gerilmeleri artar ve buna

bağlı olarak fizyolojik belirtiler gözlemlenir. En çok baş ağrısı şeklinde kendini gösterir (Aytaç, 2014). İnsanların hormonal ve bedeninin sürekli tepki vermesi neticesinde ortaya çıkan stresin fiziksel belirtileri, şu şekilde sıralanabilir (Tekin, 2010):

- Baş ve boyun bölgesinde ağrılar, boyun kaslarının gerilmesi sonucu oluşan birtakım belirtiler,

- Uyku düzeninin bozulması, stresten uzaklaşmak için sürekli uyumak ya da stres yapıcıları zihninden uzaklaştıramadığı için uykuya dalamamak, çok geç yatmak veya çok erken uyanmak,

- Sırt ağrıları ya da sırta yakın bölgelerde gerginlik hissi,

- Çene kaslarının kasılması ya da gece uykuları sırasında rastlanan diş gıcırdatma,

- Dolaşım sistemi rahatsızlıkları, kabız, aşırı tuvalete gitme ya da ishal,

- Deri döküntüleri veya deride canlılığın azalması,

- Vücut genelinde kas ağrıları kramplar,

- Yüksek tansiyon,

- Kalp krizi,

- Aşırı terleme,

- Yemek alışkanlıklarında değişiklik, az ya da aşırı yemek yeme, düzensiz yemek saatleri,

- Kendini aşırı derecede yorgun hissetme, vücudun bitkin düşmesi,

- Sık sık kaza ya da hata yapmak”

Bu belirtilerden anlaşılacağı üzere stresin fiziksel etkileri insan vücudunu tahripten ölüme kadar uzana sonuçlara neden olabilecek derecededir. Stresin fiziksel belirtilerinin birçok farklı hastalığın belirtisiyle örtüşmesi göz önünde bulundurulduğunda bu hastalıkların da oluşmasında stresin etkisinin olduğunu söylemek mümkündür.

1.1.3.2. Duygusal Belirtiler

Stresin neden olduğu fiziksel etkilerle oluşturduğu sonuçlara karşı organizma, öfke, kızgınlık, karamsarlık, içe kapanıklık gibi depresyon sebebi olan duygularla tepkiler oluşturur. Organizmanın verdiği bu tepkiler stresin duygusal belirtilerini ortaya çıkarır (Tutar, 2004).

Bireylerin yaşadığı ruhsal bozukluklar ve düzensizlikler ile kendisinde stres yarattığını düşündüğü uyarıcıya karşı direnç göstermesi ve bu direnci en üst düzeyde gösterme çabası, duygusal stres belirtilerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Tekin, 2010). Stresin duygusal belirtilerini şu şekilde sıralamak mümkündür (Tekin, 2010; Aytaç, 2014):

- Sürekli tedirginlik,
- Çevredekilere duyulan öfke,
- Bastırılmış öfke,
- Öfke patlamaları,
- Hayattan sıkılma,
- Yaşamla ilişki kuramama duygusu,
- Parasal endişeler,
- Gülememe,
- Gülme krizleri,
- İhmal edilmişlik duygusu,
- Hastalık veya ölüm korkusu,
- Başarısızlık kaygısı,
- Sorunlarını tartışmama duygusu,
- Kapalı yerler, deprem, yüksekten vb. şeylerden korkma,
- Duygu durum bozuklukları,
- Konsantrasyon bozukluğu,
- Kaygı veya endişe,

- Depresyon,
- Saldırganlık,
- Düşmanlık,
- Sebepsiz yere ağlama,
- Asabiyet,
- Gerginlik ve paranoya
- Hayata tutunmakta zorlanma hissi'dir.

Stresin duygusal belirtilerine karşı organizmanın depresyona varan tepkileri stresin duygusal belirtilerinin de kontrol edilmediği takdirde, insana ileri seviyede zararlar vereceği kaçınılmazdır.

1.1.3.3. Davranışsal Belirtiler

Stres, bireyde davranışsal değişikliklere yol açabilmekte ve bu değişimler dışardan fark edilebilen, kişinin davranışlarına direkt etki eden değişimler olarak etkisini göstermektedir (Ceyhun, 2006). Stresin davranışsal belirtileri şu şekilde sıralanabilir (Ceyhun, 2006):

- Yemek yeme alışkanlığında değişimler,
- İştahsızlık,
- Sigara içme veya alkol tüketiminde artışlar,
- Hızlı konuşma,
- Yerinde duramama,
- Uyku düzensizliği sonucunda verimlilik boyutunda düşme,
- Devamsızlık boyutu

Stresin davranışsal belirtilerinin ortaya çıkardığı iki davranıştan söz edilebilir; strese sebep olan etkenin etkisini azaltmak veya bu etkeni yok etmeyi amaçlayan savaşçı aktif davranışlar ve stresi oluşturan etkene karşı tepkisiz kalıp kaçmayı tercih eden pasif davranışlardır (Gültekin, 2008).

1.1.3.4. Zihinsel Belirtiler

Stresin yaşandığı ortam, bireylerin zihinsel aktivasyonlarını sürdürebilmelerine doğrudan veya dolaylı olarak engel olabilmekte veya aksamalara neden olabilecek bazı etkileri tetikleyebilmektedir (Baltaş ve Baltaş, 2000).

Literatür incelendiğinde stresin zihinsel belirtileri şu şekilde sıralanabilir (Yılmaz, 2006; Akbaş, 2007):

- Sık sık hafıza kaybı, unutkanlık,
- Düşüncelerin zihne hücum etmesi, zihin karışıklığı,
- Zihinsel durgunluk,
- Konsantrasyon ve karar vermede güçlük,
- İlgisizlik,
- Can sıkıntısı,
- Devamlı olumsuz, bencilce konuşmalar yapma,
- Hüküm vermede güçlük çekme,
- Karamsarlık,
- Kararsızlık,
- Korkular, fobiler,
- Mizah anlayışı kaybı,
- Aşırı derecede hayal kurma,
- İntihar etme düşüncesi,
- Sosyal hayatın yoksunlaşması”

Fiziksel, duygusal ve davranışsal belirtilerde olduğu gibi zihinsel belirtilerde de stres; insan için oldukça tehlikeli etkileri olabilecek belirtilere sahiptir.

1.2. OKUL YÖNETİMİ VE STRES

1.2.1. Yönetici

Yönetici, iş birliği yapan bireyler aracılığıyla iş yapan kişi veya kişilerdir. Yönetici; önceden belirlenen amaçlar doğrultusunda, bir insan grubunun birlikte hareket etmesi ve destek vermesiyle hedeflere ulaşılması noktasında gerçekleştirilen faaliyetlere yön veren kişidir (Dinçer,1995). Yönetici, bir zaman dilimi içinde birtakım amaçlara ulaşmak için insan, para, hammadde, malzeme, makine vb. üretim araçlarını bir araya getiren; onlar arasında uygun bir bileşim, uyumlaşma ve ahenkleşmeyi sağlayan kişidir” (Eren,1984). Okul yönetimi, imkânlar ölçüsünde var olan kaynakları yüksek verim elde edebilecek biçimde kullanarak eğitim kurumunun hedefe ulaşması ve devamının sağlanması ile görevlidir (Ünal ve Ada,1999). Okul yöneticisi; görevli olduğu okulun paydaşlarının sosyal, kültürel, ekonomik şartlarını göz önünde bulundurarak geliştirilen misyona; öğretmen, öğrenci ve diğer personelleri de dahil edip okulun vizyonuna ulaşmada etkin rol alan kişilerdir (Akdağ, 2002). Aynı konuda Fındıkçı’nın (2012) tanımı aşağıdaki gibidir:

“Belirli bir göreve diğerleri tarafından getirilen ya da atanan, işini yapması belirli kurallar ile tarif edilen, gücünü, yetkisini ve otoritesini bulunduğu makamın emrine verilen yaptırımlardan alan, genellikle yaptığı işin eğitimini almış olan, profesyonel çalışma alışkanlığı olan ve işini belirlenmiş süre ile yapan kişidir” (Fındıkçı, 2012, s. 62).

1.2.2. Yönetim

Yönetim, hedefe en doğru biçimde ulaşabilmek için birlikte koordineli bir şekilde yürütülen faaliyetlerin tümüdür (Tosun,1978). Yönetim, örgüt içerisindeki tüm faaliyetleri, ulaşmak istenilen amaca göre programlı ve planlı bir şekilde gerçekleştirme çabasıdır (Celep, 2004). Yönetim, “Başkalarının aracılığı ile amaçlara ulaşmaya veya başkalarına iş gördürme faaliyetlerinin toplamına denir” (Fındıkçı,1996). Diğer taraftan yönetimin amacı “kaynak israfına yer vermeden, elimizdeki kaynakları en iyi biçimde kullanarak, işlerin daha basit, daha ucuz ve daha iyi yapılmasını sağlamaktır” (Tortop,1990, s. 7). İnsanlara iş yaptırabilme

becerisi diye de ifade edilebilen yönetim kavramı bir amaç uğrunda yapılan planları, birlikte çalıştığı bireylere uygulatabilme sanatıdır.

1.2.3. Eğitim Yönetimi

Randall (1980) ve Hall (1997), eğitim yönetimini yönetim biliminin bölümlerinden biri olarak kabul ederler. Eğitim yönetimi, “yönetim biliminin eğitime uygulanmasıdır.” Eğitim sistemi, bir okul üzerinden ziyade tüm okullara hitap eden sistemi bütün şeklinde analizini ve sentezini gerçekleştirmeyi hedef edinir. Bu doğrultuda topluma yön verecek olan eğitim sisteminin düşünbilimini, düşünbilimin dayandığı ilkeleri, amacını, bu doğrultudaki politikasını, yapısını ve görevlerini ele alır; bu durumlara bağlı olarak da eğitim yöneticisinin davranışlarına ışık tutmaya çalışır. Eğitim yönetiminin esas noktası okul yönetimidir. Eğitimin üst seviyelerde değer gördüğü gelişmiş ülkeler eğitim yönetimini öğretmenlikten ayrı bağımsız bir meslek olarak ele almaktadırlar (Balcı, 2010). Ülkemizde ise bu durum yeni yeni gündeme gelmekte ve eğitim yönetiminin bağımsız bir meslek olarak algılanması ve bir an önce uygulamaya konulması gerektiği, eğitim araştırmacıları tarafından dile getirilmektedir.

1.2.4. Eğitim Yönetimi ve Stres

Eğitim yönetiminde stres, geniş ve çok kişinin olduğu bir ortamda çalışan bireyleri olumlu veya olumsuz yönde etkileyen ve genel olarak sorun şeklinde algılanan etken strestir (Sabuncuoğlu ve Tüz, 2003). Örgüt çalışanlarının ve örgüt yöneticilerinin sağlıklı çalışmalarına, mutluluk düzeylerine, örgütün verimliliğine yön veren en önemli etkenlerden biri örgüt yöneticisinin stres düzeyidir. Bu stres düzeyi, direkt şekilde yöneticinin örgüt yönetimindeki başarısını da etkileyebilmektedir.

Bireysel yaşadığı stresi kontrol edemeyen örgüt yöneticisi, başta kendi olmak üzere örgüt çalışanlarının da strese girip mutsuz ve başarısız olmalarına neden olabilmektedir. Bunların aksine liderlik yönü güçlü, işgörenler ile iletişimi sağlam, zamanı ve iş akışını iyi yönetebilen yöneticiler; stresi daha az yaşamakta, kontrol edebilmekte ve başarılı olabilmektedirler (Akpınar, 2006). Yönetici görevindeki

bireylerde stres, iki şekilde kendini gösterir: birincisi, yönetilen işin uygulanış ve özelliğinden dolayı sorumluluk ve baskı altında olmasıdır. İşin özelliğinden kaynaklı olarak yoğun stres altındaysa yöneticiler, huzurlu ve mutlu olamayacakları için yeterli verimi sağlayamayacaklardır. İkinci durum ise; işgörenlerin yaşadığı stresin üst seviyede olmasıdır ki bu durum da örgüt çalışanlarının verimini olumsuz yönde etkilemektedir.

Yöneticilerin –özellikle eğitim yöneticiliğinin- olmazsa olmaz özelliklerinden biri ve belki en önemlisi; karar mercii olması ve işgörenleri yönlendirmeleridir. Bu görevlerini yerine getirirken yöneticinin stres etmenini göz ardı etmemesi, örgütsel stresi yönetebilmesi gerekmektedir. Buna göre yöneticiler, hangi tür ve kademedede olursa olsunlar önce kendi streslerini daha sonra da yönettiği bireylerin yaşayabilecekleri stresi kontrol edebilmelidirler (Sunmaz, 2001). Yöneticilerin; “iş zenginleştirme, destekleyici bir örgütsel iklim yaratma, rol çatışmalarını önleme, örgütsel rolleri berraklaştırma, fiziksel düzenlemeler yapma, iş yükünde dengeyi kurma, iletişimi güçlendirme, çalışanları teşvik etme ve kararlara katılmasını sağlama” vb. yöntemleri kullanıp başta kendinin daha sonra da yönettiği bireylerin işten kaynaklı stresi ve örgüt içinde yaşanabilecek stresi minimuma indirmesi mümkündür. Çünkü yüksek seviyeli stres yöneticinin başarısını ve örgüt verimliliğini negatif yönde etkileyebilmektedir (Akpınar, 2006).

Eğitim örgütlerinin yöneticilerinin de yönettiği okulda stres altında olması verimini düşürmekte; bununla birlikte öğretmenleri, öğrencileri ve dolaylı şekilde de toplumu etkileyebilmektedir. Bundan dolayı eğitim yöneticilerinin okulda strese neden olan durumları bilmesi, ortaya çıkabilecek stres durumları ile nasıl mücadele edebileceği hakkında bilgi ve tecrübe sahibi olması, bu tecrübe ve bilgileri uygulayabilmesi gerekir (Kayum, 2002). Çünkü okul yöneticileri için stresle başa çıkmak ve stresten kaynaklı olumlu olmayan duyguları yönetebilmek önemlidir (Hochschild, 1983).

1.2.4.1. Eğitim Yöneticilerinde Stres Sebepleri

Eğitim yöneticilerinde strese sebepleri çeşitlilik göstermekle beraber yapılan araştırmaların neredeyse tamamında aynı noktalara değinilmiştir. American Institute

of Stress (Amerikan Stres Enstitüsü) yaptığı araştırma sonucunda örgüt ortamındaki en stresli işlerden birinin eğitim yöneticiliği olduğunu ortaya koymuştur (Sorensan, 2007).

Sorenson (2007), stres yaratan sebepleri; “mutsuz çalışma ortamı, zorba denetleyiciler, organizasyon eksikliği, ailesel ve maddi problemler, önemli tarihler, aşırı iş yükü, az iş tecrübesi, rol belirsizliği” şeklinde sıralamıştır. Stres, çalışılan yerden kaynaklanacağı gibi yapılan işten de kaynaklanabilir. Kişinin şahsi özellikleri, yetkinliği, çalışılan işin şartları, iş gereği olması gereken ikili veya çoklu ilişkiler ve kişinin hayat şartları stresin seviyesini ortaya koyan genel unsurlardır (Ural, 2002). ABD’de yapılan bir araştırmanın sonucunda strese sebep olarak “zamanın kullanımı, iletişim ve ağır iş yükü” gösterilmiştir (Wiggings, 1988).

Ural (2002), “Okul Müdürlerinin Yönetmel Stres Kaynakları” başlıklı araştırmasında eğitim yöneticilerinin daha çok; siyasi mücadele ve baskı, görev yapılan okulda hem öğretmen hem de diğer işlerle ilgilenecek personelin yetersiz oluşu, istenilen düzeyde sağlıklı eğitimin yapılabilmesi ve öğrencilerin kalıcı öğrenme edinebilmesi için kullanılacak araç-gereçlerin eksik veya yetersiz oluşu, eğitim yöneticisinin sosyal hayata vakit ayıramaması, maddi tatminsizlik gibi sebeplerden dolayı stres yaşadıklarını ortaya koymuştur.

Tüm bu stres kaynaklarının yanı sıra son yıllarda okul yöneticilerinin yaşadığı stres, üzerine yüklenen sorumluluğun artmasına paralel olarak artmıştır. Ayrıca öğretmenlerin sorumluluk ve iş yüklerinin artması ve bu sorumluluğu tam anlamıyla yerine getirememelerinden kaynaklanan sorunlar da okul yöneticilerine stres olarak yansıdığı düşünülebilir.

1.2.4.2. Eğitim Yöneticilerinde Stresin Çözüm Yolları

Stresi kontrol edebilme ve olumsuz yani yüksek düzeyde stresi yok etmek adına “dua, gevşeme eğitimi (meditasyon, hipnoz, biofeedback tedavisi, yoga), işinde hedefler koyma, anlamlı iş isteme, rehabilitasyon programlarına katılma (kilo verme, doğru beslenme, alkol kullanımını ve sigarayı bırakma), sosyal bir ağ geliştirme (aile ve arkadaşlarla vakit geçirme), kendine vakit ayırma (televizyon seyretme, kitap

okuma, bilgisayar oyunu oynama, bir hobiyle uğraşma), uzaklaşma (bir hafta sonu tatile gitme, seyahate çıkma, sinemaya gitme)” gibi yöntem ve tekniklerin uygulanabileceği deneyimlenmiştir (Sorenson, 2007).

Günümüz Türkiye’inde okul yöneticilerinin maruz kaldıkları veya maruz bırakıldıkları stresi kontrol edebilmeleri için stres konusunda, okul yöneticileri ve öğretmenler başta olmak üzere tüm okul çalışanları periyodik olarak eğitilmelidir. Eğitim çalışanlarının stres konusunda daha donanımlı olmalarını sağlamak üzere, öğretmen yetiştiren eğitim fakülteleri ile eğitim yönetici yetiştiren yüksek lisans programlarına konuyla ilgili derslerin eklenmesi de yararlı olabilir. Ancak bunlara ek olarak okul yöneticilerinin, görevlerini icra ederken şeffaf, açık, katılımcı ve adil bir tavır sergilemeleri, kurumdaki stresi önlemese de azaltmada etkili olması bakımından önemlidir.

1.3. OKUL YÖNETİMİNDE TEKNOLOJİ VE STRES

1.3.1. Teknoloji

Teknoloji kavramı Yunancadaki “marangozluk veya yapı ustalığı, ustalık, sanat” sözlerinden türetilen “teknik” kelimesinden gelmektedir ve sözlük ifadesi olarak “teknik ile ilgili bilim” anlamında kullanılmaktadır (Işık, 1981, s. 159). Günümüz şartlarında çok hızlı bir şekilde gelişen ve değişen teknoloji, hayatımızın olmazsa olmazıdır. Teknolojinin hızla gelişmesi bilgiye ulaşmayı fazlasıyla kolaylaştırmıştır. Neredeyse her birey için kullanılması kaçınılmaz olan teknoloji, insanların bilgileri analiz etmesini ve bilgileri organize ederek kullanabilmelerine imkân sunmuştur (Şimşek, 1997, s. 9).

Teknoloji, hayatımızı daha rahat sürdürmemize imkân tanıyan araç-gereç ve donanımları tedarik eden bir mekanizma şeklinde ifade edilmektedir (İşman, 2003). Alanyazında birçok tanımı yapılan teknoloji kavramını (Çakmakçı, 1999, s. 37), “Bir kültürün, bir düşüncenin, bilgi birikiminin ürüne yansması; yani belirli amaçlara ulaşmak için çeşitli aşamalarda geliştirilen bilgi birikiminin üretim sürecine uygulanmasıdır.” şeklinde izah etmiştir.

Teknolojiyi Can (1992) “Teknoloji, mal ve hizmet üretmek amacıyla eldeki bilgi ve tekniklerin kullanılmasıdır.” şeklinde tarif etmiştir. Fidan (1996) , teknoloji kavramını öz şekilde “Teknoloji, en yalın anlamı ile kuramsal bilgilerin ve bilimsel yasaların uygulamaya dönüştürülmesi işidir.” şeklinde tanımlamıştır.

Sanayi sektörünün çoğu bölümünde kullanılan ve bu bölümlerde kullanılan uygulama yöntemlerinin takibi ve incelenmesini rahat hale getiren (Yücel, 2006, s. 8), insan hayatının her aşamasında ve her ortamında kullanılan teknoloji, en çok da eğitim alanında etkili ve kalıcı eğitim sağlaması ile öğrenci merkezli eğitime olanak sağlaması açısından oldukça büyük ve önemli bir yere sahiptir. Teknoloji geliştikçe eğitimde teknikler de gelişip değişmekte ve buna bağlı olarak da en az maliyetle ve en kısa zamanda en üst seviyede öğretimin elde edilmesi sağlanmaktadır. Özetle söylemek gerekirse teknoloji, bilim dünyasının ve insanların her alanda gereksinimlerini karşılamak için sürekli gelişen ve genişleyen, insan hayatına pratiklik kazandıran bir araçtır.

Öğretim teknolojileri tarihi alanında adını duyuran Paul Saettler, teknolojiyi ifadesi şu şekildedir: "Teknoloji (Latince texere fiilinden türetilmiştir; örnek, oluşturmak (construct) anlamına gelir) birçoklarının düşündüğü gibi makine kullanmak değildir. Sonuç olarak davranış bilimi ile öğretim teknolojileri arasındaki ilişki, doğal bilimlerle mühendislik teknolojisi arasındaki ya da biyoloji ile sağlık teknolojisi arasındaki ilişkiyle benzer hatta aynıdır" (Saettler, 1968).

Eğitim teknolojisi araştırmacılarından James Finn, teknoloji için şu sözleri sarf etmiştir: "Makine kullanımının yanı sıra teknoloji, sistemler, işlemler, yönetim ve kontrol mekanizmalarıyla hem insandan hem de eşyadan kaynaklanan sorunlara, bu sorunların zorluk derecesine, teknik çözüm olasılıklarına ve ekonomik değerlerine uygun çözüm üretebilmek için bir bakış açısıdır" (Finn, 1960).

1.3.2. Teknostres Kavramı

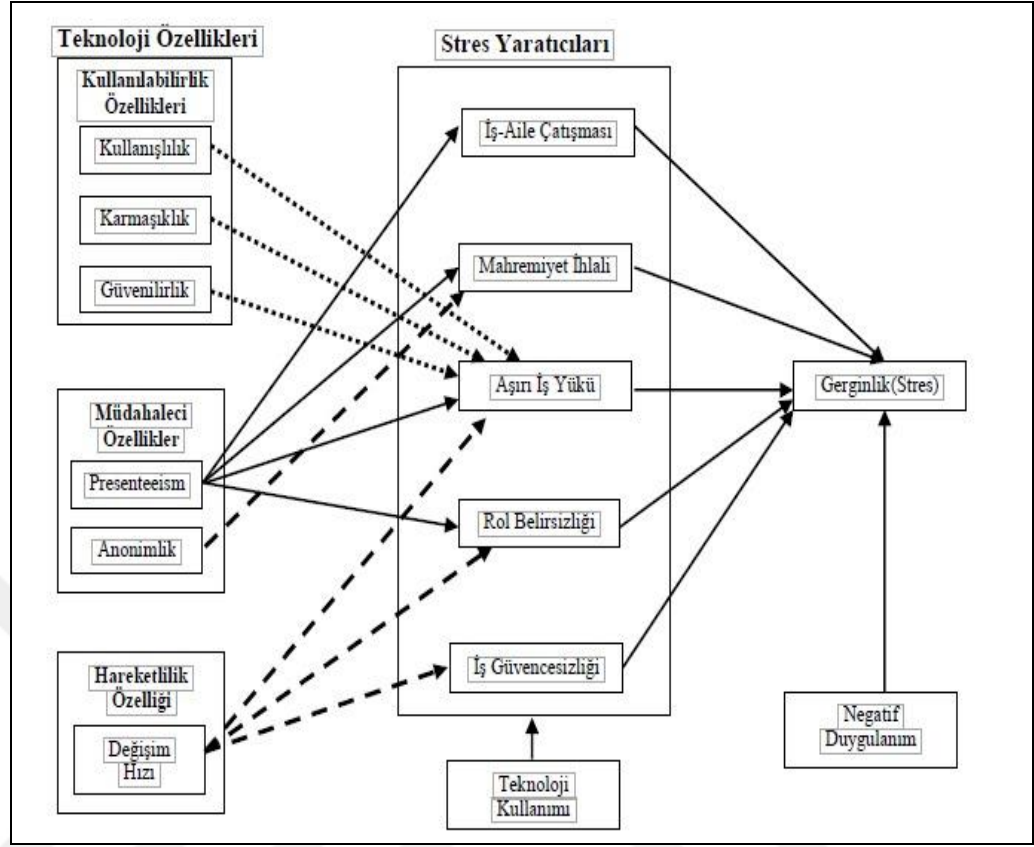
İlk kez Klinik Psikolog Dr. Crain Brod'un gelişen teknolojiye ayak uyduramamaktan ortaya çıkan uyum sıkıntısı olarak 1984'te tanımladığı teknostres; genel ifadeyle teknolojinin yeniliklerine ayak uydurmada yetersiz kalma durumunda ortaya çıkan stres, şeklinde tanımlanabilir. Teknostresi “değişime direnç” şeklinde

tanımlayan Clark ve Kalin'i (1996) "bilgi teknolojilerine karşı gösterilen direnç" şeklindeki tanımıyla Champion (1988) de desteklemektedir. Salanova, Llorens, Cifre ve Nogareda (2007), teknostres kavramını; endişe, zihinsel yorgunluk şeklinde izah etmektedir. Temel olarak, teknostres, işgörenlerin gelişen ve geliştikçe değişen teknolojiye ayak uydurmak zorunda oldukları zamanlarda ortaya çıkan bütün olumsuz duygu, görüş, tutum ve davranışlarını ifade eder (Kupersmith,1998; Weil ve Rosen, 1997).

Teknoloji, sağladığı muhteşem imkânların yanında, beraberinde bilgisizlik ve bilinçsiz kullanımdan kaynaklı ciddi sorunlar da getirmektedir. Bunların başında stres yer almaktadır. Teknoloji kaynaklı stres olarak tanımlanan teknostres; teknolojinin aşırı yük getirmesi, kullanmada yaşanan güçlükler, teknolojinin özel hayata etkileri, her geçen gün teknolojinin ilerleyişi ve değişimi ile teknolojiye olan güvensizlik gibi etkenlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır (Taraftdar M, Tu Q, Ragu-Nathan BS, Ragu-Nathan TS, 2007).

Teknostres modeli olarak alanyazında yerini alan "Ayyagari, Grover ve Purvis Teknostres Modeli" ve "Taraftdar, Ragu-Nathan ve Ragu-Nathan Teknostres Modeli" olarak adlandırılan teknostres modelleri teknostresin ortaya çıkışı, etkileri ve sonucunun daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Bu modeller şekil üzerinde şöyle gösterilebilir:

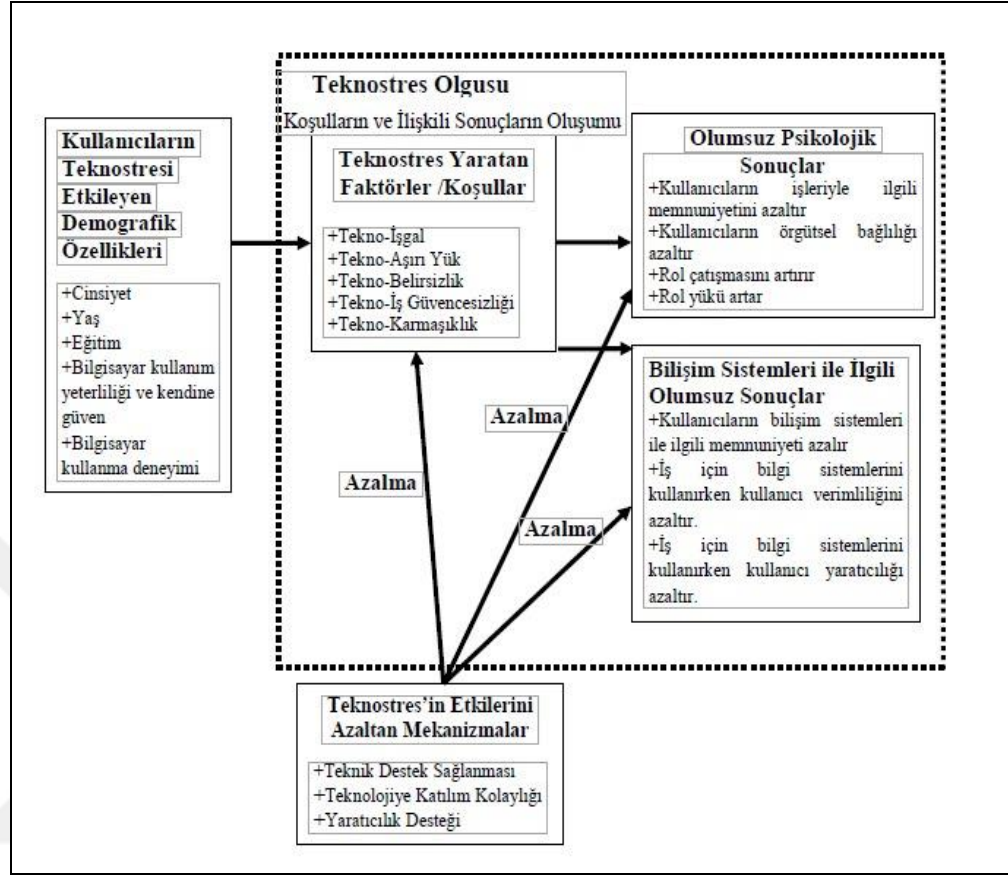
Şekil 1: Ayyagari, Grover ve Purvis'in Teknostres Modeli

Kaynak: Ayyagari, Ramakrishna, Grover, Varun ve Purvis, Russell, "Technostress: Technological Antecedents and Implications", MIS Quarterly, Cilt: 35, Sayı: 4, 2011, s. 846.

Bu modelde teknoloji özelliklerinden kullanılabilirlik özellikleri olarak adlandırılan kullanışlılık, karmaşıklık, güvenilirlik; stres yarATICILARINDAN olan aşırı iş yükünü artırarak strese sebep olmaktadır. Teknolojinin müdahaleci özelliklerinden presenteeism, stres yarATICILARINDAN rol belirsizliği, aşırı iş yükü, mahremiyet ihlali ve iş-aile çatışmasını artırarak gerginliği ortaya çıkarmaktadır. Teknolojinin müdahaleci özelliklerinden anonimlik, mahremiyet ihlaliyle stresi ortaya çıkarmaktadır. Teknoloji özelliklerinden hareketlilik özelliğine bağlı olan teknolojinin değişim hızı, aşırı iş yükünü ortaya çıkararak ciddi gerginliklere yol açmaktadır. Ayrıca teknoloji kullanımı ve negatif duygulanım, kontrol değişkenidir. Teknoloji kullanımındaki artış, teknolojiden kaynaklı stresi açıklamada bir seçenek olabileceği için kontrol değişkeni şeklinde kabul edilmiştir. Bununla beraber negatif duygulanım, bireylerde olumsuz sonuçlar ortaya çıkaracak ve kişilerdeki stres etkisi daha yoğun yaşanacaktır (Ayyagari, Grover ve Purvis, 2011, s. 842).

Şekil 2: Tarafdar, Ragu-Nathan ve Ragu-Nathan Modeli

Kaynak: Tarafdar, M., Tu, Q., Ragu-Nathan, T. S., ve Ragu-Nathan, B. S., "Crossing to The Dark Side: Examining Creators, Outcomes, and Inhibitors of Technostress" Communications of the ACM, 2011, Cilt: 54, Sayı: 9, s. 115.

Bu modelde, çeşitli demografik özelliklere bağlı olarak beş teknostres yaratıcısı tespit edilmiş, bazı mekanizmaların teknostresin etkilerini azalttığı vurgulanmıştır. Bununla beraber teknostresin bilişim sistemleri ile ilgili olumsuz sonuçları ve psikolojik olumsuz sonuçları belirtilmiştir.

Teknostresi oluşturan beş neden; bireylerin işleri dışında da teknolojiye bağımlı kalmaları olarak tanımlanan Tekno-İşgal; teknolojinin, bireyleri daha yoğun ve daha uzun süre çalışmalarını gerektiren Tekno-Aşırı Yük; sürekli değişen ve gelişen teknolojiye ayak uyduramayan bireylerde görülen Tekno-Belirsizlik; bireylerin teknolojik gelişmelere yetişememeye bağlı olarak onlardan daha yetenekli olabilecek kişilere karşı işlerini kaybetme korkusu olarak ifade edilen Tekno-İş

Güvencesizliği ve bireylerin yeni uygulama ve yazılımları anlamak için harcadıkları zamanı belirten Tekno-Karmaşıklık (Taraftar vd., 2011).

1.3.3. Eğitim Teknolojisi

Eğitim teknolojisi, eğitimle ilgili teori, yöntem ve tekniklerin uygun, etkin, olumlu ve doğru bir şekilde uygulamaya konulabilmesi için eğitim çalışanı, araç-gereç ve yöntemlerden meydana gelen sistemlerin toplamıdır (Alkan, 1975). Eğitim teknolojisinin araştırma alanı öğrencilerin birey olarak farklılık gösteren öğrenme şekillerini geliştirme ve toplu bir şekilde öğrenmelerin nasıl yapılacağı konusunda fırsatları saptamadır (Başaran, 1993). Eğitim teknolojisi; eğitimle gelişen teknolojinin, eğitimi üst seviyelere daha hızlı ve daha etkili bir şekilde taşıyabilmesi için eğitimde kullanılmasıdır.

1.3.4. Eğitim Yönetiminde Teknoloji

Çağımızın teknoloji çağı olması ve ulusların her alanda hızlı ilerleme sağlama çabası, toplumu toplum yapan eğitim alanında teknolojinin kullanılmasını zorunlu kılmıştır. Daha sağlam sonuçlara ulaşmak, daha hızlı iletişim kurmak, tüm eğitim kurumlarına aynı anda ulaşabilmek, gerekli bilgileri sistematik olarak alabilmek adına teknolojinin nimetleri eğitim kurumlarında olmazsa olmaz konumundadır. En ücra okullarda bile günümüz Türkiye'sinde teknolojik sistemlerin varlığından söz etmek mümkündür. Gelişmekte olan ülkemizin, gelişmiş ülke pozisyonuna çıkmadaki gayret ve çalışmaları eğitim yönetiminde de hızlı değişme ve gelişmelere sebep olmaktadır. Bu gelişme ve değişimler eğitime teknolojiyi dahil etmeyi zorunlu hale getirmektedir. Bu anlamda eğitim yöneticisine teknolojik gelişmelere ayak uydurma ve teknolojiyi okul yönetimine uyarlama konusunda birçok görev düşmektedir. Yazın dünyasında eğitim yöneticisinin teknoloji konusunda yetkin olması gereken hususlar şu şekilde maddelenmiştir (Coilis, 1988; Kearsley, 1993; VDE, 2001):

- Teknolojide ve bilgisayar kullanımında sürekli karşılaşılabilecek temel kavramları bilme ve bu kavramları anlama,

- Belli başlı "yazılımları" ve "donanım" yazılımları hakkında bilgi sahibi olma ve bu yazılımları tanımlayabilme,
- Okul ve okul yönetimi için gerekli olan yazılım ve donanımları seçerken veya değerlendirirken göz önünde bulundurması gereken hususlar hakkında bilgi sahibi olma,
- Teknolojinin eğitim kurumunda ve eğitim sisteminde kullanılabilmesi için uygun vizyon geliştirme,
- Teknolojik donanım ve yazılım alımı için gereken kaynağı sağlama-kullanma,
- Teknolojiyle ilgili kullanım önceliklerini ve bu teknolojiyi kullanacağı alanları belirleme,

Belirtilen hususlarda yetkinliğe sahip eğitim yöneticisi, eğitimin en üst seviyede verilmesi için oluşturulacak eğitim kurumunu tesis etmede ve eğitim kurumunun amaçlarını yerine getirme adına büyük bir avantaj elde etmektedir. Eğitim yöneticisi tarafından elde edilen bu teknolojik yeterlilik sayesinde eğitim lideri, uygun teknolojiyi seçme ve kullanma konusunda başarılı olmakta ve dolayısıyla bu durum eğitim kurumunun etkin olmasını sağlamaktadır. Teknolojinin etkin kullanımının göstergeleri ise şöyle özetlenebilir (Turan, 2002, s. 277):

- a) öğrencinin akademik başarısında artış,
- b) öğrenci devamsızlıklarında azalma,
- c) mesleki yönden iyi yetişmiş öğrenciler,
- d) yönetim süreçlerinin iyileştirilmesi ve
- e) öğretmen ve diğer çalışanların tükenmişlik ya da bıkkınlık duygusunda azalma.

Buna karşın teknoloji konusunda yetersizlik ya da uygun olmayan teknoloji seçimi ve kullanımının sonuçları şöyle sıralanabilir (Kearsley ve Lynch, 1994, s. 994):

- a) teknolojinin âtıl kalması,

- b) zaman yetersizliği ve kaynak israfı,
- c) teknolojinin amacı dışında kullanımı,
- d) mekândan kaynaklanan sınırlı kullanım,
- e) teknolojiye karşı olumsuz tutum,
- f) potansiyel kullanıcılara karşı olumsuz tavır” olarak ifade edilebilir.

1.3.5. Eğitim Yönetiminde Teknoloji ve Stres

Eğitimde, yönetim fonksiyonu oldukça önemlidir. Eğitimin ideal düzeyde yapılması, eğitim iş ve işlemlerinin belli program çerçevesinde yapılmasındaki kontrol birimi yönetimdir. Eğitim kurumlarının belirlenen hedeflerine ulaşmasında en etkin kişiler, yöneticilik konusunda belli eğitimleri almış, belli kurs ve seminerlere katılmış yönetimde görev alan liderlik vasfına sahip yöneticilerdir. Eğitim yöneticilerinin kendilerinden beklenen performansı sağlamaları istenir. Ancak birçok neden bu performansı sekteye uğratabilir. Yönetici kendinden bekleneni yerine getiremediğinde veya eksik-yanlış yaptığında hatta eksik veya hatalı yapma düşüncesi bile okul yöneticilerinde ciddi stres yaratmaktadır.

Eğitim yöneticilerinin çeşitli sebeplerle maruz kaldığı stresin seviyesi oldukça yüksektir. Eğitim lideri, eğitim kurumunda yönetici, organize edici, kontrol edici, yönlendirici, eğitici gibi okulda farklı alanlarda ve pozisyonlarda olabilen kişilerdir. Yöneticiliğin gereği rol aldığı bu pozisyonlar, dolayısıyla iş yükünü ve buna bağlı olarak stresi beraberinde getirecektir. Bunlarla birlikte gelişen toplumların gereği olarak teknolojinin de gelişmesi ve toplumların teknolojiyi kullanarak hedefe, daha hızlı ve daha doğru şekilde ulaşma çabası, toplumun temel taşı olan eğitim kurumlarında da kendini ciddi anlamda hissettirmektedir. Gerek eğitim öğretimin en üst verimlilikle sağlanabilmesi gerekse diğer kurumlar ile bilgi alışverişinin güvenli ve ivedi şekilde gerçekleştirilebilmesi açısından teknolojinin getirdiği yenilikler eğitim kurumlarında da etkin şekilde kullanılmaktadır. Eğitim kurumlarında kullanılan teknolojik aletlerin ve teknolojik bilgi gerektiren onlarca programın varlığı, eğitim yöneticilerinde çoğu zaman sıkıntı yaratmaktadır. Eğitim kurumlarının yakın zamanda tüm işlemlerini bilişim ağı üzerinden gerçekleştirmesi, buna bağlı

olarak okul yöneticilerinin –özellikle eski yöneticilerin- programları tam olarak kullanamamaları, nasıl kullanılması gerektiği konusunda tam bilgi sahibi olmayışları, teknolojik aletlerin (bilgisayar, yazıcı, tarayıcı) eksik veya yetersiz oluşu ve buna benzer nedenlerden dolayı eğitim yöneticisi stres yaşamaktadır. Teknolojik alet, sistem ve program kullanımında yaşanan problemler; eğitim yöneticilerinde stres kaynaklarının en tepesindeki yerini almaktadır. Yöneticilerin üzerindeki bu sorumlulukların, teknolojik donanımların eksikliği yanında teknoloji ve gerekleri hakkında bilgi sahibi olmayışı, bilgi teknolojisi yönünden kendini geliştirmemiş oluşu yaşanabilecek stres seviyesini artırmaktadır. Bu bağlamda eğitim yöneticisi bilgiden en üst düzeyde faydalanma yolları hakkında bilgi sahibi olmalı ve birlikte çalıştığı personellerini bilgi teknolojileri konusunda yetiştirip geliştirmelidir (Çelik, 2003). Ki bu yetiştirme ve geliştirmeyi yapabilmesi öncelikle kendini yeterli seviyeye çıkarmasına bağlıdır. Eğitim yöneticisinin gelişen teknolojiyle birlikte eğitim kurumuna giren teknolojik aletleri kullanabilmesi ve geliştirilen programları doğru ve etkin şekilde kullanabilmesi hem kurum çalışanlarının hem de kendinin maruz kalabileceği stresi kontrol etmesini veya en aza inmesini sağlar.

1.4. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Teknoloji ve stres ile ilgili ayrı iki konu şeklinde hem ulusal hem de uluslararası platformlarda onlarca çalışma yapılmıştır. Teknoloji ve stresin birlikte ele alındığı çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalar genel olarak teknostres kavramı üzerinden ele alınmıştır. Yükseköğretim kurulu (YÖK, 2019) veri tabanı tarandığında teknoloji ve stresi birlikte ele alan dokuz çalışma mevcut olup, bunlardan biri doktora; sekizi yüksek lisans seviyesindedir. Çalışmalar; eğitim, işletme, ekonomi ve sağlık alanlarındadır. Eğitim alanında, beş çalışma vardır. Bu çalışmalar; okul yöneticilerinin, öğretmen ve öğrencilerin teknolojik aletlere ve buna bağlı programları kullanmada yaşadıkları stres üzerine oluşturulmuştur. Uluslararası düzeyde ise bu konudaki çalışmalar, eğitim, havacılık, sağlık gibi çok farklı alanlarda incelenmiştir. Aşağıda bu çalışmalar tarihsel sırayla ele alınarak kısaca açıklanmıştır.

1.4.1. Türkiye’de Yapılan Çalışmalar

Çetin ve Bülbül (2017), “Okul yöneticilerinin teknostres algıları ile bireysel yenilikçilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi” adlı makalesinde, okul yöneticilerinin teknoloji kaynaklı stres ile kişisel olarak yeniliklere bakışları arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla, Tarafdar, Tu, Ragu-Nathan, Ragu-Nathan (2007) tarafından geliştirilen “Teknostress Ölçeği” ile Hurt, Joseph ve Cook (1977) tarafından geliştirilen “Bireysel Yenilikçilik Ölçeği” veri toplama araçları olarak kullanılmıştır. Araştırma evrenini Edirne ili ve ilçelerindeki resmi ilk, orta ve lisede görevli 361 okul idarecisi oluşturmuştur. Elde edilen veriler SPSS paket programı ile çözümlenmiştir. Araştırmada değişkenler için ANOVA, t-testi, Kruskal Wallis-H testi ve Mann Whitney U testi ile korelasyon analizi uygulanmıştır. Araştırmada, araştırmaya katılan okul yöneticilerinde teknolojiye bağlı stres oranının orta düzeyde olduğu saptanmıştır. Ayrıca, okul yöneticilerinin bireysel yenilikçilik puanlarının da orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Araştırma neticesinde okul yöneticilerinin yenilikçi birer lider olmaları ve öğretmen ve öğrencilerine de yenilikçi anlayışla yaklaşmaları, öğretmenleri ve öğrencileri yenilikçi davranmaya teşvik etmeleri gerektiği, 40 yaş üzeri yöneticilerin teknokarmaşa düzeyleri yüksek sonucuna varıldığından bu yaş üstü okul yöneticilerine teknik destek verilmesi, teknostresi en aza indirmek için Millî Eğitim Bakanlığı tarafından gerekli teknik destek eğitimlerinin verilmesi gerektiği önerilmiştir.

Hatipoğlu ve Radmard (2014), “İlk ve Ortaokul Yöneticilerinin Stres Kaynaklarının ve Stres Yönetimi Stillerinin İncelenmesi” adlı çalışmalarında ilkokul ve ortaokul yöneticilerinin okul ortamından kaynaklanan stresten ne seviyede etkilendiklerini, yaşanan stres düzeyleri ve bu stresin çalışmalarına ne ölçüde etki ettiği, yaşadıkları bu stresi kontrol edebilmek için kullandıkları yöntemler ve düzeyleri ile stres yönetiminde neler yapılacağının tespitini amaçlamıştır. Araştırmada veriler; Pehlivan (1995)’in geliştirdiği “Eğitim Yönetiminde Stres Kaynakları ve Stres Yönetimi Ölçeği” ile toplanmıştır. Araştırmanın evrenini İstanbul İline bağlı Beyoğlu ilçesindeki ilkokul ve ortaokullarda görev yapan 137 okul yöneticisi oluşturmaktadır. Verilere SPSS 20.0 paket programı kullanılarak çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmek için anova testi uygulanmıştır ve

tablolar halinde bulgular sunulmuştur. Bulgular değerlendirildiğinde sonuç olarak; okul yöneticilerini en çok strese sokan sebeplerin başında çalışmalarının karşılığını maddi ve manevi anlamda alamamaları, yapılan göreve göre yetkilerin kısıtlı olması, uzun çalışma süreleri gelmektedir. Stresin belirtileri olarak da uykusuz, yorgun ve gergin olma durumları gösterilmiştir. Ayrıca yaşanan stresi kontrol etmek için kullanılan yöntem olarak, stres yaratan olayın veya durumun üzerine gitmek olduğu tespit edilmiştir. Bununla beraber yaşanan stresin yöneticilikte performansa etkisinin düşük olduğu kanısına ulaşılmıştır. Bu da araştırmanın sonucu olarak okul yöneticilerinin stresi kontrol etme ve stres yönetiminde başarı gösterdiklerini ortaya koymaktadır.

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre; okul yöneticilerinin yaşayabilecekleri stresle başa çıkabilmeleri için zaman yönetimi için seminerler verilmesi gerektiği, bu sayede yöneticinin kendisine zaman ayırabileceği, sosyal ve kültürel faaliyetlerde bulunarak okul ortamının oluşturabileceği stresten uzaklaşmalarının sağlanacağı yönünde öneride bulunulmuştur. Bununla beraber okul yöneticilerine “Stres Yönetimi” üzerine eğitimler verilmesi önerilmektedir. Bu sayede okul yöneticileri, stres yönetimi konusunda kendilerini bireysel anlamda geliştirip stres kaynaklarını belirleyerek oluşabilecek stresi önceden kontrol altına alabileceklerdir.

Karakaya (2013)’nın ortaokullardaki kadın ve erkek yöneticilerin stres düzeylerini çeşitli değişkenlere göre karşılaştırmak amacıyla hazırladığı “Ortaokullarda Görev Yapan Kadın ve Erkek Yöneticilerin Stres Düzeylerinin Karşılaştırılması” başlıklı yüksek lisans tezinde, dört alt faktörden oluşturduğu ve İstanbul ilindeki Beşiktaş, Esenler ile Zeytinburnu ilçelerindeki ortaokullarda görev yapan kadın ve erkek yöneticilerin stres düzeylerini karşılaştırmayı hedefleyen anket uygulanmış, veriler bu anketle toplanmıştır. Elde edilen veriler SPSS programında analiz edilmiştir. Veriler; yüzde, t-testi, tek yönlü varyans analizi ve scheffe testleri uygulanarak yorumlanmıştır. Araştırmada kadın yöneticilerin; erkek yöneticilere göre okulda yaşanabilecek olaylar karşısında daha fazla etkilendiği, erkek yöneticilerden daha sabırsız oldukları, erkek yöneticilere nispeten oluşabilecek başarısızlıklara tahammüllerinin daha düşük olduğu ve ileri yaşlarda erkek yöneticilere göre daha fazla stres yaşadıkları sonuçları elde edilmiştir. Araştırma sonunda ortaya çıkan sonuçlar neticesinde; kadın yöneticilerin yönetim görevinde ve

günlük hayatta daha stresli olduğundan psikolojik destek sağlanması için gerekli düzenlemelerin yapılması gerektiği, kadın ve erkek yöneticilerin stres düzeylerinin karşılaştırılması neticesinde çıkan sonuçlar ışığında stres sebeplerinin ve stresle baş etme yollarının araştırılacağı araştırmaların yapılması önerilmiştir.

Akçan (2011), “İlköğretim kurumları yöneticilerinin yaşadıkları iş streslerine ilişkin görüşleri: Bir durum çalışması.” başlıklı yüksek lisans tezinde; nitel bir çalışma olan bu araştırmada bütüncül çoklu deseni kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Antalya ilinde görev yapan ilkokul ve ortaokul yöneticileri oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu 13 yöneticiden oluşmuştur. Bu yöneticilerin 5’i okul müdürü; 8’i müdür yardımcısıdır. Araştırmanın amacı ilk ve ortaokullarda görev yapan okul yöneticilerinin okuldan kaynaklı yaşadıkları stres hakkında görüşlerinin tespitini yapmak. Araştırmada veri analizleri içerik, doküman ve gözlem formlarının analizi ile analiz edilmiştir. Araştırmada; öğrencilerin sebep olduğu bazı durumlar sonucunda okul yöneticileri gerilmekte ve stres yaşayabilmektedirler, öğrenci velilerinin okul yöneticilerinden yetkileri dışında bir şeyler yapmalarını istemeleri okul yöneticilerini strese sokabilmektedir, kısmen de olsa yapılan resmi toplantılar okul yöneticilerini strese maruz bırakabilmektedir, grup görüşmesine katılan yöneticilerin hepsi öğretmen iken yaşadıkları stresin yönetici iken yaşadıkları stresten daha az olduğu yönünde fikir belirtmişlerdir, sonuçları dikkat çekmektedir. Bunların yanı sıra araştırmada okul yöneticilerinin stresi kontrol edebilmek için bireysel faaliyetlere yöneldiği tespit edilmiştir. Tespit edilen bu sorunlara karşın sağlıklı bir çalışma ortamı için -son zamanlarda çoğu işletmede uygulanan yöntem- “Çalışanlara Yardım Programı”nın uygulanması ve bu sayede hem örgüt içinde hem de örgüt çalışanlarının bireysel yaşam şartlarında iyileştirmelerin yapılması, yoluna gidilmesi önerilmektedir. Bu husus literatürde de “Çalışanlara Yardım Programları”, yöneticilerin şahıslarında olumlu neticeler verebileceği gibi diğer örgüt çalışanlarına da olumlu etki edeceğinden yöneticinin çalışanlardan kaynaklanabilecek stresle karşılaşma oranı da düşecektir (Kaya ve Keskin, 2008, s. 386), ifadeleriyle desteklenmektedir. Okulda yaşanacak sorunlarda sadece okul yönetiminin değil okuldaki diğer personelin de bu durumlara müdahil olmasını sağlayacak yönetmelik değişikliklerinin yapılması gerektiği, okul yöneticilerinde strese sebep maddelerin

başında gelen ekonomik yetersizlik sorunu için de düzenlemeler yapılması gerektiği öneriler arasında sunulmuştur.

Günbayı ve Cantürk (2011), “Bilgisayar teknolojisinin okul yönetiminde kullanımında okul yöneticilerinin bilgisayar teknolojisine karşı tutumları” konulu makalelerinde; ilk ve orta seviyelerdeki okullarda görev yapan okul yöneticilerinin bilgisayar teknolojisine karşı tutumlarını belirlemeyi hedeflemişlerdir. Araştırmanın evrenini Antalya ili ve ilçelerindeki resmi ilk ve orta düzeydeki okullarda görev yapan 161 okul yöneticisi oluşturmuştur. “Okul Yöneticilerinin Bilgisayar Teknolojisine Karşı Tutumları” ölçeği kullanılarak elde edilen veriler SPSS paket programı ile analiz edilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma, LSD ve tek faktörlü varyans analizi kullanılmıştır. Araştırma sonunda okul yöneticilerinin bilgisayar teknolojisine karşı olumlu tutum sergiledikleri tespit edilmiştir. Bununla beraber okul yöneticilerinin demografik özelliklerine göre bilgisayar teknolojisine karşı tutumlarında anlamlı farklılıklar görülmediği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçları gözetilerek, okul yöneticilerinin temel düzeyde bilgisayar kullanım becerilerini elde etmelerini sağlamak amacıyla mahalli düzeyde hizmet içi kursları açılması, bu kursların aralıklarla sürekli hale getirilmesi gerektiği, üniversitelerin desteği de alınarak okul yöneticilerine bilgi ve iletişim teknolojilerini tanıtıcı ve uzmanlık seviyesinde ders ve projeler yapılması, ayrıca üniversitelerdeki Eğitim Yönetimi ve Denetimi alanlarındaki yüksek lisans eğitim programlarında bilgisayar kullanımı ile bilgi teknolojileri dersleri zorunlu hale getirilerek bu alanda eğitim alan uzman ve yöneticilerin bu alanda gelişmeleri sağlanmalı, okul yöneticileri ataması yapılırken bilgisayar kullanımı ve bu alandaki bilgi seviyeleri ölçüt olarak kullanılmalıdır, şeklindeki öneriler dile getirilmiştir.

Ursavaş (2010), ilk ve ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin çeşitli değişkenlere göre teknoloji kaynaklı korku düzeylerini belirlemek amacıyla hazırladığı yüksek lisans tezinde, üçer alt faktörden oluşan bilgisayar kaygı ölçeği, bilgisayar tutum ölçeği ve bilgisayar kullanımıyla ilgili düşünce ölçeği kullanmıştır. Araştırma örneklemini Rize ilindeki 34 okulda görev yapan farklı demografik özelliklere sahip 512 öğretmen oluşturmuştur. Üç farklı ölçekle toplanan veriler, SPSS paket programı kullanılarak analiz edilmiş, ayrıca frekans ve yüzde

hesaplamaları ile Ki-Kare, standart sapma ve aritmetik ortalama ve kişisel özelliklere göre farklılıkları tespit etmek için tek yönlü MANOVA kullanılmıştır. Araştırma neticesinde araştırmaya katılan öğretmenlerin yarıdan fazlasının (%62,58) teknoloji korkusuna sahip olduğu tespit edilmiştir. Bununla beraber demografik özelliklerin teknolojik kaygıyı etkilediği belirlenmiştir. Öğretmenlerin yaş ve kıdemi ile kaygı düzeyleri paralellik gösterdiği; yaş ve kıdem arttıkça kaygının da arttığı belirlenmiştir. Ayrıca öğretmenlerin bilgisayar kaygı düzeylerinin, bu konuyla ilgili alacakları hizmet içi eğitim faaliyetinden etkileneceği sonuçlarına varılmıştır. Sonuçlar neticesinde; öğretmenlerin bilgi teknolojilerini korkmadan kullanabilmeleri için lojistik ve psikolojik desteğin verilmesi gerektiği, öğretmenler için pratikte uygulanabilir bilgilerin verildiği hizmet içi eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesi gerektiği, her öğretmenin bilgisayar sahibi olması için teşvik ve desteğin verilmesi gerektiği şeklinde önerilerde bulunulmuştur.

Helvacı (2008), okul yöneticilerinin teknolojiye karşı tutumlarını okul yöneticilerinin görüşlerine göre değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın evrenini Uşak ili ve ilçelerindeki ilk ve orta düzeydeki okullarda görevli okul yöneticileri oluşturmuştur. Örneklem 85 okul yöneticisinden oluşmuştur. Araştırmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada veriler SPSS-13 istatistik programı kullanılarak çözümlenmiştir. Ayrıca verilerin analizinde standart sapma ve aritmetik kullanılmıştır. Araştırma neticesinde, araştırmaya katılan okul yöneticilerinde teknolojiyi okul yönetiminde kullanma boyutunda oldukça olumlu bir tutum içinde oldukları tespit edilmiştir. Bununla beraber, teknolojiyi benimseme ve izleme, internetten yararlanma ile teknolojiye karşı karamsar olmama gibi boyutlarda olumlu tutum içinde oldukları bunlara karşın, teknolojiye güven duyma ve teknoloji korkusu hususlarında kararsız tutum içinde oldukları sonucuna varılmıştır. Araştırmacı, araştırma sonuçlarını gözeterek; teknolojiye güven duyma ve teknoloji korkusu boyutlarında olumlu tutum içinde olunması için okul yöneticilerine buna yönelik eğitim programları geliştirilmesi, teknolojiye güven duyma ve teknoloji korkusunun nedenlerini tespit etmek için nitel bir çalışmanın yapılabileceği, teknolojinin okul yöneticilerindeki farklı etkilerini ortaya koyan araştırmaların yapılması gerektiği önerilmiştir.

Çevik ve Baloğlu (2007) “Okul Yöneticilerinin Bilgisayar Kaygısı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı çalışmalarında kurumlara liderlik yapan bireylerin teknolojik gelişmelere karşı hazırlıklı olmaları, kendilerini ve kurumlarını teknolojik gelişmeye uyarlamaları ayrıca teknoloji kaynaklı kaygılarının belirlenmesi, en aza indirilmesi hususlarında çalışmanın önemi vurgulanmıştır. Çalışmanın amacı olarak okul yöneticilerinin bilgisayar kaynaklı kaygı düzeylerini çeşitli değişkenlere göre inceleyerek önerilerde bulunmak olmuştur. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın örneklemini 368 okul yöneticisinden oluşmuştur. Ceyhan ve Gürçan-Namlu (2000) tarafından geliştirilen “Bilgisayar Kaygısı Ölçeği” veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Yapılan bu araştırma neticesinde okul yöneticilerinin bilgisayar kaygısı düzeylerinin çok yüksek olmadığı, belirli düzeyde olduğu görülmüştür. “Yaş, görev yapılan okul kademesi, yerleşim yeri ve bilgisayarla bir gün içerisindeki çalışma süresi” gibi değişkenlerin okul yöneticilerinin bilgisayar kaygısı düzeylerini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Teknolojinin eğitim sistemine adaptasyonunda öğretmene büyük görev düştüğü için eğitim yöneticilerin öğretmenlere bu konuda yardımcı olup teknolojiyi okullarında uygulamaları için gerekli desteği vermeleri gerektiği önerilmiştir. Teknolojinin hızla gelişmesi göz önünde bulundurularak eğitim kurumlarının bütçelerine donanım sağlama konusunda ciddi katkı sağlanması, teknolojiyi kurumlarında en üst düzeyde kullanabilecek eğitim yöneticilerinin yetiştirilmesinin sağlanması gibi hususlar önerilmektedir.

Keklik (2007), “Eğitim Yöneticilerinin Bilgisayar Destekli Eğitim Hakkındaki Görüşleri” konulu yüksek lisans tezinde; ilkokul ve ortaokullarda çalışan okul yöneticilerinin bilgisayar destekli eğitim konusundaki görüşlerinin çeşitli değişkenlere göre belirlenmesinin sağlanmasını amaçlamıştır. Bununla beraber eğitim yöneticilerinin bilgisayar destekli eğitim konusunda neler yapılması gerektiği ve bu eğitimden gelecekte beklentilerin neler olacağının tespitinin yapılması amacı güdülmüştür. Bu amaçlara ulaşmak için tarama modeli kullanılarak eğitim yöneticilerinin konu hakkındaki görüşleri alınmıştır. Araştırmanın evreni İstanbul’un Fatih ilçesinde ter alan 49 okuldaki 135 okul yöneticisi oluşturmaktadır. Gürol (1990)’ın geliştirdiği anketten yararlanılarak üç bölümden oluşan yeni bir anket geliştirilmiştir. Elde edilen veriler SPSS 11.5 paket programı kullanılarak analiz

edilmiştir. Yöneticilerin bilgisayar destekli eğitim konusundaki görüşlerinin çeşitli değişkenlere göre tespitin sağlanması amacıyla T test, varyans analizi ile Post-Hoc Turkey testleri uygulanmıştır. Araştırmada sonuç olarak; eğitim yöneticilerinin bilgisayar destekli eğitimle yapılması gerekenler konusundaki beklentilere katıldıklarını ifade etmişlerdir. Bununla beraber bilgisayar destekli eğitimin işlevi konusundaki beklentilere de katıldıkları tespit edilmiştir. Araştırma neticesinde eğitim yöneticilerine; bilgi teknolojilerinin eğitimin vazgeçilmez bir parçası olduğunun bilincinde hareket etmeleri gerektiği, tüm kademedeki eğitim yöneticilerine bu konunun öneminin aktarılması gerektiği, bilgisayarın ve teknolojinin getirdiği yeniliklerden okul yöneticilerinin haberdar olması ve bu konuda aktif olmaları konusunda eğitim yöneticilerine gerekli hizmetçi eğitimin verilmesi gerektiği, okullarda teknolojinin kullanılması için gerekli maddi desteğin illerde kurulacak teknoloji birimince karşılanması ve son olarak da birimin kurulmasında bilgisayar öğretmenleri ve formatörlerin görevlendirilmesi gerektiği yönünde önerilerde bulunulmuştur.

Turan (2002), “Teknolojinin Okul Yönetiminde Etkin Kullanımında Eğitim Yöneticisinin Rolü” başlıklı makalesinde; teknolojik gelişmenin en büyük unsuru olarak kabul edilen bilgisayarın okulda ve okul yönetimindeki rolü, eğitim yöneticisinin bu teknolojiyi kullanabilecek ve kontrolünü sağlayabilecek bilgi ve becerilere sahip olup olmadığı, bu bilgi ve becerilerin temelini neler olduğu kavramsal bir şekilde yabancı ülkelerde yapılan bu husustaki çalışmalar dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Araştırma bilgisayarların ve gelişen teknolojinin okul yönetimi sürecinde ortaya çıkardığı değişiklikleri gelişen ve sürekli değişen teknolojinin kullanılmasında okul yöneticisine düşen rolleri yazın dünyasının ileri gelen isimlerinin araştırmaları ile oraya koymuştur. Araştırmada teknolojinin okullarda aktif kullanılmasının öğretmen görev ve sorumluluklarında herhangi bir azalmaya neden olmayacağı, teknolojinin etkili ve verimli bir eğitim için engellerin ortadan kaldırılmasında bir araç olduğu, eğitim yöneticilerinin klasik yönetici yeterliliklerinin yanında teknolojik yeterliliklerinin bulunmadığı ancak eğitim yöneticilerinin teknolojik yeterliliklerinin sağlanması konusunda Türkiye’de çok hızlı bir ilerlemenin olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlar ışığında; teknolojinin okullarda en üst seviyede yarar sağlaması için

öğretmenlerin ve özellikle de eğitim yöneticilerinin teknolojinin eğitim ortamlarında kullanılması konusunda eğitilmesi gerektiği, gelişmiş ülkelerde yaygın şekilde kullanılan ve ülkemize de uyarlanabilen eğitim yöneticisi kurs içerikleri gözetilerek seminer, konferans veya lisansüstü eğitim formatlarında eğitim yöneticilerinin gelişmesini sağlayacak faaliyetlerde bulunulması gerektiği ve Milli Eğitim Bakanlığının okullardaki teknoloji kullanımı konusundaki çalışmalarını en üst düzeyde yerine getirmesi gerektiği önerileri yer almaktadır.

1.4.2.Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Afshari, Bakar, Luan, Samah ve Fooi (2008) ‘Teknoloji ve Okul Liderliği’ başlıklı araştırmalarında okul müdürlerinin teknolojiyi kullanmaları ve bu konudaki yeterliliklerini ele alan deneysel bir çalışmadır. Araştırmanın evrenini İran’ın başkenti Tahran’da görev yapan 30 ortaokul müdürü oluşturmuştur. Araştırmada, okulların daha verimli öğrenme toplulukları olma yolundaki adımların hızlanmasından dolayı okul yöneticilerinin de etkili katılım göstermesi gerektiği, eğitim liderlerinin teknolojiyi uygulama ve kullanmadaki rollerinin oldukça önemli olduğu, okul müdürlerinin teknolojiyi kullanmada yetkin olmaları gerektiği ve bu yetkinliği öğrenme ve öğretme işlevlerinde kullanılacak teknolojiye liderlik etmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Araştırmada sonuç olarak; okul müdürlerinin teknoloji yeterliliklerinin orta seviyede olduğu ve eğitimde teknolojiyi kullanarak bu alanda kendilerini geliştirmeleri gerektiği belirtilmiştir. Bununla beraber bu makale, dönüşümsel liderliğin, okul liderlerinin okullarda teknolojiyi daha başarılı kullanmaları yönünde olumlu etki edeceğini öne sürmektedir.

Sorenson (2007), “Eğitimde Stres Yönetimi: Uyarı İşaretleri ve Başa Çıkma Mekanizmaları” başlıklı çalışmada; eğitimde stresin nasıl yönetilmesi gerektiği, stresin belirtileri ve stresin nasıl kontrol altına alınabileceğinden bahsetmiştir. Makalede strese neden olan sebepler “mutsuz çalışma ortamı, zorba denetleyiciler, organizasyon eksikliği, aile ve mali problemler, önemli tarihler, aşırı iş yükü, az iş tecrübesi, rol belirsizliği” olarak belirtilmiştir. Stresin belirtileri ve stres sonrası gözlemlenebilecek etkilerini; düşmanlık hissi, fiziksel (baş ağrısı, sırt ağrısı, karın ağrısı) veya ruhsal rahatsızlıkların (sinir, huysuzluk) ortaya çıkması, bireyin hassas veya savunmacı bir tavır içine girmesi, kişinin hata eğilimine sahip olması veya

yanlış-kötü karar verebilmesi; alkollü içecek, tütün ürünleri veya ilaç kullanmada artış olması, aşırı yeme durumu veya az yeme durumu, her konuda isteksiz olma durumu ve enerji düşüklüğü şeklinde ifade edilmiştir. Araştırmanın sonunda stresi kontrol altına almak veya olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak için çeşitli önerilerde bulunulmuştur. Bu öneriler şu şeklide sıralanabilir: rahatlama ve gevşeme eğitimi olarak bilinen hipnoz, meditasyon yapmak veya manevi anlamda huzuru bulmak ve olumsuzluklardan kurtulmak adına dua etmek önerilmektedir. Bunlar dışında; içinde bulunulan durumlar için doğru beslenme, kilo verme, sigara ve alkol kullanımını terk etmeye yönelik rehabilite programlarına katılmak, güzel vakit geçirilebilen arkadaş ve aile ortamlarında bulunmak, bireyin kendine vakit ayırarak yapmaktan hoşlandığı kitap okuma, sinemaya gitme gibi etkinliklere katılması hem vücudun hem de ruhun dinlenmesini sağlamak adına her şeyden uzaklaşıp tatile çıkması gibi faaliyetler önerilmektedir.

Heaton ve Washington (1999), “Yöneticiler için Teknoloji Eğitimlerini Geliştirme” başlıklı araştırmalarında; “Teknoloji politikaları, teknoloji liderliği ve kişisel teknolojik yeterlilikler konusunda okul müdürlerinin karşılaştığı problemlerin tespiti” amaçlanmıştır. Teknoloji ile ilgili gerçekleştirilen kursa katılım sağlayan okul müdürlerine uygulanan anket ile veri elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar günümüzde de tespit edilen sorunların yaşandığını ortaya koymaktadır. Araştırmada elde edilen sonuçlar şu şekildedir: araştırmaya katılan okul müdürlerinin yarısı kişisel becerilerin önemli olduğu görüşündedir. Katılanların yarıdan fazlası teknolojik ve öğretimsel anlamda liderliğin önemine vurgu yapmıştır. Ayrıca okul yöneticisinin okuldaki rolü açısından; teknoloji konusunda öğretmenlere eğitim ve destek verilmesi gerektiği, donanım ve kaynak bulma, okul teknolojik planının yapılması önemli olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Araştırmada okul müdürlerinin; belli alanlarda beceri elde etmek, teknoloji alanında yeteri kadar bilgiye sahip olabilmek ve öğretimsel liderlik özelliklerine sahip olabilmeleri için eğitim almaları gerektiği önerilmiştir.

Brooks (1997), Okul yöneticileriyle informal görüşme yoluyla topladığı verilerle hazırladığı “Önderlik/Liderlik Ediyor Musun? Teknoloji ve Öğrenme” adlı çalışmasında; teknolojinin edinilmesi ve planlanmasında okul yöneticilerinin rolünün ne olduğunun tespitini amaçlamıştır. Okul müdürlerinin teknolojiyi okula

kazandırmaya önem verdikleri ve okul için alınacak teknoloji desteği konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada okul yöneticilerinin; okul ve paydaşları için teknolojiyi planlamaları ve uygulanmasında birinci derecede rol alması gerektiği, öğretmenler için gelişim imkânlarını en üst düzeyde sağlamaları gerektiği ve teknolojinin eğitimi ileriye götürme noktasında rolünün azımsanmayacak kadar fazla olduğunun bilincinde olmaları gerektiği hususlarında önerilerde bulunulmuştur.

Beaver (1991)'in “Vizyon, Güç ve Deneyim Paylaşımı: Teknolojik Açıdan Yeterli Yöneticileri Destekleme” adlı çalışmasında; teknoloji eğitimlerinin içeriğini belirlemek ve okul yöneticilerinin teknolojik anlamda ne kadar yeterli olduklarını tespit etmeyi amaçlanmıştır. Araştırmada veriler anket yoluyla toplanmıştır. Araştırmada okul yöneticilerinin; teknolojik yeterlik konusunda çok düşük seviyelerde olduğu, okul yöneticiliğinde başarıya ulaşmak için teknolojik yeterliliğin çok önemli olduğuna inanmaktadırlar ve teknoloji anlamında aldıkları eğitimler yeterli olmadığı, sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca araştırma sonunda okul yöneticilerinin; teknolojiyi okulun amacına ulaşmada gelişimi sağlayacak bir araç olduğunun bilinmesi, komisyonlar kurularak teknoloji kullanımına yönelik tartışmaların yapılması gerektiği, teknolojik becerilere vakıf olmak için ekip şeklinde veya bireysel olarak projeler geliştirilip uygulanması gerektiği, önerilerinde bulunulmuştur

Beach ve Vacca (1985), “Yönetimsel değişkenler ve mikro bilgisayar uygulaması: lise müdürleri araştırması, okullarda bilgisayar.” adlı çalışmasında verilerini anket uygulayarak elde etmiş ve teknolojinin okullarda uygulanmasında okul yöneticisinin rolünün tespiti amaçlanmıştır. Araştırmada; okuldaki etkinliklerde bilgisayar destekli teknoloji kullanımı önemli bir yer tutmaktadır, okul yöneticilerinin %84'ünün bilgisayarı yeni kullanmaya başladığı ve okul yöneticilerinin grup liderliğine önem verdiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu araştırmada okul yöneticilerinin teknolojinin kullanılması ve uygulanması adına esnek davranması gerektiği ve bu konuda okul yöneticilerinin kendilerini geliştirmesi gerektiği önerilmektedir.

Gerek yurt içinde gerekse yurt dışında yapılan araştırmalar incelendiğinde, eğitim alanında teknolojinin kullanılması kaçınılmaz olup, birtakım sorunların da kaynağıdır. Bu çalışmalarda ortaya çıkan ortak kanaat; eğitim yöneticilerinin, teknolojik aletleri ve sistemleri kullanmada öncü olmaları gerektiği ve bu liderliği ancak kendilerini bu anlamda geliştirmeleriyle olabileceğidir. Ayrıca bu çalışmalarda, teknolojinin eğitim alanına müdahil olmasının beraberinde getireceği sıkıntıların işin doğasında olduğu ve bu sıkıntıların eğitim çalışanlarında strese neden olduğu belirtilmektedir. Çözüm olarak da eğitim yönetici ve çalışanlarının maruz kaldıkları stresi en aza indirmek ve kontrol altında tutmak adına eğitim ve kurslar düzenlenerek, eğitim yönetici ve çalışanlarının bu konuda yeterli donanıma sahip kılınmalarına vurgu yapılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama aracı, verilerin toplanması, analizi ve kullanılan istatistiksel işlemlere yer verilmiştir.

2.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu araştırma, resmi ve özel okul yöneticilerinin yöneticilik görevlerini ifa ederken teknoloji kaynaklı olarak yaşadıkları strese ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Nicel karakter arz eden ve betimsel nitelikte olan araştırmada bu amaca en uygun model olan tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli; amacı, geçmişte olan veya günümüzde de devam eden bir olayı, gün yüzüne çıkarmak olan bir çalışmadır (Karasar, 2010). Bu tür araştırmada incelenen olgular var olan durumuyla betimlenmeye çalışılmakta, farklı değişkenlerle ilişkisi incelenerek bu değişkenlere göre anlamlı farklılık olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmaktadır. Araştırma bulguları anketin uygulanması sonucunda elde edilen verilere dayanılarak oluşturularak, okul yöneticilerinin teknoloji kaynaklı yaşadıkları stres çeşitli değişkenlere göre değerlendirilerek, betimlenmeye çalışılmıştır.

2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Bu araştırma evreni, 2018-2019 Eğitim-Öğretim Yılı Şanlıurfa ve Mardin illerindeki resmi ve özel ilkokul, ortaokul ve liselerde görev yapan, 1347 okul müdürü ve 2489 müdür yardımcısından oluşan toplam 3836 okul yöneticisini (www.meb.gov.tr. mebbis) kapsamaktadır. Örneklem ise, evrende yer alan toplam 3836 okul yöneticisini temsil niteliğine sahip, amaçlı örnekleme yoluyla ulaşılan toplam 355 okul yöneticinden oluşturulmuştur. Amaçlı örneklem kısaca, araştırma amacına en iyi hizmet edeceği düşünülen, en uygun birimlerin dikkate alınması (Baştürk ve Taştepe, 2013, s. 144) şeklinde tanımlanabilir. Bilimsel bir araştırmada 4000 kişilik evren büyüklüğü için .05 sapma oranına göre 355 kişilik örneklemin yeterli olduğu (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008, s. 96)

belirlenmektedir. Buna göre, araştırmaya gönüllü olarak katılan 205'i okul müdürü, 150'si okul müdür yardımcısı olmak üzere toplam 355 okul yöneticisinin oluşturduğu örneklemin yeterli olduğu söylenebilir.

Araştırma örneklemini teşkil eden katılımcıların demografik özelliklerine göre dağılımı Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2: Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Değişkenler		f	%
Yöneticilik Görevi	Müdür	205	57.7
	Müdür Yrd.	150	42.3
Cinsiyet	Kadın	59	16.6
	Erkek	296	83.4
Eğitim Durumu	Lisans	320	90.1
	Lisans üstü	35	9.9
Kıdem	1-5 Yıl	183	51.5
	6-10 Yıl	84	23.7
	11-15 Yıl	47	13.2
	16- 20 Yıl	25	7.0
	21 ve üstü	16	4.5
Okul Türü	İlkokul	178	50.1
	Ortaokul	106	29.9
	Lise	71	20.0
Okulda Fatih Projesi	Var	185	52.1
	Yok	170	47.9
Toplam		355	100

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılanların yöneticilik görevi değişkenine göre dengeli bir dağılım gösterdiği, cinsiyete göre ise dağılımın Türkiye ortalamasını (Özaydınlık, 2014, s. 102; ASPB, 2014, s. 72) yansıttığı; eğitim durumu konusunda araştırmaya katılanların Türkiye ortalamasına uygun olarak (Abazaoğlu, Yıldırım ve Yıldızhan, 2014), çok büyük bir kısmının (n=320) lisans; diğer katılımcıların (n=35) lisansüstü öğrenime sahip oldukları; katılımcıların görev yaptıkları okul türüne göre Türkiye'deki okul türü sayılarıyla paralel (<http://www.meb.gov.tr>, Erişim Tarihi: 20 Aralık 2019) dağılım gösterdiği; okulda Fatih Projesi olup olmama değişkenine göre ise oranların birbirine yakın olduğu söylenebilir.

2.3. VERİLER ve ANALİZİ

Bu çalışmada veriler, araştırmacı tarafından metodolojiye uygun olarak geliştirilmiş olan OYTKSA aracı ile toplanmıştır. Bunun için önce ilgili literatür taranıp, beş okul müdürü (üçü resmi ve ikisi de özel okulda görevli) ve beş de okul müdür yardımcısı (üçü resmi ve ikisi de özel okulda görevli) ile görüşülerek bir madde havuzu oluşturulmuştur. Sonra bu maddeler Harran Üniversitesi Eğitim Fakültesindeki ilgili beş uzmanın (üçü eğitim bilimleri ve ikisi de ölçme-değerlendirme uzmanı) görüşlerine sunularak okul yöneticileri ve eğitim bilimi uzmanlarından gelen öneriler göz önünde bulundurularak maddelerin açıklık ve anlaşılabilirliği ile kapsam geçerliliği sağlanmaya çalışılarak OYTKSA'ya son şekli verilmiştir. Bu şekilde oluşturulan OYTKSA, iki bölümden oluşmaktadır. Bunlar I. Bölüm olan kişisel bilgiler ile II. Bölümde olan teknoloji kaynaklı okul yöneticiliği stresi ile ilgili maddelerdir. Kişisel bilgiler toplam yedi maddeden oluşmaktadır. İkinci bölüm olan teknoloji kaynaklı okul yöneticiliği stresi ile ilgili toplam 40 madde, “3-Evet”, “2-Kısmen” ve “1-Hayır” şeklinde derecelendirilmiştir. Ayrıca anketin sonunda “Konuyla ilgili belirtmek istediğiniz başka görüşleriniz varsa, lütfen yazınız” şeklinde açık uçlu bir madde yer almaktadır.

Verilerin toplanmasında veri toplama aracı olarak kullanılan anket formu için etik kurul raporu alınmış ve sonrasında Mardin İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile Şanlıurfa İl Milli Eğitim Müdürlüğünden anketin uygulanabilmesi için gereken izinler alınmıştır. Anket formu araştırmacı tarafından okullara götürülerek, anketi gönüllülük esasına göre dolduracak okul yöneticilerine açıklama yapılarak uygulanmıştır. Örneklemi oluşturan okullara 380 anket formu bırakılmış, bunların 369'u teslim alınmış ancak alınan anket formlarının da 14 tanesi eksik doldurma sebebiyle elenerek 355 tane anket formu analizler için kullanılmıştır.

OYTKSA ile elde edilen veriler, SPSS 24.0 paket programı aracılığıyla betimsel istatistiksel teknikleri ile çözümlenmiştir. Bu çerçevede okul yöneticilerinin teknoloji kaynaklı stres anketiyle elde edilen veriler, yüzde ve frekans tekniği ve Ki-Kare (X^2) ile $p=0.05$ anlamlılık düzeyi esas kabul edilerek çözümlemeler yapılmıştır. Araştırmada kullanılan frekans; bir veri setinde, her bir puanın tekrar etme sayısı şeklinde ifade edilir. Değişkenin herhangi bir değerinin kaç defa tekrar ettiğini

saptamak için kullanılır. İki kategorik değişkenin ilişkili olup olmamasını belirlemek amacıyla kullanılan Ki-Kare Testi, sürekli bir dağılım olup, genellikle iki bağımsız niteliksel kriteri test etmek için kullanılır (Güngör ve Bulut, 2008).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLARI

3.1. Okul Yöneticilerinin Yönetim Görevi Sürecinde Yaşadıkları Strese Yönelik Görüşlerine Dair Bulgular ve Yorumları

Araştırmanın birinci alt problemi olan “Okul yöneticilerinin yönetim görevi sürecinde yaşadıkları strese yönelik görüşleri nelerdir?” sorusuna cevap teşkil etmek üzere yapılan analizler Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3: Katılımcıların Yönetim Görevi Kaynaklı Strese Yönelik Görüşleri

Madde No		Evet		Kısmen		Hayır	
		f	%	f	%	f	%
1	Okul yöneticiliği görevi sizi strese maruz bırakmakta mıdır?	143	40.3	172	48.5	40	11.3
2	Sizce, okul yöneticiliği doğası gereği stresli bir görev midir?	145	40.8	165	46.5	45	12.7
3	Sizce, okul yöneticiliği stresi doğası gereği değil de, mevcut koşullardan mı kaynaklanmaktadır?	185	52.1	137	38.6	33	9.3
5	Sizce, okul yönetiminde stres zararlı bir olgu mudur?	248	69.9	86	24.2	21	5.9
6	Sizce, yönetilebilen düşük düzeyli stres, faydalı (motive edici) midir?	185	52.1	137	38.6	33	9.3
7	Sebebi ne olursa olsun, yaşadığımız yöneticilik stresi görevinizi olumsuz etkilemekte midir?	81	22.8	164	46.2	110	31.0

Genelde okul ortamı en stresli ekolojiler arasında kabul edildiği için (Yıldırım ve Buluç, 2004), okul yöneticiliği de oldukça stresli bir görevdir. Buna yönelik araştırmaya katılan okul yöneticilerinin görüşleri Tablo 3’te yer almaktadır. Buna göre araştırmaya katılan okul yöneticilerinin %40.3’ü yöneticiliğin kendilerini strese maruz bıraktığı; %48.5’i de bu görevin kendilerini kısmen strese maruz bıraktığı görüşündedirler. Yöneticilerin %40.8’ine göre bu stresin kaynağı, yöneticilik görevidir. Bu görüşü kısmen benimseyen yöneticilerin oranı ise %46.5’tir. Ancak yöneticilerin yarısından fazlası (%52.1), söz konusu stresin mevcut koşullardan kaynaklandığı görüşündedirler. Buna göre, araştırmaya katılan yöneticiler, okul

yöneticiliği görevinin yöneticileri kısmen strese maruz bıraktığı, bu stresin kısmen yöneticiliğin doğası gereği olduğu görüşünde iken; bunların yaklaşık yarısı ise söz konusu stresin mevcut koşullardan kaynaklandığı görüşündedirler. Bu bulgular, araştırmaya katılan yöneticilerin stres ve kaynağı konularında farklı görüşlere sahip oldukları ve bunun da olasılıkla konu ile ilgili bilgi eksikliğinden kaynaklandığı yorumu yapılabilir. Nitekim Ok (2006) da ortaokul yöneticileri üzerinde yaptığı araştırmada cinsiyet değişkeninden bağımsız olarak yöneticilerin yönetim görevine dayalı strese maruz kaldıklarını belirlemiştir. Konuyla ilgili olarak stresin örgütün yapısının doğal sonucu olduğunu gösteren araştırmalar (Ünal, 1999), bu süreçte kurumdaki iş yükü (Pehlivan, 2002), çalışma temposu (Özdayı, 1990), sorumluluk sınırları ile ücret (Güney, 2001) ve iletişimin (Cüceloğlu, 2004) başlıca stres kaynakları olduğunu göstermiştir. Ancak benzer konuda araştırma yapan Bingöl ve Hacıfazlıoğlu (2011), öğretmenlerin, okul yöneticiliği görevini stresli görmediklerini belirlemiştir. Bu durum olasılıkla öğretmenlerin, konuyla ilgili bilgi eksikliği ile yönetim görevini deneyimlememiş olmalarına bağlı olabilir.

Stres olgusunun avantaj veya dezavantajlarına yönelik olarak Tablo 3 incelendiğinde, araştırmaya katılan yöneticilerin çoğunun (%69,9) okul yönetiminde stresi zararlı bir olgu olarak gördükleri ve yaklaşık yarısının da (%52,1) yönetilebilen düşük düzeyli stresi faydalı, motive edici bulduğu anlaşılmaktadır. Benzer şekilde araştırmalar (Tekin, 2010), stresin iş verimliliğini düşürdüğü ve olumsuz yönde etkilemekte olduğunu (İştar, 2012) göstermiştir. Nitekim alanyazında stresin örgüt etkililiği ile verimliliğini olumsuz etkilediğine dair birçok bilgi vardır (Akpınar, 2013). Dolayısıyla araştırmaya katılan yöneticilerin çoğunun görüşüne göre okul yönetiminde zararlı bir olgu olarak görülen stresin azaltılması, okulların etkililiği ve verimliliği bakımından fayda sağlar. Bunun için, öncelikle okullardaki stres olgusunu doğuran insani ve diğer sebeplerin belirlenip, elimine edilmesi oldukça önemlidir. Diğer taraftan araştırmaya katılan yöneticilerin yaklaşık yarısının, yönetilebilen düşük düzeyli stresi faydalı ve motive edici bulması dikkat çekicidir. Bu bulguyu destekler nitelikte, Akgündüz (2006), çalışma yaşamındaki stresin, bireyin iş verimliliğini artıran coşku ve enerji veriyor ise faydalı sayılabileceğini ifade etmektedir. Benzer şekilde, Cüceloğlu (2000) da denetlenebilen ve stres toleransını aşmayan yönetilebilir stresin çalışan kapasitesinin açığa çıkmasında katalizör etkisi

yaptığını belirtmektedir. Bunlara dayalı olarak, araştırmaya katılan okul yöneticilerinin stres olgusunun faydalı ve zararlı olmak üzere iki yönünün de bilincinde oldukları ve iyi yönetilebilen düşük düzeyli stresin faydasının farkında oldukları yorumu yapılabilir. Yine burana hareketle, araştırmaya katılan okul yöneticilerinin yarısının yönetim görevinde maruz kaldıkları stresi iyi yönettikleri yorumu da yapılabilir. Bu durum araştırmanın yürütüldüğü okulların etkililiği ve verimliliği bakımından önemli bir avantaj olarak değerlendirilebilir.

Katılımcıların Tablo 3'te yer alan maddelere yönelik görüşleri arasında değişkenlere göre anlamlı fark olup olmadığını belirlemek üzere Ki-kare (X^2) testi uygulanmıştır. Test sonucunda, katılımcı görüşleri arasında kıdem ve mezuniyet durumu değişkenlerine göre anlamlı fark bulunmazken; cinsiyete göre 3. maddeye yönelik görüşleri arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır ($X^2_{(sd=2)}=6.766$; $p=0.034$). Buna göre, “Sizce, okul yöneticiliği stresi doğası gereği değil, mevcut koşullardan mı kaynaklanmaktadır?” şeklindeki maddeye, kadın yöneticiler %66.1 (n=39) oranında “Evet” diye cevaplarken; bu oran erkek yöneticilerde %49.3'tür (n=146). Bu durum kadın yöneticilerin, yöneticilikte yaşanan stresin yöneticilikten ziyade çalışılan mevcut koşullardan kaynaklandığı görüşünü erkek yöneticilerden daha fazla düşünmektedirler. Nitekim alanyazında (Yıldırım, 2011) çalışma yaşamındaki olumsuz koşulların, uyumsuzluk ve huzursuzluk yarattığı, çalışanın genel psikolojik sağlığını tehdit edebildiği ve çalışma performansının, veriminin düşmesine neden olduğu belirtilmektedir. Bu bulgu ayrıca kadın yöneticilerin okuldaki çalışma koşullarına erkek yöneticilerden daha fazla duyarlı oldukları biçiminde de yorumlanabilir. Bu ise kadınların erkeklere oranla daha duygusal olmalarından ileri gelebilir.

Yönetim görevi değişkenine göre 7. maddeye yönelik katılımcı görüşleri arasında anlamlı fark olduğu belirlenmiştir ($X^2_{(sd=2)}=6.668$; $p=0.036$). Buna göre, “Sebebi ne olursa olsun, yaşadığınız yöneticilik stresi görevinizi olumsuz etkilemekte midir?” şeklindeki soruya, müdürler %27.3 (n=56) oranında “Evet” diye cevaplarken; bu oran müdür yardımcılarında %16.7'de (n=25) kalmıştır. Bunun olası bir nedeni, okul müdürlerinin yönetim görevinde sorumluluklarının daha yüksek olması olabilir. Nitekim eğitim yöneticilerinin konu edildiği araştırmalarda,

uygulamada müdür yardımcılarının eğitim yöneticisi olarak daha geri planda görüldükleri belirtilmektedir (Köse, 2018).

Görev yapılan okul türü değişkenine göre 1. maddeye yönelik görüşleri arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır ($X^2_{(sd=4)}=12.763$; $p=0.012$). Buna göre, “Okul yöneticiliği görevi sizi strese maruz bırakmakta mıdır?” şeklindeki maddeye, lise yöneticileri %50.7 (n=36) oranında “Evet” diye cevaplarken; bu oran ortaokul yöneticilerinde %46.2 (n=49) ve ilkokul yöneticilerinde ise %32.6’dır (n=58). Buradan anlaşılmaktadır ki görev yapılan okulun türüne göre okul yöneticilerinde stres düzeyleri farklılık göstermektedir. Okul yöneticileri arasında en fazla lise yöneticileri strese maruz kalmakta, bunu sırasıyla ortaokullarda görev yapan yöneticiler ve sonra da ilkokullarda görev yapan yöneticiler takip etmektedir. Liselerde görev yapan yöneticiler, ortaokul ve ilkokullardaki yöneticilere nazaran daha yoğun iş yükü altında çalıştıkları için yaşadıkları stres seviyesi de buna paralel olarak daha fazla olmuştur. Bu durumu ilgili araştırmalar (Uluruh, 2008) da desteklemektedir. Ayrıca bu durumun görev yapılan okullardaki öğrencilerin yaş ortalamalarındaki farklılıklara bağlı olduğu düşünülebilir; ilkokullarda daha küçük ve yönetilebilir öğrencilerin, ortaokullarda ilkokula kıyasla daha büyük ancak yine de kısmen yönetilebilen öğrencilerin, ortaöğretimlerde ise ergenlik yaşında daha hareketli, kendi düşüncesinin doğruluğundan vazgeçmeyen, hızlı bir fiziksel ve psikolojik gelişme içinde olan ve yönetilmeye güçlük çekilen öğrencilerin bulunması şeklinde yorumlanabilir. Bu durum alanyazında (Avcı, 2006) ergenlik çağı, bu çağıdaki birey tarafından sorunların da yaşandığı bir süreçtir. Bireydeki biyolojik, psikolojik değişim ve gelişmelerle baş gösteren problemlere, aile içinde, okul ortamında ve sosyal çevrede yaşanan toplumsal sorunların da eklenmesi, ergenlik döneminin ağır geçmesine neden olmaktadır, şeklinde yer almaktadır.

Branşa göre 1. maddeye yönelik katılımcı görüşleri arasında anlamlı farklılık belirlenmiştir ($X^2_{(sd=6)}=15.906$; $p=0.014$). Buna göre, “Okul yöneticiliği görevi sizi strese maruz bırakmakta mıdır?” şeklindeki maddeye, sosyal branşlara sahip yöneticiler %52.7 (n=49) oranında “Evet” diye cevaplarken; bu oran fen-matematik branşına sahip yöneticilerde ise %35.7 (n=10) ve sınıf öğretmenliği branşındaki yöneticilerde ise %31.9’dur (n=53). Sınıf öğretmenliği branşındaki yöneticilerin en

az strese maruz kalmasının olası bir nedeni, sınıf öğretmenliği branşındaki öğretmenlerin daha fazla yönetici olma isteği ve bunun sonucunda da yöneticiliği daha fazla benimsemeleri, bunun yanında yöneticiliği stresli bir iş olarak algılamadıkları (Bingöl ve Hacıfazlıoğlu, 2011), olabilir. Diğer olası bir neden de, sınıf öğretmenlerinin görev yaptığı ilkökul öğrencilerinin yaş ortalamalarının düşük olmasından kaynaklı daha az sorunla karşılaşmaları olabilir.

Görev yapılan okulda FATİH Projesi olup-olmama durumuna göre 5. maddeye yönelik katılımcı görüşleri arasında anlamlı farklılık belirlenmiştir ($X^2_{(sd=2)}=9.703$; $p=0.008$). Buna göre, “Sizce, okul yönetiminde stres zararlı bir olgu mudur?” şeklindeki maddeye, okulunda FATİH projesi olmayan yöneticiler %77.1’dir ($n=131$) oranında “Evet” diye cevaplar; bu oran okulunda FATİH projesi olan yöneticilerde %63.2 ($n=117$). Bu bulgu FATİH projesi uygulanan okulların yöneticilerinin FATİH projesi uygulanmayan okulların yöneticilerine göre daha az strese maruz kaldığını göstermektedir. Bu bulgu beklentilerin aksine teknoloji tabanlı bir proje olan FATİH projesinin okul yöneticilerini strese maruz bırakmadığı şeklinde yorumlanabilir. Bunun olası bir nedeni için ilgili araştırmalar (Gürol, M., Donmuş, V., ve Arslan, M. 2012) incelendiğinde FATİH projesinin; öğrenciyi aktif hale getirdiği, zamandan tasarruf ettirdiği, kâğıt israfının önüne geçtiği, öğrenciye sorumluluk bilinci kazandırarak başarıyı artırdığı gibi olumlu taraflarının olduğu tespit edilmiştir. Bu olumlu yönlerin öğrencinin ve dolayısıyla okulun başarısını pozitif yönde etkilediği için okul yöneticisinin okul başarısı açısından stresi gerektirecek durumları en aza indirdiği ve daha az stres yaşadığı söylenebilir.

3.2. Okul Yöneticilerinin Teknoloji Kaynaklı Strese Yönelik Görüşlerine Dair Bulgular ve Yorumları

Araştırmanın ikinci alt problemi olan “Okul yöneticilerinin yönetim görevi sürecinde teknoloji kaynaklı olarak yaşadıkları strese yönelik görüşleri nelerdir?” sorusuna yönelik elde edilen verilerin analizleri Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4: Katılımcıların Teknoloji Kaynaklı Strese Yönelik Görüşleri

Madde No		Evet		Kısmen		Hayır	
		f	%	f	%	f	%
4	Sizce, okul yöneticisini strese sokan koşullardan birisi de teknoloji midir?	66	18.6	122	34.4	167	47.0
8	Yönetici olarak okulun işleyişiyle ilgili teknolojik yeterliliğe sahip misiniz?	238	67.0	91	25.6	26	7.3
9	Genel olarak teknolojiye bağlı değişimler yönetici olarak sizi strese maruz bırakmakta mıdır?	44	12.4	136	38.3	175	49.3
11	Bakanlığın e-okul uygulaması sizi strese maruz bırakmakta mıdır?	11	3.1	40	11.3	304	85.6
12	Bakanlığın Doküman Yönetim Sistemi (DYS) uygulaması sizi strese maruz bırakmakta mıdır?	49	13.8	82	23.1	224	63.1
13	Bakanlığın Bilişim Sistemleri (MEBBİS) sizde strese yol açmakta mıdır?	11	3.1	46	13.0	298	83.9
14	Türkiye’de Eğitimin Finansmanı ve Eğitim Harcamaları Bilgi Yönetim Sistemi (TEFBİS) uygulaması sizi strese maruz bırakmakta mıdır?	66	18.6	131	36.9	158	44.5
15	Kamu Harcama ve Muhasebat Bilişim Sistemi (KBS) uygulaması sizi strese maruz bırakmakta mıdır?	46	13.0	94	26.5	215	60.6
16	Muhasebe Yönetim Sistemi (MYS) sizi strese maruz bırakmakta mıdır?	61	17.2	115	32.4	179	50.4
17	Bakanlığın e-Müfredat uygulaması sizi strese maruz bırakmakta mıdır?	129	36.3	111	31.3	115	32.4
18	Bakanlığın e-Kurs uygulaması sizi strese maruz bırakmakta mıdır?	35	9.9	80	22.5	240	67.6
19	Bakanlığın e-Sınav uygulaması sizi strese maruz bırakmakta mıdır?	26	7.3	61	17.2	268	75.5
20	Bakanlığın e-Posta uygulaması sizi strese maruz bırakmakta mıdır?	42	11.8	75	21.1	238	67.0
21	Bakanlığın Okul Web Sayfası Yönetimi uygulaması sizi strese maruz bırakmakta mıdır?	31	8.7	98	27.6	226	63.7
22	Bakanlığın Dinamik Eğitim (DYNED) uygulaması sizi strese maruz bırakmakta mıdır?	92	25.9	122	34.4	141	39.7
25	Okulda öğrencilerin cep telefonu kullanımı sizde strese yol açmakta mıdır?	143	40.3	109	30.7	103	29.0
26	Okulda öğretmenlerin cep telefonu kullanımı sizde strese yol açmakta mıdır?	60	16.9	117	33.0	178	50.1
28	Okulunuzdaki teknolojik araç-gerecin bakım-onarımı sizde strese yol açmakta mıdır?	147	41.4	108	30.4	100	28.2
30	Okulunuzda akıllı tahtaların kullanımına ait sorunlar sizde strese yol açmakta mıdır?	103	29.0	91	25.6	161	45.4
35	Okulunuzdaki internet altyapısı ve donanımına ait sorunlar sizde strese yol açmakta mıdır?	186	52.4	102	28.7	67	18.9
36	Okulunuzda teknolojiye yönelik fiziki altyapı sorunları sizde strese yol açmakta mıdır?	195	54.9	105	29.6	55	15.5
37	Okulunuzda teknolojiyi işletmek için gerekli elektrik sorunları sizde strese yol açmakta mıdır?	199	56.1	102	28.7	54	15.2

Teknoloji ve özellikle de sanal ve dijital teknoloji, artık eğitim ve okulun bir gerçeğidir. İnternet gibi sanal ve dijital teknolojiler, okul yönetimi ve öğretim sürecinin neredeyse tüm aşamalarına dâhil olmuştur. Gerek okul yönetimine ve gerekse öğretim sürecine önemli katkıları olan bu teknolojilerin birtakım sorunlara yol açmış olması yadsınamaz. Alışık olunmayan bu sorunlara yönelik araştırmaya katılan okul yöneticilerinin görüşleri Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4 incelendiğinde, okul yöneticilerini yönetim görevi sürecinde en fazla strese maruz bırakan neden, okullardaki elektrik sorunlarıdır (%56.1). Bunu sırasıyla;

fiziki altyapı sorunları (%54.9) ve internet altyapısı ve donanımına ait sorunlar (%52.4) izlemektedir. Bu bulgular okul yöneticilerini teknoloji bağlamında en fazla strese maruz bırakan nedenin elektrik sorunları ile altyapı problemleri olduğunu göstermektedir. Bundan başka yine, fiziki altyapı sorunları ile internet donanımına ait sorunların da okul yöneticilerini yönetim görevi sürecinde teknoloji kaynaklı olarak strese maruz bırakan başat nedenler olduğu söylenebilir. Aynı konuda çalışma yapan Akbaba ve Turhan (2016) da Van ilinde yaptıkları araştırmada, elektrik kesintisi ile internet bağlantı sorunları yaşandığını belirlemişlerdir. Yine Kalkan ve Kocabatmaz'ın (2014) Konya il merkezinde yaptıkları araştırmada da etkileşimli tahta donanımını internet bağlantısı ve elektrik kesintileri sorunları yaşandığını saptamışlardır. Buradan hareketle, ülkenin birçok yerinde yaşanmayan elektrik kesintisi gibi altyapı sorunlarının araştırmanın yürütüldüğü bölge ile ülkenin başka coğrafyalarında da sorun olabildiği anlaşılmaktadır. Nitekim İbil'in (2012) de, konuyla ilgili e-okul araştırmasında altyapı sorunlarından söz etmiş olması, bahse konu problemlerin yaygın olduğunu göstermektedir. Bu altyapı sorunun çözümü, sanal ve dijital teknolojilerin eğitim ve okullarda beklenen faydaları sağlayabilmesi bakımından önemlidir.

İlgili tablodan, araştırmaya katılan okul yöneticilerini görevleri sırasında strese maruz bırakan diğer nedenler sırayla okuldaki teknolojik araç-gerecin bakım-onarımı (%41.4), okulda öğrencilerin cep telefonu kullanımı (%40.3), e-müfredat (%36.3) ve akıllı tahtaların kullanımına ait sorunlar (%29.0) olduğu anlaşılmaktadır. Öz'ün (2015), Tekirdağ ilinde ortaöğretim okullarında yaptıkları araştırmada, yöneticiler, okullardaki teknik personelin yetersizliği ile teknik altyapının hazır olmaması sorunlarının yaşandığı belirtmişlerdir. Benzer şekilde Aktaş, vd. (2014) de, 16 farklı ilde görev yapan öğretmen görüşlerine dayalı araştırmalarında, FATİH projesinin uygulanması sürecindeki teknik sorunların yaşandığını belirlemişlerdir. Okul yöneticilerini strese maruz bırakan diğer bir sebep olan cep telefonu konusunda, Demirtaş ve Çınar (2004), ilköğretim okullarında öğrencilerin cep telefonu kullanmalarının sorun olarak görüldüğü belirlenmiştir. E-müfredat konusunun ise yönetici ve uygulayıcılara “karmaşık ve zor” geldiği (Çalışkan, Yıldırım ve Kılınç, 2019) ifade edilmektedir. Dolayısıyla hem yeni ve hem de teknoloji tabanlı bu uygulamanın yönetici ve uygulayıcıları strese maruz bırakması beklenebilir.

Tablo 4 incelendiğinde, araştırmaya katılan yöneticilerin, sanal ve dijital teknolojilerin okul yönetim sürecine yansıyan öğelerinden; e-okul, Bakanlığın Bilişim Sistemleri (MEBBİS) okul web sayfası, Dinamik Eğitim (DYNED) uygulaması, e-sınav uygulaması ve e-bütçe uygulamalarından strese maruz kalmadıkları anlaşılmaktadır. Bu bulgu, katılımcı okul yöneticilerinin, yönetim sürecinde sanal ve dijital teknolojilerden ziyade, bu teknolojilerin etkili ve verimli kullanımını sağlayacak altyapı, personel vb. sorularda sıkıntı yaşadıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu durum okulların Bilgi Çağı eğitim paradigmasına uyumu bakımından oldukça önemlidir. Kaldı ki söz konusu sanal ve dijital teknolojileri kullanabilme, “teknolojik liderlik” ismiyle yönetici vasfı (Bostancı, 2010) kabul edilmektedir. Gerçekten de okullarda her tür teknolojinin kullanımı, okulların sahip olduğu teknik alt yapı kadar, okul yöneticilerinin konuyla ilgili yeterliklerine bağlıdır (Şener, 2015, s. 90). Konuyla ilgili olarak Akbaba’ya (2002) göre, okul yöneticileri, teknolojik liderlik rollerini ancak teknolojiyi bilerek, benimseyerek ve teknolojiyi kullanarak elde edebilirler. Nitekim sanal ve dijital teknolojilerle ilgili internet, e-posta, e-okul, mebbis gibi konularda okul yöneticilerinin eğitim aldıkları belirtilmektedir (Görgülü vd., 2013). Okul yöneticilerinin, yönetim işleyişi ve öğretim süreciyle ilgili olarak sanal ve dijital teknolojilerden dolayı strese maruz kalmamaları, onların bu teknolojiyi benimsedikleri ve kullanabildikleri şekilde de yorumlanabilir. Bu durum TES’in sanal ve dijital teknoloji tabanlı Bilgi Çağı paradigmasına uyumunu bakımından önemlidir.

Tablo 4’te yer alan yönetici görüşleri arasında kıdem ve eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık görülmezken; cinsiyet değişkenine göre 11. ($X^2_{(sd=2)}=8.645$; $p=0.013$) ve 35. ($X^2_{(sd=2)}=14.875$; $p=0.001$) maddelere yönelik okul yöneticilerinin görüşleri arasında anlamlı fark vardır. Buna göre, “Bakanlığın e-okul uygulaması sizi strese maruz bırakmakta mıdır?” şeklindeki maddeyi, erkek yöneticiler %87.5 ($n=259$) oranında “Evet” diye cevaplarken; bu oran kadın yöneticilerde %75.9 ($n=44$)’tür. Benzer şekilde 35. maddeye yönelik yönetici görüşleri arasında da anlamlı farklılık bulunmaktadır. Buna göre, “Okulunuzdaki internet altyapısı ve donanımına ait sorunlar sizde strese yol açmakta mıdır?” şeklindeki maddeyi, erkek yöneticiler %21.6 ($n=64$) oranında “Evet” diye cevaplarken; bu oran kadın yöneticilerde %5.2 ($n=3$)’dir. Bu iki madde birlikte değerlendirildiğinde, gerek e-

okul uygulaması ve gerekse okuldaki internet altyapısı ve donanımına ait sorunların erkek okul yöneticilerini, kadınlara oranla daha fazla strese maruz bıraktığı anlaşılmaktadır. Bu durum olasılıkla şu nedenlere bağlı olabilir: Erkek yöneticilerin bilişime ve yönetime ilişkin farklı algıları, kadın yöneticilerin, okul yöneticiliğindeki iş ve işleyişleri yönetmeye dair tutumları (Hergüner ve Gül, 2019), bilişime yönelik merak duygusunun cinsiyete göre değişebilmesi (Kurtbaş, 2011). Diğer olası bir neden de kadın okul yöneticilerinin erkek okul yöneticilerine göre daha yüksek teknolojik liderliğe sahip olması (Banoğlu, 2011) ve bu konuda kadın yöneticilerin teknolojiye uyum sağlamak konusunda erkek yöneticilere göre daha başarılı olması (Colwill ve Townsend 1999) olabilir.

Okul yöneticilerinin Tablo 4'te yer alan maddelere yönelik görüşleri arasında yöneticilik türü değişkenine göre 15. ($X^2_{(sd=2)}=9.688$; $p=0.008$) ve 22. ($X^2_{(sd=2)}=10.690$; $p=0.05$) maddelere yönelik anlamlı fark vardır. Buna göre, “Kamu Harcama ve Muhasebat Bilişim Sistemi (KBS) uygulaması sizi strese maruz bırakmakta mıdır?” şeklindeki soruyu, müdürler %62.9 ($n=129$) “Evet” diye cevaplarken; bu oran müdür yardımcılarında %57.3'dir ($n=86$). “Benzer şekilde, “Bakanlığın Dinamik Eğitim (DYNED) uygulaması sizi strese maruz bırakmakta mıdır?” şeklindeki soruya; müdürler %43.9 ($n=90$) “Evet” diye cevaplarken; bu oran müdür yardımcılarında %34.0 ($n=51$) oranındadır. Bunların olası bir nedeni, okuldaki KBS ve DYNED sistemlerinin işlenişi ve kontrolünün-genel olarak- okul müdürleri tarafından takip edilmesi, ayrıca bu konudaki sorumluluğun okul müdüründe olması olabilir. Nitekim okul müdürlüğü, okulla ilgili her konuda birinci derece sorumlu olup, sürekli rapor verir tarzda üstleriyle etkileşim halinde olmasını gerektiren bir konum olup (Gonzalez, 1997), idari ve eğitim-öğretimle ilgili işlerden öncelikli sorumludur (Vikki, 2003; Edward, 2000; Lashway, 2003; Turan, 2007).

Görev yapılan okul türü değişkenine göre 15. Maddeye yönelik katılımcı görüşlerinde anlamlı farklılık vardır ($X^2_{(sd=4)}=11.926$; $p=0.018$). Buna göre, “Kamu Harcama ve Muhasebat Bilişim Sistemi (KBS) uygulaması sizi strese maruz bırakmakta mıdır?” şeklindeki soruya; ilkokul yöneticileri %68.0 ($n=121$), ortaokul yöneticileri %54.7 ($n=58$)'si ve lise yöneticilerinin %50.7 ($n=36$)'si “Evet” cevabını vermiştir. Bu bulgu KBS'den en muzdarip olanların ilkokul yöneticileri olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bunun olası bir nedeni, ilkokulda görev yapan personelin

maaş ve ek derslerinin hesaplanmasının diğer oranla daha karmaşık olması olabilir. Yine 17. maddeye yönelik katılımcı görüşleri arasında anlamlı farklılık vardır ($X^2_{(sd=4)}=10.211$; $p=0.037$). Buna göre, “Bakanlığın e-Müfredat uygulaması sizi strese maruz bırakmakta mıdır?” şeklindeki soruya; ilkokulda görev yapan yöneticilerin %38.8 (n=69)’i ortaokulda görev yapan yöneticilerin %31.1 (n=33)’i ve lisede görev yapan yöneticilerin %18.3 (n=13)’ü “Evet” cevabını vermiştir. Bunun olası bir nedeni olarak e-müfredat uygulamasının teknolojik yeterlik gerektiren bir uygulama olması ve teknolojik yeterlik konusunda okul türüne göre sırasıyla ilkokul yöneticilerinin az seviyede, ortaokul yöneticilerinin orta seviyede, lise yöneticilerinin ise daha iyi seviyede yeterli olmaları (Görgülü, Küçükali ve Ada, 2013) gösterilebilir. Okul türü değişkenine göre 25. Maddeye yönelik katılımcı görüşlerinde anlamlı farklılık vardır ($X^2_{(sd=4)}=31.648$; $p=0.000$). Buna göre, “Okulda öğrencilerin cep telefonu kullanımı sizde strese yol açmakta mıdır?” şeklindeki soruya; ilkokulda görev yapan yöneticilerin %38.8 (n=69)’i ortaokulda görev yapan yöneticilerin %26.4 (n=28)’ü ve lisede görev yapan yöneticilerin %8.5 (n=6)’i “Evet” cevabını vermiştir. Bunun olası bir nedeni yöneticilerin, ilkokulda cep telefonuna sahip olmayı erken görmeleri olabilir. Bunun sebebi ise bu yaştaki çocukların cep telefonunu yanlış kullanma olasılığı olabilir (Yılmaz, 2017).

Branşa göre araştırmaya katılan yöneticilerin görüşleri arasında 14. ($X^2_{(sd=6)}=16.939$; $p=0.010$), 15. ($X^2_{(sd=6)}=18.505$; $p=0.005$) ve 25. ($X^2_{(sd=6)}=23.443$; $p=0.001$) maddelere yönelik anlamlı farklılık belirlenmiştir. Buna göre, “Türkiye’de Eğitimin Finansmanı ve Eğitim Harcamaları Bilgi Yönetim Sistemi (TEFBİS) uygulaması sizi strese maruz bırakmakta mıdır?” şeklindeki maddeyi, fen-matematik branşına sahip yöneticiler %53.6 (n=15) oranında “Evet” diye cevaplarken; bu oran sosyal branşlara sahip yöneticilerde %38.7’dir (n=36). Bunun olası bir nedeni, okul gelir ve giderlerinin kaydedildiği ve takibinin yapıldığı, TEFBİS’in sayısal işlem gerektirmesi ve fen-matematik branşına sahip yöneticilerin bu konuda daha duyarlı olmaları olabilir. 15. maddeye yönelik olarak “Kamu Harcama ve Muhasebat Bilişim Sistemi (KBS) uygulaması sizi strese maruz bırakmakta mıdır?” şeklindeki maddeyi, sınıf öğretmenliği branşındaki yöneticiler %70.5 (n=117) oranında “Evet” diye cevaplarken; bu oran fen-matematik branşına sahip yöneticilerde %53.6’dır (n=15). 25. maddeye yönelik olarak “Okulda öğrencilerin cep telefonu kullanımı sizde strese

yol açmakta mıdır?” şeklindeki maddeyi, sınıf öğretmenliği branşındaki yöneticiler %39.2 (n=65) oranında “Evet” diye cevaplarken; bu oran sosyal branşlara sahip yöneticilerde %17.2’dir (n=16). Bunun bir nedeni olarak, sınıf öğretmenliği branşındaki yöneticilerin, öğrencilerin bu çağda cep telefonu kullanmalarını uygun bulmamaları olabilir. Nitekim ilgili TUIK (2013) verileri, cep telefonu kullanımının giderek eken yaşlara doğru kaydığını doğrulamaktadır.

Görev yapılan okulda FATİH Projesi olup-olmama durumuna göre 30. maddeye yönelik katılımcı görüşleri arasında anlamlı farklılık vardır ($X^2_{(sd=2)}=26.958$; $p=0.000$). Buna göre, “Okulunuzda akıllı tahtaların kullanımına ait sorunlar sizde strese yol açmakta mıdır?” şeklindeki maddeye, okulunda FATİH projesi olmayan yöneticiler %59.4 (n=101) oranında “Evet” diye cevaplarken; bu oran okulunda FATİH projesi olan yöneticilerde %32.4’tür (n=60). Bunun olası bir nedeni, FATİH projesi olan okullardaki yöneticilerin akıllı tahtayı bu proje ile ilişkilendirip, bununla ilgili sorunlara aşına olmaları olabilir.

3.3. Okul Yöneticilerinin Teknoloji Kaynaklı Stresle Mücadeleye Yönelik Görüşlerine Dair Bulgular ve Yorumları

Araştırmada okul yöneticilerinin yönetim görevi sürecinde teknoloji kaynaklı olarak yaşadıkları stresle mücadeleye yönelik görüşlerinin dağılımı Tablo 5’te yer almaktadır.

Tablo 5: Katılımcıların Teknoloji Kaynaklı Stresle Mücadeleye Yönelik Görüşleri

Madde No		Evet		Kısmen		Hayır	
		f	%	f	%	f	%
34	Çağımızda teknolojinin eğitim kültürümüzün bir parçası olduğunu düşünüyor musunuz?	311	87.6	29	8.2	15	4.2
38	Okul yönetiminde teknoloji kaynaklı stresle baş etmede kendinizi yeterli görmekte misiniz?	181	51.0	144	40.6	30	8.5
39	Teknoloji kaynaklı stresle baş etmede teknik desteğe ihtiyaç duyuyor musunuz?	96	27.0	164	46.2	95	26.8
40	Teknoloji kaynaklı stresle baş etmede eğitime ihtiyaç duyuyor musunuz?	106	29.9	144	40.6	105	29.6

Stres, yönetim görevinin doğası gereği yaşanılması kaçınılmaz bir olgudur. Bu durum okul yönetimi için de geçerlidir. Zira okullar ve eğitim işkolu, en stresli

ekolojiler arasında sayılmaktadır (Yıldırım ve Buluç, 2004). Buna, bir de yönetim görevinde teknoloji gibi yeni boyutlar eklediğinde yaşanacak stres katlanmaktadır. Bu noktada önemli olan bu stresi yönetmektir. Araştırmada buna yönelik olarak katılımcı okul yöneticilerinin görüşleri Tablo 5’te görülmektedir.

Tablo 5 incelendiğinde, araştırmaya katılan yöneticilerin çok büyük çoğunluğu (%87.6) teknolojinin eğitim kültürümüzün bir parçası olduğunu düşündüğü anlaşılmaktadır. Bu bulgu, okul yöneticilerinin oldukça zor bir iş kolu kabul edilen eğitim sektöründe (Özgan, Kara ve Arslan, 2012; Cemaloğlu, 2007) stres olgusunun farkında oldukları ve bunu kabullendikleri biçiminde yorumlanabilir. Bu kabulleniş, okul yöneticilerinin stresle mücadele etmelerinde önemlidir. Nitekim okul yöneticilerinin yaklaşık yarısı (%51), kendisini teknoloji kaynaklı stresle baş etmede yeterli bulmaktadır. Konuyla ilgili olarak araştırmaya katılan okul yöneticilerinin stresle baş etmede teknik desteğe (%46.2) ve eğitime (%40.6) kısmen ihtiyaç duydukları anlaşılmaktadır. Okul yöneticilerinin stresle baş etmede teknik desteğe (%26.8) ve eğitime (%29.6) şeklindeki “evet” oranları da dikkate alındığında, bu bulgular, katılımcı okul yöneticilerinin, günümüzün bir gerçeği olan okul yönetimde teknoloji konusunda eğitime ihtiyaç duydukları biçiminde yorumlanabilir. Bu noktada, hem yöneticilerin kendilerine ve hem de MEB’e önemli rol ve sorumluluklar düşmektedir. Çünkü stresi önlemede ve yönetmede eğitiminin çok önemli olduğu (Balcı, 2014) bilinmektedir. Konuyla ilgili alanyazında okullardaki mevcut teknolojik donanımın bakım ve onarımını yapacak teknik personel ihtiyacına vurgu yapılmaktadır (Adıgüzel, 2010). Söz konusu bu ihtiyaç giderilmediğinde, bunların işi öğretmen (Eren ve Uluuysal, 2012; Topçu ve Göktaş, 2012) ve yöneticilere ek iş ve dolayısıyla da stres kaynağı olmaktadır. Nitekim teknoloji gibi eklemlerlerin okul yönetiminde önemli stres nedenlerinden birisi olduğu (Selman, 2018) ve teknolojinin girmesiyle okulların elektronik kurumlara dönüşmekte olduğu (Turan, 2002) bilinmektedir.

Tablo 5’te yer alan maddelere yönelik katılımcı görüşleri arasında cinsiyet, yöneticilik türü, mezuniyet durumu, eğitim düzeyi ve branş değişkenlerine göre anlamlı fark bulunmazken; kıdem, görev yapılan okul türü ve okulda FATİH projesi olup olmama durumlarına göre anlamlı fark vardır.

Yöneticilik kıdemi değişkenine göre-34. maddeye yönelik katılımcı görüşleri arasında anlamlı fark vardır ($X^2_{(sd=8)}=18.148$; $p=0.020$). Buna göre, “Çağımızda teknolojinin eğitim kültürümüzün bir parçası olduğunu düşünüyor musunuz?” şeklindeki soruya, 16-20 yıl kıdeme sahip yöneticilerin %16,0 (n=2)’si “Evet” derken bu oran 1-5 yıl arasında kıdemi bulunan yöneticilerde %2,2 (n=4)’dir. Bu bulgu, okul yöneticilerinde kıdem arttıkça teknolojinin stres kaynağı olduğuna vakıf olmanın da arttığı şeklinde yorumlanabilir. Bunun muhtemel nedeni, kıdemle kazanılan deneyimin okuldaki işleyişi daha iyi anlamayı sağlaması olabilir.

Okul türü değişkenine göre 38. maddeye yönelik katılımcı görüşlerinde anlamlı farklılık vardır ($X^2_{(sd=4)}=11.991$; $p=0.017$). Buna göre, “Okul yönetiminde teknoloji kaynaklı stresle baş etmede kendinizi yeterli görmekte misiniz?” şeklindeki soruya; ilkokulda görev yapan yöneticilerin %11.8 (n=21)’i, ortaokulda görev yapan yöneticilerin %5.7 (n=6)’si ve lisede görev yapan yöneticilerin %4.2 (n=3)’si “Evet” cevabını vermiştir. Bu bulgu, teknoloji kaynaklı stresle baş etmede ilkokul yöneticilerinin, ortaokul ve lise yöneticilerine göre kendilerini daha yeterli gördükleri biçiminde yorumlanabilir. Yine okul türü değişkenine göre, 39. maddeye ilişkin katılımcı görüşleri arasında anlamlı farklılık vardır ($X^2_{(sd=4)}=10.022$; $p=0.040$). Buna göre, “Teknoloji kaynaklı stresle baş etmede teknik desteğe ihtiyaç duyuyor musunuz?” şeklindeki soruya; ortaokulda görev yapan yöneticilerin %34.0 (n=36)’ü, ilkokulda görev yapan yöneticilerin %27.5 (n=49)’i ve lisede görev yapan yöneticilerin %14.1 (n=10)’i “Evet” cevabını vermiştir. Bu bulgu, teknoloji kaynaklı stresle baş etmede ortaokul yöneticilerinin teknik desteğe daha fazla ihtiyaç duydukları şeklinde yorumlanabilir.

Görev yapılan okulda FATİH Projesi olup-olmama durumuna göre 38. maddeye yönelik katılımcı görüşleri arasında anlamlı farklılık belirlenmiştir ($X^2_{(sd=2)}=7.679$; $p=0.022$). Buna göre, “Teknoloji kaynaklı stresle baş etmede teknik desteğe ihtiyaç duyuyor musunuz?” şeklindeki maddeye, okulunda FATİH projesi olmayan yöneticiler %12.4 (n=21) oranında “Evet” diye cevaplar; bu oran okulunda FATİH projesi olan yöneticilerde %4.9’dur (n=9). Bunun olası bir nedeni, FATİH projesi olan okullarda, yöneticilerin sorunların farkında olması olabilir. Nitekim okullarda buna yönelik soruların olduğu bilinmektedir (Ekici ve Yılmaz, 2013).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1.SONUÇLAR

Bilgi Çağı olarak adlandırılan günümüzde genel itibarıyla teknoloji ve özellikle de bilişim tabanlı teknolojiler yaşamın neredeyse bütün safha ve aşamalarına nüfuz etmiştir. Bunun sonucunda internet başta olmak üzere sanal ve dijital teknolojiler, okulları adeta teknolojik kurumlara, Turan'ın (2002) ifadesiyle elektronik okullara çevirmiştir. Bunda, mevcut eğitim sisteminin toplumun büyüyen ve çeşitlenen eğitim ihtiyaçlarına cevap verememesi (Demir, 2019, s.2) ile bu teknolojilerin öğrenme (Garda ve Temizel, 2016) ve yönetim süreçlerini desteklemesi etkili olmuştur. Kaldı ki, bugün okullarda gerek yönetsel ve gerekse eğitim ve öğretime dair işleyiş büyük oranda bilişim teknolojisi üzerinden yürütülmektedir. Bu durum, yakın zamanda eğitim ve öğretimin zaman ve mekândan bağımsız olma durumunun bir zorunluluk olarak ortaya çıktığı pandemi döneminde iyice su yüzüne çıkmıştır. Eğitim ve öğretimi zaman ve mekândan bağımsız hale getiren pandemi sona erse bile, sanal ve dijital teknolojilere dayalı eğitim ve yönetim, çağın bir gereği olarak devam edecek bir vakıdır. Zira bilişim teknolojileri ve özellikle yapay zekâ çalışmaları, her saha ve sektöre sınırları ortadan kaldıran yaygın iletişim fırsatları sunmaktadır (TÜBA, 2020). Eğitim de özünde bir etkileşim ve iletişim olgusu olduğuna göre, bunun karşısında okula düşen, gerek eğitim ve öğretim süreci ve gerekse yönetim süreci bağlamında söz konusu bu yeni duruma uyum sağlamaktır.

Dünyada ve Türkiye'de Çağın gereği olarak okullar gerek yönetsel ve gerekse eğitimsel süreçler bakımından bilişim teknolojisi tabanlı yapıya uyum sağlamaya çalışmaktadır. Bu konuda Türkiye'nin özellikle son yıllarda okullarını bilişim teknolojisi tabanlı yapıya dönüştürme çabaları dikkat çekicidir. Başta FATİH Projesi ile EBA uygulaması olmak üzere okullarda birçok yönetsel, mali ve eğitimsel işlemler internet üzerinden yürütülmektedir (Öner, 2017; Alabay, 2015). Yakın zamanda yaşanan pandemi gerçeği, bu çabaların geçici bir döneme uyumdan ziyade, Çağa uyum bakımından adeta zorunlu olduğunu göstermiştir. Ancak okulların

yönetmel ve eğitim-öğretim süreçleri bakımından bilişim teknolojisi tabanlı hale gelmesi birçok avantaj (Ada ve Baysal, 2015) yanında, altyapı ve kullanıma dair yetki ve sorumluluk sebebiyle (Çiftçi ve Güner, 2018) birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir (Çarıkçı, 2010). Bu sorunların bir kısmı bu teknolojilere yönelik alt yapı ve donanımlarla ilgili iken; bir kısmı da bu teknolojilerin kullanımına ilişkindir. Ancak sebebi ne olursa olsun, okullarda bilişim teknolojisinin yönetmel ve eğitim-öğretim süreçlerinde kullanılması, alışkın olunmayan, yeni bir stres kaynağıdır. Bu çalışmada, okullarda bilişim teknolojisinin yönetmel süreçlerde kullanılmasının strese yol açma potansiyeli, yönetici görüşlerine dayalı olarak analiz edilmiş olup, ulaşılan sonuçlar aşağıdaki yer almaktadır.

Araştırmada, okul yöneticilerinin, yönetim görevi sürecinde yaşadıkları stres olgusunun okuldaki mevcut koşullardan kaynaklandığı ve bunun kısmen yönetim görevinin doğası olarak kabul ettikleri anlaşılmaktadır. Bu kabul, kadın okul yöneticilerinde daha fazladır. Okul yöneticilerinin (müdürlerde daha fazla olmak üzere) çoğuna göre okul yönetiminde stres zararlı bir olgudur. Yönetilebilen düşük düzeyli stresi, faydalı (motive edici) bulan okul yöneticileri, yönetim görevinin kendilerini kısmen strese maruz bıraktığını (lise okul yöneticilerinde ve sosyal branştaki yöneticilerde daha fazla olmak üzere) ve bu stresin görevlerini kısmen olumsuz etkilediği görüşündedirler. Buradan hareketle, araştırmaya katılan okul yöneticilerinin, genel itibarıyla stres olgusu ile stres ve okul yönetimi ilişkisine yönelik olumlu algı ve farkındalığa sahip oldukları sonucuna varılabilir. İnsan algısının kabullenme ile yakından ilişkisi (Stupak, 2000, aktaran Özer, 2012) göz önüne alındığında, Bu farkındalığın, okul yöneticilerinin zamanla yeni bilişim teknolojilerini kabul etme ve dolayısıyla da bunları etkili kullanma becerisi kazanmaları konusunda kolaylaştırıcı olması beklenebilir. Nitekim yöneticilerin tanıyıp, kabul ettiği bir konu veya sorunla baş etmeleri daha kolaydır (Güner, 2000).

Okul yöneticilerinin yaşadığı bilişim teknolojisi kaynaklı strese yönelik olarak, en fazla okuldaki elektrik kesintisi sorunlarından muzdarip oldukları belirlenmiştir. Elektrik sorunlarından sonra, okul yöneticilerinin bilişim teknolojisi kaynaklı yaşadığı stres nedenleri sırasıyla; fiziki altyapı, internet altyapısı ve donanımına ait sorunlardır. Bunları, yine sırayla okuldaki teknolojik araç-gerecin bakım-onarımı, okulda öğrencilerin cep telefonu kullanımı, e-müfredat ve akıllı tahtaların

kullanımına ait sorunlar izlemektedir. Bu sorunlardan e-okul ile internet altyapısı ve donanımı sorunları, erkek okul yöneticilerini daha fazla strese maruz bırakmaktadır. Alanyazın tarafından da desteklenen (Keman, 2019; İbil, 2012) bütün bu sorunlar, teknolojinin daha fazla nüfuz etmesiyle okul yöneticiliğinin giderek daha fazla sorumluluk ve dolayısıyla da stresli bir görev olduğunu göstermektedir (Türen, Erdem ve Kalkın, 2015). Bu anlamda katılımcı okul yöneticileri strese maruz bırakan altyapı ve sistem sorunları, TES'in, Bilgi Çağı sanal ve dijital teknolojiler ile yapay zekâ tabanlı eğitim paradigmasına uyumu bakımından kat etmesi gereken yolu gösteren ipuçları olarak değerlendirilebilir. Buradan hareketle de Türkiye'nin sanal ve dijital teknolojiler konusunda okullara yaptığı yatırımların her bakımından karşılığını alabilmesi için öncelikle söz konusu sorunların çözülmesi gerektiği sonucuna varılabilir.

Okul yönetiminde teknoloji kaynaklı stres bağlamında, araştırmaya katılan okul yöneticilerinin, MEBBİS, DYNED, e-sınav ve e-bütçe uygulamalarından strese maruz kalmadıkları anlaşılmaktadır. Bunlardan DYNED uygulaması, müdürleri, müdür yardımcılara göre daha fazla strese maruz bırakmaktadır. Araştırmada bu durum, okul yöneticilerinin, söz konusu teknoloji tabanlı sistemleri, zamana bağlı olarak öğrenip, benimsemelerine bağlı olduğu değerlendirilmiştir. Okul yöneticilerinin bilip, benimsediği teknoloji tabanlı yönetsel sistemleri strese maruz kalmadan rahatlıkla kullanabildiklerini gösteren bu durum, ilgili teknolojilerin etkili ve verimliliği bakımından büyük önem arz etmektedir. Çünkü öğrenilmesi gereken bu teknolojilerin okul yöneticilerini strese maruz bırakması beklenen bir durumdur (Çalışkan vd., 2019). Dolayısıyla, Türkiye'de okulların Bilgi Çağı bilişim teknolojisi tabanlı eğitim paradigmasına uyumunda, öncelikle, başta yöneticiler olmak üzere eğitim çalışanlarının sanal ve dijital teknoloji konularında iyi yetiştirilmeleri ve bununla ilgili eksikliklerinin giderilmesi gerekmektedir.

Teknoloji kaynaklı stresle mücadeleyle yönelik olarak, araştırmaya katılan okul yöneticilerinin, bu olguyu büyük çoğunlukla eğitim kültürünün bir parçası olarak görmekte olduğu (kıdemli yöneticilerde daha fazla olmak üzere) ve yöneticilerin yaklaşık yarısının, bu olgunun yol açtığı stresle mücadelede kendisini yeterli bulduğu belirlenmiştir. Bu noktada ilkökul yöneticileri kendilerini, ortaokul ve lise yöneticilerinden daha fazla yeterli bulmuşlardır. Okul yöneticilerinin, teknoloji

kaynaklı stresi olağan kabul etmelerinden hareketle, okullarda teknoloji kaynaklı stresin, bir olgu olarak algıladığı ve ancak, iyi yönetilmediğinde okulun amaçlarına ket vurabilecek bir soruna dönüşebildiği belirtilebilir. Bunun için, makro anlamda MEB'in ve mikro anlamda okulların amaçlarına ulaşabilmesinde, yönetim görevinin ve okul ekolojisinin doğası gereği yaşanacak stresi yönetme konusunda başta yöneticiler olmak üzere eğitim çalışanlarının eğitilmesi önemlidir. Nitekim araştırmaya katılan yöneticilerin stresle baş etmede teknik desteğe ve eğitime kısmen ihtiyaç duymaları da, bunu göstermektedir. Bu itibarla okullardaki bilişim teknolojilerinden kaynaklı stresi azaltma veya iyi yönetmeleri için okul yöneticilerinin konuyla ilgili eğitim ihtiyaçlarının giderilmesi önemlidir. Zira alanyazında stresle baş etmede eğitimin kritik önemde olduğuna dair birçok araştırma sonucu (Görgülü vd., 2013; Bilge vd., 2009) bulunmaktadır. Kaldı ki, her biri gerek yönetsel ve gerekse eğitim-öğretim süreçleri bakımından adeta teknolojik kurumlara dönüşen okulları yönetilmek, öncelikle bu teknolojileri bilen, kabul eden ve etkili kullanabilen teknolojik liderlik (Bostancı, 2010) vasfını gerektirmektedir. Nitekim ancak bu vasıfa sahip yöneticiler Bilgi Çağının sanal, dijital ve yapay zekâ tabanlı eğitim paradigmasını yansıtan okullarını yönetebilir ve adı geçen teknoloji dolayimli örgütte yaşanabilecek stresi (Akpınar, 2006) iyi yönetebilir. Aksi halde, bu vasfa sahip olmayan yöneticilerin verimsizliği, sadece kendileri değil (Kayum, 2002), toplumun Bilgi Çağına yönelik amaçlarına ulaşmasına da ket vurabilecek bir eksikliktir ki, kalkınma ve gelişmesi uğrunda eğitime devasa yatırımlar yapan Türkiye'nin böylesi bir duruma tahammülü yoktur.

4.2.ÖNERİLER

Araştırmada elde edilen bulgulara ve varılan sonuçlara dayanarak uygulayıcılar ve araştırmacılara yönelik geliştirilen öneriler aşağıda yer almaktadır:

4.2.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

- Türkiye'nin, Bilgi Çağı'na uyum noktasında okullara yaptığı teknolojik yatırımlardan beklenen sonuçları alabilmesi için, MEB'in, okul yöneticilerini olumsuz etkileyen teknolojik altyapı ve donanımına ait eksikliklerden kaynaklanan

stres koşullarına yönelik iyileştirici önlemler almasında fayda vardır. Bu anlamda okulların elektrik ve internet altyapısının güçlendirilmesi önemlidir. Çünkü bir okul yönetimi ile okulun etkililiği ve verimliliği arasında doğrusal bir ilişki vardır.

- İl Milli Eğitim Müdürlükleri veya bu müdürlüğün koordinatörlüğünde okul yönetimlerinin, kesintisiz elektrik ve internet bağlantısı veya bunlarla ilgili teknik sorunların giderilmesi için, ildeki konuyla ilgili kurum ve kuruluşlarla protokol imzalamaları, olası sorunların hızlı ve etkili çözümü bakımından fayda sağlayabilir.

- Türkiye’de okul yöneticilerinin öğretmenler arasından atandığı dikkate alındığı, öğretmen yetiştiren eğitim fakülteleri programlarına sanal, dijital ve yapay zekâ tabanlı yönetim ve eğitim-öğretim süreçleri ile bu teknolojilerden kaynaklı stres yönetimine ilişkin dersler eklenmelidir. Böylece hizmet öncesinde yönetici adaylarının teknoloji tabanlı okul yönetimi ile teknolojik liderlik konularındaki farkındalık ve bilgileri artırılabilir ve buna dair olası stres yönetim becerileri geliştirilebilir.

- Gerek MEB ve gerekse il Milli Eğitim Müdürlükleri, okul yöneticilerine gerek hizmet öncesi ve gerekse hizmet-içi süreçte genel stres olgusu ile teknoloji dolayımı stres olgusunu bütün yönleriyle tanıtan ve bu olguyu yönetme bilgi ve becerisine ilişkin eğitici seminerler ve çalıştaylar düzenlemelidir. Yüz yüze veya web ortamında düzenlenecek bu etkinlikler üniversiteler ile birlikte koordine edilebilir.

- MEB ile üniversiteler beraberce, teorik ve uygulama boyutları olan sanal ve dijital teknoloji tabanlı okul yöneticisi yetiştirmek üzere lisansüstü programlar düzenleyebilir.

- MEB’in, okul yöneticilerinin olası strese maruz kalma düzeyini azaltmak üzere, gerek yönetim ve gerekse eğitim-öğretim süreçleriyle ilgili e-uygulamalara yönelik eğitim videoları geliştirip, web sayfasından kullanıma açmasında fayda vardır. İnteraktif olacak bu web sayfalarında yöneticilerin olası sorularına cevap verme ve yöneticilerin bu sorunlara ilişkin deneyimlerini paylaşmaları sağlanmalıdır.

- MEB, öğretmenler arasından okul yöneticisi seçiminde, genel anlamda stres ve teknoloji dolayımı stres yönetimine dair yeterlilikleri de dikkate alarak, yönetici adaylarının konuya dikkatlerini daha fazla çekebilir.

- MEB, olanaklar ölçüsünde okuldaki teknolojik sorunları çözmek için buralara birer teknik kadro ihdas ederek, bu teknolojilerin etkili ve verimli kullanımını sağlayabilir.

4.2.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Araştırmacılara yönelik olarak, bilişim teknolojisinin okul yönetiminin işlevine yönelik etkilerinin araştırılması, teknoloji tabanlı okul profilinin belirlenmesi bakımından fayda sağlayabilir.
- Yakın zamanda yaşanan pandemi deneyimi bağlamlarında, mekân ve zamandan bağımsız, teknoloji tabanlı okul yönetimi ile teknolojik liderlik konularının detaylı araştırılması, Türkiye'nin Bilgi Çağına uyumu bakımından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Abazaoğlu, I., Yıldırım, O. ve Yıldızhan, Y. (2014). Türkiye'nin Öğretmen Profili. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 1-20.
- Ada, S. ve Baysal, Z. N. (2015). Türk Eğitim Sistemi ve Etkili Okul Yönetimi. Ankara: Pegem Akademi.
- Adıgüzel, A. (2010). İlköğretim Okullarında Öğretim Teknolojilerinin Durumu ve Sınıf Öğretmenlerinin Bu Teknolojileri Kullanma Düzeyleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 1-17.
- Afshari, M., Bakar, K. A., Luan, W. S., Samah, B. A., ve Fooi, F. S. (2009). Technology and school leadership. *Technology, Pedagogy and Education*, 18(2), 235-248.
- Afyonkale, N. (2004). İntihar Girişiminde Bulunmuş Olan Çocuk ve Ergenlerde Stresle Başa Çıkma Biçimi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Akbaba Altun, S. (2002). Okul Yöneticilerinin Teknolojiye Karşı Tutumlarının İncelenmesi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 286, 8-14.
- Akbaba, A. ve Turhan, M. (2016). İlköğretim Okul Binalarının Fiziksel Sorunlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi (Van İl Örneği). *KTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (12), 341-357.
- Akbaş, G., (2007). Servis Hemşirelerinin Stres ve Motivasyon Düzeylerinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akcan, F., (2011). İlköğretim Kurumları Yöneticilerinin Yaşadıkları İş Streslerine İlişkin Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Akdağ, B. (2002). Öğretim Liderliğinin Bir Davranış Boyutu: Okulun Misyonunu Tanımlama. *Eğitim Araştırmaları*, 9, 1-7.
- Akgündüz, S. (2006). Örgütsel Stres Kaynaklarının Çalışanların İş Tatmini Üzerindeki Etkisi ve Banka Çalışanları İçin Yapılan Bir Araştırma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.
- Akkoyunlu, B. (2002). Öğretmenlerin İnternet Kullanımı ve Bu Konudaki Öğretmen Görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 1-8.
- Akpınar, B. (2013). Öğretmen Adaylarının Stres Nedenleri. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 3 (2), 147-174.

Akpınar, Ü. (2006). Kocaeli İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Stres Kaynakları ve Stres Yönetimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Aksoy, A. (2005). Çalışma Hayatında Stres Kaynakları, Stres Belirtileri ve Stres Sonuçlarının İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 49, 463-476.

Aktaş, İ., Gökoğlu, S., Turgut, E. ve Karal, H. (2014). Öğretmenlerin FATİH Projesine Yönelik Görüşleri: Farkındalık, Öngörü ve Beklentiler. *Necatibey Eğitim Fakültesi Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 8 (1), 257-286.

Alabay, A. (2015). Ortaöğretim Öğretmen ve Öğrencilerin EBA (Eğitimde Bilişim Ağı) Kullanım Düzeyleri ve EBA Hakkındaki Görüşleri Üzerine Araştırma. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı İşletme Yönetimi Bilim Dalı.

Alkan, C. (1975). Eğitim Teknolojisi: Kuramlar-Yöntemler. Ankara: Yargıçoğlu Matbaası.

Altunkol, F. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Bilişsel Esneklikleri ile Algılanan Stres Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Ataklı, A. (1999). Öğretmenlerde Stres ve İş Memnuniyeti. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 256, 7-13.

Avcı, M. (2010). Ergenlikte Toplumsal Uyum Sorunları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (1), 39-63.

Avşaroğlu, S. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Özsaygı, Karar Verme ve Stresle Başa Çıkma Stilllerinin Benlik Saygısı ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Aydın, İ. (2008). İş Yaşamında Stres. (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi

Aytaç, S. (2014). İş Stresi Oluşumu, Nedenleri, Başa Çıkma Yolları, Yöntemleri. İş Stresi Yönetimi El Kitabı', <http://www.turkis.org.tr/source.cms.docs/turkis.org.tr.ce/docs/file/ec109.pdf>, 8. (Erişim Tarihi: 10.11.2019)

Aytaç, S., (2019) İş Stresi Yönetimi El Kitabı İş Stresi: Oluşumu, Nedenleri, Başa Çıkma Yolları, Yönetimi; <http://www.turkis.org.tr/source.cms.docs/turkis.org.tr.ce/-docs/file/ec109.pdf>, (25.04.2019)

Ayyagari, R., Grover, V., ve Purvis, R. (2011). Technostress: Technological Antecedents and Implications. *MIS Quarterly*, 35(4), 831-858.

Balcı, A. (2010). Açıklamalı Eğitim Yönetimi Terimleri Sözlüğü. Ankara: Pegem Akademi.

Balcı, A. (2014). Hastane ve Sağlık Kurumları Yönetimi Bilim Dalı Çalışanlarda Stres Kaynakları, Stresle Başa Çıkma Yöntemleri ve Sağlık Sektörü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Anabilim Dalı, İstanbul.

Baloğlu, M. ve Bardakçı, S. (2010). Güncellenmiş Öğrenci Yaşamı Stres Envanteri'nin Türkçeye Uyarlanması, Dil Geçerliliği ve Ön Psikometrik İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (33), 57-70.

Baltaş, A. ve Baltas, Z. (1999). Stres Ve Başa Çıkma Yolları (19.Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Baltaş, A. ve Baltas, Z. (2002). Stres ve Başa Çıkma Yolları. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Banoğlu, K. (2011). Okul Müdürlerinin Teknoloji Liderliği Yeterlikleri ve Teknoloji Koordinatörlüğü. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(1), 199-213.

Basut, E. (2004). Suça Yönelen ve Yönelmeyen Ergenlerin Stres, Stresle Başa Çıkma ve Kişilik Örüntüleri Yönünden İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Başaran, İ. E. (1993). Türkiye Eğitim Sistemi. Ankara: Gül Yayın Evi.

Baştürk, S., ve Taştepe, M. (2013). Evren ve Örneklem İçinde S. Baştürk (Ed.), Bilimsel Araştırma Yöntemleri (129- 159). Ankara: Vize Yayıncılık.

Beach, R. H., ve Vacca, A. M. (1985), Administrative Variables and Microcomputer Implementation: A Survey of High School Principals. *Computers in The Schools*, 2(1), 31-46.

Beaver, J. F, (1991). Sharing the Vision, Power, And Experience: Advocating Technologically Component Administrators. Paper Presented at The Annual Meeting of The Northeastern Educational Research Association. Ellenville. [ERIC ED 340 130).

Biçer, A., Yazıcı, A., Çamdeviren, H., ve Erdoğan, C. (2004). Assessment of Pain And Disability in Patients with Chronic Neck Pain: Reliability And Construct Validity of the Turkish Version of The Neck Pain and Disability Scale. *Disability and Rehabilitation*, 26(16), 959-962.

Bilge, A., Bulutlu, H., Gökteş, K., ve Siviloğlu, T. (2015). Topluma Verilen Stresle Baş Etme Eğitiminin Toplum Ruh Sağlığına Yönelik Etkililiğinin Belirlenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 18(2), 125-130.

Bingöl, M. ve Hacıfazlıoğlu, Ö. (2011). Sınıf Öğretmenlerinin Yönetici Olma Eğilimleri: İstanbul Esenyurt İlçesi Örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 861-881.

Bostancı, H. (2010). Okul Yöneticilerinin Teknolojik Liderlik Yeterlilikleri Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Bilişim Enstitüsü, Yönetim Bilişim Sistemleri.

Brooks, S. (1997), Are You Leading The Way? *Technology and Learning*, 18 (2), 30-35.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.

Can, H. (1992). Organizasyon ve yönetim. Ankara: Adım Yayıncılık.

Celep, C. (2004). Dönüşümsel Liderlik. Ankara: Anı Yayıncılık.

Cemaloğlu, N. (2007). Örgütlerin Kaçınılmaz Sorunu: Yıldırma. *Bilig*, 42, 111-126.

Ceyhan, E., ve Gürcan-Namlu, A. (2000). Bilgisayar Kaygısı Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 77-93.

Ceyhun, G. Ç., (2006). Gemi Adamlarının Stres Düzeyleri ve İş Doyumları Arasındaki İlişki: Bir Denizcilik Şirketinde Uygulama. Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

Champion S., (1998). Technostress: Technology's Toll. *School Library Journal*, 11:48-51.

Clark K, Kalin S., (1996). Technostressed Out? How To Cope in The Digital Age. *Library Journal*, 121(13), 30-32.

Collis, B. (1988). Computers, Curriculum, and Whole Class Instruction. Belmont, CA: Wadsworth Publishing Co.

Colwill, J. ve Townsend, J. (1999). Women, Leadership And Information Technology. *The Journal of Management Development*, 18 (3), 207-215.

Coşgun, İ. (2005). İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Stres Düzeyleri (Ankara İli Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Cüceloğlu, D. (1996). İnsan ve Davranışı, Psikolojinin Temel Kavramları. İstanbul: Remzi Yayınevi.

Cüceloğlu, D. (2000). Yeniden İnsan İnsana. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çakmakcı, A. (1999). Türkiye'nin Teknoloji Tarihi. II. Teknoloji Kongresi Bildirileri. 37, İstanbul, TÜBİTAK.

Çalışkan, H., Yıldırım, Y., ve Kılınç, G., (2018). Zümre Öğretmenler Kurulu Toplantılarına ve E-Müfredata İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 30-61.

Çarıkçı, O. (2010). Türkiye’de E-Devlet Uygulamaları Üzerine Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (12), 95-122.

Çelik, V. (2003). Eğitimsel liderlik. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Çevik, V. ve Baloğlu, M. (2007). Okul Yöneticilerinin Bilgisayar Kaygısı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 52, 547-568.

Çiftçi, M. (2002), Bir Grup Lise Öğrencisinin Stresle Başa Çıkma Yolları ile Strese Karşı Dayanıklılıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Çoruhlu, E. (2001). Deprem Bölgesinde Yaşayan İlköğretim Birinci Kademe Öğretmenlerinin Stresle Başa Çıkma Yolları (Sakarya İli Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Çukur, D. ve Delice, E. G. (2011). Erken Çocukluk Döneminde Görsel Algı Gelişimine Uygun 25 Mekân Tasarımı. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 24(24), 25-36.

Dağ, İ. (1990). Kontrol Odağı, Stresle Başa Çıkma Stratejileri ve Psikolojik Belirti Gösterme İlişkileri. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Day, A. (1992), Üniversite Öğrencilerinde Stres Algısı ve Stres Audit Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Demir, A. H. (2002). İlköğretim Öğrencilerinde Stres Yaratan Yönetici Davranışları ve Öğrencilerin Başa Çıkma Davranışları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Demir, E. (2019). Yönetim Süreçleri Bağlamında Bilgi Evlerinin İncelenmesi: Küçükçekmece Belediyesi Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Bilim Dalı.

Demirtaş, H. ve Çınar, İ. (2004). Yönetici, Öğretmen, Veli ve Öğrencilerin Başarı Algısı ve Eğitime İlişkin Görüşleri (Malatya İli Örneği). XIII. Ulusal Eğitim

Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz 2004 İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya.

Dinçer, Ö. ve Fidan, Y. (1995). İşletme Yönetimine Giriş. İstanbul: İz Yayıncılık.

Durmuş, L. ve Aşçıoğlu, M. (2005). The Effect of Social Isolation Stress on Learning in Male Juvenile Rats. *Journal of Health Sciences*, 14(1), 52-56.

Edward, P. (2000). The Roles and Responsibilities of Effective School Principals. An Internship Report Submitted to The School of Graduate Studies in Partial Fulfillment of The Requirements for The Degree of Master of Education. Faculty of Education Memorial University of Newfoundland St, John's Newfoundland.

Ekici, S. ve Yılmaz, B., (2013). Fatih Projesi Üzerine Bir Değerlendirme. *Türk Kütüphaneciliği*, 27(2), 317-339.

Engin, A.O., Demirci, N. ve Yeni, E. (2013). Stres ve Öğrenme Arasındaki İlişki. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), 1-10.

Eren, E. (1984). Yönetim Psikolojisi. İstanbul: Beta Basım Dağıtım.

Eren, E., ve Uluuysal, B. (2012). Bilişim Teknolojileri (BT) Öğretmenlerinin Mesleki Sorunları ve Çözüm Önerileri: Okul Müdürü ve BT Öğretmenlerinin Görüşleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3), 152-171.

Ergişi, K. (2005). Bilgi Teknolojilerinin Okulda Etkin Kullanımı ile İlgili Okul Yöneticilerinin Teknolojik Yeterliklerinin Belirlenmesi (Kırıkkale ili örneği). Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

Erkan, S. (2004). Öğretmenlerin Bilgisayara Yönelik Tutumları Üzerine Bir İnceleme. *Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, 141-145.

Fatihprojesi.Meb..Gov.Tr, Ogretmenegitimi Erişim Adresi: [Http://fatihprojesi.meb.gov.tr/Ogretmenegitimi.Html](http://fatihprojesi.meb.gov.tr/Ogretmenegitimi.Html) (Erişim Tarihi:26.12.2019)

Fındıkçı, İ. (1996). Bilgi Toplumunda Yöneticilerde Kendini Geliştirme. İstanbul: Kültür Koleji Eğitim Vakfı Yayınları.

Fındıkçı, İ. (2012). Hizmetkâr Liderlik Bir Gönül Yolculuğu (3. Baskı). İstanbul: Alfa Yayınları.

Fidan, N. (1996). Okulda Öğrenme ve Öğretme. Ankara: Kadioğlu Matbaası.

Finn, J. D. (1960). Technology and The Instructional Process. *Audiovisual Communication Review*, 8(1), 9-10.

Garda, B. ve Temizel, M. (2016). Bilgi Çağında Eğitim. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 12, 23-43.

Gonzalez, D. (1997). Problems Faced By Beginning Principals. Unpublished Doctoral Dissertation, Florida International University Department of Education Administration, Florida, USA.

Gök, Ş. (1995), Anksiyete ve Depresyonda Stresle Başa Çıkma. Uzmanlık Tezi, İstanbul Üniversitesi, Psikiyatri Ana Bilim Dalı, İstanbul.

Görgülü, D., Küçükali, R. ve Ada, Ş. (2013). Okul Yöneticilerinin Teknolojik Liderlik Öz Yeterlilikleri. Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama, 3(2), 53-71.

Görgülü, D., Küçükali, R. ve Ada, Ş. (2013). Okul Yöneticilerinin Bilgi Teknolojileri ile İlgili Eğitimleri Alma ve Kullanma Durumlarının İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(3), 1-20.

Greg Kearsley ve William Lynch, (1994). Educational Leadership in the Age of Technology: The New Skills. New Jersey: Educational Technology Publications.

Gül, M., ve Hergüner, B. (2019). Okul Yöneticilerinde Özgüven Düzeyini Etkileyen Faktörler: Trabzon Örneği, ARHUSS, 2 (1), 1-18.

Güler, H., Şahinkaya, Y. ve Şahinkaya, H. (2017). İnternet ve Mobil Teknolojilerin Yaygınlaşması: Fırsatlar ve Sınırlılıklar. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 186-207.

Gültekin, F., (2008). Stres Kaynakları ile Kariyer Yönetiminin Etkileşimi: Borsa Aracı Kurum Çalışanları Üzerinde Bir Uygulama. Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Gümüştekin, G. E. ve Öztemiz, A. B. (2005). Örgütlerde Stresin Verimlilik ve Performansla Etkileşimi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (1), 271-288.

Günbayı, İ. ve Akcan, F. (2013). İlköğretim Kurumları Yöneticilerinin Yaşadıkları İş Streslerine İlişkin Görüşleri: Bir Durum Çalışması. *Öğretmen Eğitimi ve Eğitimcileri Dergisi*, 2(2), 195-224.

Güner, P. (2000). Sorunlarla Etkili Baş Etme Yolu: Problem Çözme. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(1), 57-65

Güney, S. (2001). Stres ve Stresle Başa Çıkma. Yönetim ve Organizasyon. Ankara: Nobel Yayınevi.

Güngör, M. ve Bulut, Y. (2008). Ki-Kare Testi Üzerine. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 84-89.

Gürer, Ö. Mesleki Stres ve Yaşam Doyumu İlişkisinde Psikolojik Güçlendirmenin Aracılık Rolü Üzerine Bir Alan Araştırması Yrd. Doç. Dr. Gamze Ebru Çiftçi 2. Bildiri Kitabı.

Gürol, M., (1990) Eğitim Aracı Olarak Bilgisayara İlişkin Öğretmen Görüş ve Tutumları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Teknik Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elâzığ.

Gürol, M., Donmuş, V., ve Arslan, M. (2012). İlköğretim Kademesinde Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Fatih Projesi ile İlgili Görüşleri. *Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 1-17.

Hamarta, E., Aslan, C., saygın, Y. ve Özyeşil, Z. (2009). Benlik Saygısı ve Akılcı Olmayan İnançlar Bakımından Üniversite Öğrencilerinin Stresle Başa Çıkma Yaklaşımlarının Analizi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(18), 25-42.

Hatiboğlu, E. ve Radmard, S., (2014). İlk ve Ortaokul Yöneticilerinin Stres Kaynaklarının ve Stres Yönetimi Stillerinin İncelenmesi. *Electronic Journal Of Education Sciences*, 4(7), 51-72.

Heaton, L. A., ve Washington, L. A. (1999). Developing Technology Training for Principals. In Proceedings of American Educational Research Association (AERA), Montreal, Quebec, Canada, April 19-23, 1999.

Hochschild, A.R. (1983). The Managed Heart: Commercialization of Human Feeling. Berkeley: University of California Press.

[https:// www.meb.gov.tr.me bbis](https://www.meb.gov.tr/mebbis).(Erişim:20.12.2019)

<https://www.etimolojiturkce.com/kelime/stres> (Erişim: 08.12.2018).

Işık, O. (1981). Teknoloji Üretimi, Teknoloji Transferi. 2. Türkiye Sanayi Komisyonu Tebliği, İzmir: DPT Yayın No:1783.

İşık, B. (2013). Çatışma ve Stres Yönetimi-II. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Iwanchewich, J.M., Gibson J. L., Donnely, J. H., (1982). Organizations. Business Publications Inc., Texas.

İbil, H. (2012). E-Okul Sistemi Uygulaması Hakkında Okul Yöneticilerinin Görüşleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.

İşman, A. (2003). Bilişim Teknolojileri Işığında Eğitim (BTEİ). *Uluslararası Online Eğitim Teknolojileri Dergisi*, Ankara: Ortadoğu Teknik Üniversitesi.

İşoğlu, B. (2015). Hukuki Boyutuyla İşyerinde Psikolojik Taciz. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İştar, E. (2012). Stres ve Verimlilik İlişkisi. Akademik Bakış Dergisi, 33, 1-21.

Kaba, İ. (2019). Stres, Ruh Sağlığı ve Stres Yönetimi: Güncel Bir Gözden Geçirme. Akademik Bakış Dergisi, 72, 63-81.

Kalkan, F. A. ve Kocabatmaz, H. (2014). Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Etkileşimli Tahta ile İlgili Görüşleri. 17. Uluslararası Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Kurultayı 19-21 Haziran 2014, Muğla

Kara, D. (2009). Eğitim-Öğretim Yaşantısında Stres Yaratan Faktörler ve Aile Özelliklerine Göre Öğrencilerin Stresle Başa Çıkma Davranışlarının İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22, 255-263.

Karadavut, Y. (2005), İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Örgütsel Stres Kaynakları, Stres Belirtileri ve Stresle Başa Çıkma Yolları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Karakaya, A. (2013). Orta Okullarda Görev Yapan Kadın ve Erkek Yöneticilerin Stres Düzeylerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.

Karasar, N. (2010). Bilimsel Araştırma Yöntemi. (21. Basım) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kartal, S. (2013). Türkiye’de İlkokula Başlama Yaşının Beş Yaşa İndirilmesinin Eğitim Politikaları Açısından Değerlendirilmesi. Mülkiye Dergisi, 37(3), 201-214.

Kaya M. D. ve Keskin G., (2008). Yöneticilerin Yönetmelik Stres Kaynakları ve Strese Yatkınlık Düzeyleri: Erzurum’da Bir Araştırma. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(1): 371-388.

Kayum, A. (2002). İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Örgütsel Stres Kaynakları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

Kearsley, G. (1994). Computers for Educational Administrators: Leadership in the Information Age. Norwood, NJ: Ablex Publishing Corporation.

Keklik, Y. (2007). Eğitim Yöneticilerinin Bilgisayar Destekli Eğitim Hakkındaki Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Keman, F. Y. (2019). Göreve Yeni Başlayan Okul Yöneticilerinin Karşılaştıkları Sorunlar Ve Çözüm Önerileri. (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kocabaş, İ., ve Karaköse, T. (2005). Okul Müdürlerinin Tutum ve Davranışlarının Öğretmenlerin Motivasyonuna Etkisi (Özel ve Devlet Okulu Örneği). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 79-93.

Köse, A. (2018). Okul Müdür Yardımcılarının Bakış Açılılarıyla Okul Müdür Yardımcılığı Görevi: Bir Öz Değerlendirme. *Journal of Social And Humanities Sciences Research*, 5 (18), 191-211.

Kumaş, H., ve Yücel Beyaztaş, F. (2007). Türkiye’deki Hekimlerin Çalışma Koşullarının İrdelenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 29(3), 123-7.

Kupersmith, J. (1998) Technostress in the Bionic Library. In: LaGuardia, C., Ed., *Recreating the Academic Library: Breaking Virtual Ground*, Neal-Schuman, New York, 23-47.

Kurtbaş, İ. ve Kurtbaş, İ., (2011). Merak (ın) Sosyolojisi Psikolojik Dürtü, Sosyal Uyarıcı, Kültürel Nosyon ve İdeolojik Bir Konsept Olarak: *Sosyal Merak. Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 14(2): 18-58.

Lashway, L. (2003). Role of School Leader. Trends and Issues. Eric Clearinghouse on Educational Management, Eugene.

MEB. (2000). Okul Kurum Müdürü Görev Tanımları. *Tebliğler Dergisi*, 2508: 65-68.

Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim. <http://sgb.meb.gov.tr/meb-iys-dosyalar/2019-09/30102730-meb-istatistikleri-orgun-egitim-2018-2019.pdf>. (Erişim Tarihi: 01.10.2019)

Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Erişim Adresi: <Http://Ttkb.Meb.Gov.Tr/Www/Haftalik-Ders-Cizelgeleri/Kategori/7>, (Erişim Tarihi: 26.12.2019)

Nagel, L. and Brown, S. (2003). The ABCs of Managing Teacher Stres. The Clearing House: Educational Research, Controversy and Practices. <http://educating-nm.coe.unm.edu/2003fall>(Erişim: 22.07.2006).

Naylor, C. (2001). Teacher workload and stress: An international perspective on human costs and systemic failure. BCTF Research Reports Section III. <http://www.bctf.ca/-ResearchReports> (Erişim: 24.07.2006).

OK, İsmail (2006). İş Stresinin İlköğretim Okullarında Okul Yöneticileri Üzerindeki Etkisi (Konya Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.

Okutan, M. (2002), Stres ve Stresle Başa Çıkma Yöntemleri: Bir Alan Uygulaması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Önder, F. C. ve Utkan, Ç. (2018). Bilinçli Farkındalık ve Algılanan Stres İlişkisinde Ruminasyon ve Olumsuz Duygu Düzenlemenin Aracı Rolü. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(3), 1004-1019.

Öner, G. (2017). Sosyal Bilgiler ve Tarih Dersleri İçin Alternatif Bir Kaynak: eba.gov.tr. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9, 227-257.

Öz, H. (2015). FATİH Projesinin Uygulanma Sürecindeki Sorunların Okul Yöneticileri Perspektifinden Değerlendirilmesi: Tekirdağ / Süleymanpaşa Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.

Özaydınlık, K. (2014). Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye’de Kadın ve Eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14 (33), 94-111.

Özdayı, N. (1990). Resmi Özel Liselerde Çalışan Öğretmenlerin İş Tatmini ve İş Streslerinin Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi.

Özer, M. A. (2012). Bir Modern Yönetim Tekniği Olarak Algılama Yönetimi ve İç Güvenlik Hizmetleri. *Karadeniz Araştırmaları*, 33, 147-180.

Özgan, H., Kara, M. ve Arslan, M.C. (2012). Öğretmenlerin Okul Yöneticilerine Uyguladıkları Psikolojik Yıldırma Uygulamaları ve Etkileri. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 1 (1), 2-14.

Öztop, F. (2000), Stresle Başa Çıkma Yolları ve Bir Uygulama. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gebze.

Pehlivan, İ. (1991). Örgütsel Stres Kaynakları ve Verimlilik. Ankara Üniversitesi Yayınları.

Pehlivan, İ. (2002). İş Yaşamında Stres. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Pehlivan, İ., (1995). Yönetimde Stres Kaynakları, Ankara, Pegem A Yayınları.

Sabuncuoğlu, Z. ve Tüz, M. (2003). Örgütsel Psikoloji. Bursa: Furkan Ofset.

Saettler, P. (1968). A History of Instructional Technology. New York MacGraw-Hill.

Salanova, M., Llorens, S., Cifre, E., ve Nogareda, C. (2007). El Tecnoestrés: Concepto, Medida E Intervención Psicosocial. *Nota Técnica De Prevención*, 730.

Selman, P., (2018). Ortak Yüksek Lisans Programı Devlet İlkokullarının Yöneticileri ile Özel İlkokulların Yöneticilerinin Stres Düzeylerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi İstanbul.

Sorenson, R. D. (2007). Stress Management in Education: Warning Signs and Coping Mechanisms. *Belmas Journal of Management in Education*, 21, 3, 10-13.

Sunmaz, F. (2001). Örgütsel Stres ve Başa Çıkma Yolları (Sakarya İli Örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Şimşek, M., (1999). Yönetim ve Organizasyon. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, s.296.

Şimşek, N. (1997). Derste Eğitim Teknolojisi Kullanımı. Ankara: Anıl Matbaacılık ve Ciltevi.

Tarafdar, M., Tu, Q., Ragu-Nathan B.S. ve Ragu-Nathan T.S., (2007). The Impact of Technostress on Role Stress and Productivity. *Journal of Management Information Systems*, 24(1):301-328.

Tarafdar, M., Tu, Q., Ragu-Nathan, T. S. ve Ragu-Nathan, B. S. (2011). Crossing to the Dark Side: Examining Creators, Outcomes, and Inhibitors of Technostress. *Communications of the ACM*, 54(9): 113-120.

Tekin, G. O., (2010). Çalışma Yaşamında Stres Kaynakları ve Kamu Kurumlarında Çalışanlar Üzerine Etkileri: Edirne Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Topu, F. B., Göktaş, Y., (2012). Bilişim Teknolojileri Öğretmenlerinin Üstlendikleri Roller ve Onlardan Beklentiler. *Educational Sciences: Theory ve Practice*, 12(1): 461-478

Tortop, N., (1990). Yönetim Biliminin Temel İlkeleri. Ankara: TODAİE Yayını.

Tosun, M. (1978). Örgüt Psikolojisi. Ankara: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü.

Turan, H. Y. (2007). Çankaya İlçesi'nde Görev Yapan İlköğretim Okul Müdürlerinin Yönetim İşlevlerinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Sorun Çözme Uygulamaları. Doctoral Dissertation, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Turan, S. (2002). Teknolojinin Okul Yönetiminde Etkin Kullanımında Eğitim Yöneticisinin Rolü. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 30(30), 271-281.

Tutar, H., (2004). Kriz ve Stres Yönetimi, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 320s.

TÜBA (2020). Covid-19 Pandemi Değerlendirme Raporu. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, No: 34.

Türen, U., Erdem, H., ve Kalkın, G. (2015). İş Yerinde Tekno-Stres Ölçeği: Havacılık ve Bankacılık Sektöründe Bir Araştırma. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 6(1), 1-19.

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük İnternet erişim adresi: http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gtsvearama=gtsveguid=TDK.GTS.524002c2451c45.02.990715 (Erişim tarihi 01.12.2018)

Türk Eğitim-Sen (2012). Mobbing Nelerle Karıştırılmaya Başlandı ve Neden Yanlış Algılara Sahip Olmaya Başladı. Çalışma Hayatında ve Sendikal Mücadelede Kadının Rolü ve Beklentileri Çalıştayı, 9-11 Mart 2012.

Türkiye İstatistik Kurumu. 06-15 Yaş Grubu Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanımı ve Medya, 2013. Ulaşılabileceği Adres: <Http://Www.Tuik.Gov.Tr-/Prehaberbultenleri>. Do?İd=15866. (Erişim Tarihi:26.12.2019)

Uluruh, A. (2008). Ortaöğretim Öğrencilerinde Stres Yaratan Yönetici Davranışları ve Öğrencilerin Başa Çıkma Davranışları. Doctoral Dissertation, DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Ural, A. (2002). Okul Müdürlerinin Yönetmel Stres Kaynakları. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. <http://www.acikarsiv.gazi.edu.tr/index.php> (Erişim: 19.08.2011).

Ünal, S. ve Ada, S. (1999). Öğretmenlik Mesleğine Giriş. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.

Ünal, Semra (1999). Okullardaki Stres Kaynakları Verimlilik İlişkisi. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 11, 365-372.

Vıkkı, Harris, (2003). The Roles And Responsibilities of A School Principal. [Www.Collectionscanada.ca](http://www.Collectionscanada.ca), (Erişim Tarihi:13.12.2019).

Weil, M. M., ve Rosen, L. D. (1997). Technostress: Coping With Technology@ Work@ Home@ Play. New York: Wiley.

Wiggins, T. (1988). Stress and Administrative Role in Educational Organizations. *Journal of Educational Research*, 82, (2), 120-25.

Yıldırım, F. ve Buluç, B. (2004). Sınıf Öğretmenlerinin Stres Kaynakları ve Başetme Yolları (Kilis ili örneği), XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, Malatya, 6-9 Temmuz.

Yıldırım, N. (2011). Yöneticilik Görevinin Okul Müdürlerine Olumlu ve Olumsuz Katkıları. *Eğitim ve Bilim*, 36 (161), 231-234.

Yılmaz, B., (2017). Ortaokul Öğrencilerinin Problemlı Cep Telefonu Kullanımlarının Farklı Değişkenler Açışından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yılmaz, O., (2006). Stresin Performans Üzerine Etkisi 40'ıncı Piyade Eğitim Alay Komutanlığı Lider Personeli Üzerinde Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Yücel, İ. H. (2006). Türkiye'de Bilim Teknoloji Politikaları ve İktisadi Gelişmenin Yönü. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı.

EKLER

Ek- 1: Şanlıurfa Anket Çalışması İzin

T.C.
ŞANLIURFA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 26292541-44-E.9924361
Konu : Anket Çalışması
(Nüsrret KUDAY)

21.05.2019

HARRAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi :11.04.2019 tarih ve 3249 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Nüsrret KUDAY'ın "Okul Yöneticilerinin Teknolojik Kaynaklı Strese İlişkin Görüşlerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi" konulu tez çalışması kapsamında hazırlanan anketin Müdürlüğümüze bağlı Umut İlkokulu, Küçük Halime İlkokulu, Mehmetçik İlkokulu, Halide Nusret Zorlutuna İlkokulu, İbni Sina İlkokulu, İbrahim Tatlıses İlkokulu, Çağ İlkokulu, Cengiz Topel İlkokulu, Yunus Emre İMKB İlkokulu, Çamlıdere İlk/ortaokulu, Çamlıdere İmam Hatip Ortaokulu, Yeşilurfa Ortaokulu, Konuklu İmam Hatip Ortaokulu, Yenişehir Ortaokulu, Bahçelievler Ortaokulu, Profilo Ortaokulu, Türk Telekom Ortaokulu, Akziyaret Ortaokulu, Said Nursi İmam Hatip Ortaokulu, Atatürk Anadolu Lisesi, Çamlıdere Çok Programlı Lise, Gazi Anadolu Lisesi , H. Sabiha Özbek Anadolu Lisesi, Hacı Bozan Bozanoğlu Anadolu Sağlık Meslek Lisesi, Haliliye Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi, Şanlıurfa Anadolu Kız Lisesi, Şanlıurfa Anadolu Lisesi, Esentepe İMKB Anadolu Lisesi ve Şanlıurfa Fen Lisesinde uygulanmasına ilişkin ilgi yazı ve ekleri değerlendirilmiş olup;

Söz konusu uygulamanın sonuçlarının Müdürlüğümüzce paylaşılması ve uygulamanın eğitim öğretim faaliyetini aksatmadan, gönüllü katılımcı belgesi alınıp, gönüllülük esasına dayalı olarak 14.06.2019 tarihine kadar yapılmasında herhangi bir sakınca görülmemiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

Erdal ŞEKEROĞLU
İl Millî Eğitim Müdür V.

Adres: Ertuğrul Gazi Mah. Osmangazi Sokak. No:14
Haliliye/ŞANLIURFA
Elektronik Ağı:
e-posta:

Bilgi için: Mehmet TOĞUN

Tel: 0 (414) 280 63 57
Faks: 0 (414) 280 63 99

Bu evrak güvenli elektronik imza ile onaylanmıştır. <https://evrakorga.meb.gov.tr> adresinden 3f67-c9c1-3e00-a234-f4fe koda ile teyit edilebilir.

Ek- 2: Mardin Anket Çalışması İzin

T.C.
MARDİN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 22768798-903.02.01-E.9223379
Konu : Anket Çalışması

09.05.2019

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : Harran Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 11/04/2019 tarih ve 3249 sayılı yazısı.

Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi Nüsret KUDAY'ın, Prof. Dr. Bürhan AKPUNAR'ın danışmanlığında yürütmekte olduğu "Okul Yöneticilerinin Teknolojik Kaynaklı Strese İlişkin Görüşlerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi" konulu tez çalışmasına ilişkin olarak Müdürlüğümüze bağlı okullarda anket çalışmasının uygulanabilmesi için gerekli iznin alınması ile ilgili, ilgi yazınız incelenmiştir.

Söz konusu anket çalışmasının T.C. Anayasasına ve yürürlükteki mevzuat hükümlerine aykırılık teşkil etmemek koşulu ile eğitim öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde gönüllülük esasına dayalı olarak uygulanması, uygulamalarda yazımız ekinde gönderilen mühürlü anketin kullanılması ve araştırma sonucunda elde edilecek raporun basılı veya dijital ortamda Müdürlüğümüze elden teslim edilmesi gerekmektedir. Söz konusu araştırmanın bu çerçevede yürütülmesinde herhangi bir sakınca bulunmamaktadır.

Bilgilerinizi ve gereğini arz/rica ederim.

Yakup SARI
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek: Anket Formu (2 Sayfa)

DAĞITIM

Gereği:
Harran Üniversitesi Rektörlüğüne
(Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü)

Bilgi:
Artuklu ve Kızıltepe Kaymakamlığına
(İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü)

Adres: Hükümet Konağı Yenişehir/MARDİN
Elektronik Ağ: <http://mardin.meb.gov.tr>
e-posta: atama47@meb.gov.tr

Bilgi için: Ö.ALTUNTAŞ Bilgisayar İşletmeni H.GÜZEL Şef
Tel: 0 (482) 212 12 58
Faks: 0 (482) 212 12 36

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden f46d-2cea-3a92-835f-d456 kodu ile teyit edilebilir.

Ek- 3: Anket Formu

OKUL YÖNETİMİNDE TEKNOLOJİ KAYNAKLI STRES ANKETİ

Sayın meslektaşım; Okul yöneticisini strese maruz bırakan birçok sebepten birisi de teknolojidir. Bu araştırma, okul yöneticilerinin yaşadığı teknoloji kaynaklı strese ilişkin görüşlerinizi tespit etmeyi amaçlamaktadır. Burada vereceğiniz cevaplar yalnızca bilimsel amaçla kullanılacaktır. İlgi ve desteğiniz için teşekkür ederiz.

Nusret KUDAY
Harran Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi

A. KİŞİSEL BİLGİLER

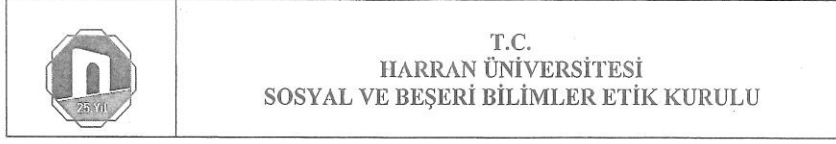
Yönetim Göreviniz ? () Müdür() Müdür Yardımcısı
Cinsiyetiniz? () Kadın () Erkek
Yöneticilik Kıdeminiz? () 1-5 Yıl () 6-10 Yıl () 11-15 Yıl () 16-20 Yıl () 21 Yıl ve üzeri
Mezuniyet Durumunuz? () Lisans () Yüksek lisans () Doktora
Görev Yapılan Okul Türü? () İlkokul () Ortaokul () Lise
Okulunuzda FATİH Projesi uygulanmakta mıdır? () Evet () Hayır
Branşınız? (Lütfen yazınız)

B.TEKNOLOJİ KAYNAKLI OKUL YÖNETİCİLİĞİ STRESİ İLE İLGİLİ MADDELER		Evet	Kısmen	Hayır
Lütfen aşağıdaki maddeleri okuyup, görev yaptığınız okula göre ve kendi görüşleriniz doğrultusunda size uygun bir seçeneği işaretleyiniz				
1	Okul yöneticiliği görevi sizi strese maruz bırakmakta mıdır?			
2	Sizce, okul yöneticiliği doğası gereği stresli bir görev midir?			
3	Sizce, okul yöneticiliği stresi doğası gereği değil, mevcut koşullardan mı kaynaklanmaktadır?			
4	Sizce, okul yöneticisini strese sokan koşullardan birisi de teknoloji midir?			
5	Sizce, okul yönetiminde stres zararlı bir olgu mudur?			
6	Sizce, yönetilebilen düşük düzeyli stres, faydalı (motive edici) midir?			
7	Sebebi ne olursa olsun, yaşadığınız yöneticilik stresi görevinizi olumsuz etkilemekte midir?			
8	Bir yönetici olarak okulun işleyişi ile ilgili teknolojik yeterliliğe sahip misiniz?			
9	Genel olarak teknolojiye bağlı değişimler yönetici olarak sizi strese maruz bırakmakta mıdır?			
10	Okuldaki işlerin yürütülmesinde teknoloji kullanımı sizi strese maruz bırakmakta mıdır?			
11	Bakanlığın e-okul uygulaması sizi strese maruz bırakmakta mıdır?			
12	Bakanlığın Doküman Yönetim Sistemi (DYS) uygulaması sizi strese maruz bırakmakta mıdır?			
13	Milli Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemleri (MEBBİS) uygulaması sizde strese yol açmakta mıdır?			
14	Türkiye'de Eğitimin Finansmanı ve Eğitim Harcamaları Bilgi Yönetim Sistemi (TEFBİS) uygulaması sizi strese maruz bırakmakta mıdır?			
15	Kamu Harcama ve Muhasebat Bilişim Sistemi (KBS) uygulaması sizi strese maruz bırakmakta mıdır?			
16	Muhasebe Yönetim Sistemi(MYS) uygulaması sizi strese maruz bırakmakta mıdır?			
17	Bakanlığın e-Müfredat uygulaması sizi strese maruz bırakmakta mıdır?			
18	Bakanlığın e-Kurs uygulaması sizi strese maruz bırakmakta mıdır?			
19	Bakanlığın e-Sınav uygulaması sizi strese maruz bırakmakta mıdır?			
20	Bakanlığın e-Posta uygulaması sizi strese maruz bırakmakta mıdır?			
21	Bakanlığın Okul Web Sayfası Yönetimi uygulaması sizi strese maruz bırakmakta mıdır?			
22	Bakanlığın Dinamik Eğitim (DYNED) uygulaması sizi strese maruz bırakmakta mıdır?			
23	Bakanlığın Yabancı Öğrenci Bilgi İşletim Sistemi (YOBİS) uygulaması sizi strese maruz bırakmakta mıdır?			
24	Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi (PİCTES) uygulaması sizi strese maruz bırakmakta mıdır?			

25	Okulunuzda öğrencilerin cep telefonu kullanımı sizde strese yol açmakta mıdır?			
26	Okulunuzdaki öğretmenlerin cep telefonu kullanımı sizde strese yol açmakta mıdır?			
27	Okulunuzdaki memurların cep telefonu kullanımı sizde strese yol açmakta mıdır?			
28	Okulunuzdaki teknolojik araç-gerecin bakım-onarımı sizde strese yol açmakta mıdır?			
29	Okulunuzda internet bağlantısına ilişkin sorunlar sizde strese yol açmakta mıdır?			
30	Okulunuzda akıllı tahtaların kullanımına ait sorunlar sizde strese yol açmakta mıdır?			
31	Bakanlığın FATİH Projesinin eğitim için yararlı olduğunu düşünüyor musunuz?			
32	Bakanlığın Eğitim Bilişim Ağı(EBA) Uygulamasını eğitim için yararlı buluyor musunuz?			
33	Yönetici olarak EBA'yı okulda işletmek sizde strese yol açmakta mıdır?			
34	Çağımızda teknolojinin eğitim kültürümüzün bir parçası olduğunu düşünüyor musunuz?			
35	Okulunuzdaki internet altyapısı ve donanımına ait sorunlar sizde strese yol açmakta mıdır?			
36	Okulunuzda teknolojiye yönelik fiziki altyapı sorunları sizde strese yol açmakta mıdır?			
37	Okulunuzda teknolojiyi işletmek için gerekli elektrik sorunları sizde strese yol açmakta mıdır?			
38	Okul yönetiminde teknoloji kaynaklı stresle baş etmede kendinizi yeterli görmekte misiniz?			
39	Teknoloji kaynaklı stresle baş etmede teknik desteğe ihtiyaç duyuyor musunuz?			
40	Teknoloji kaynaklı stresle baş etmede eğitime ihtiyaç duyuyor musunuz?			

41). Konuyla ilgili belirtmek istediğiniz başka görüşleriniz varsa, lütfen yazınız.....
.....

Ek- 4: Etik Kurul Onay Raporu

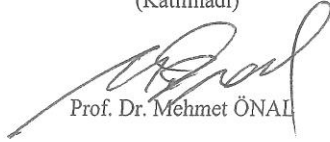

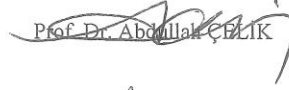
Tarih: 15.03.2019
Saat: 14:00
Sayı: 2019/30
Konu: Nüsret KUDAY

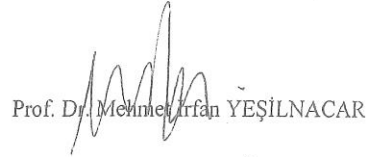
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun yaptığı toplantı sonucunda Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Nüsret KUDAY'ın araştırmacı, danışmanı Prof. Dr. Bürhan AKPUNAR'ın yürütücü olduğu "Okul Yöneticilerinin Teknolojik Kaynaklı Strese İlişkin Görüşlerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Değerlendirmesi" konulu yüksek lisans tez çalışması oy birliğiyle uygun bulunmuş ve 15 Mart 2019 tarihinden geçerli olmak üzere onaylanmıştır.

Prof. Dr. Murat AKGÜNDÜZ
Başkan

Doç. Dr. Z. Demet KIRBULUT
Başkan Yardımcısı
(Katılmadı)

Prof. Dr. Mehmet ÖNAL

Prof. Dr. Abdullah ÇELİK

Prof. Dr. Mehmet İrfan YEŞİLNACAR

Dr. Öğr. Üyesi Nazmiye Gürel CENNETKUŞU
Katılmadı

Dr. Öğr. Üyesi Adnan KIRMIT